

ЮСУФ САРЕМЙЙ

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

ТОШКЕНТ «МАЪНАВИЯТ» 2002

Юсуф Сарёмий анъанавий мумтоз шеърятимизнинг ўтган асрдаги машхур намояндаларидан. Унинг шеъряти бой ва ранг-баранг бўлиб, замондошлари томонидан юксак баҳоланган. Истиқлол шарофати билан шоир ижодий мероси атрофлича ўрганилиб, шеърлари илк бор ўқувчиларга ҳавола этилмоқда. Ушбу китобга Сарёмий девонининг 1914 йилда Тавалло босмага тайёрлаган нашри асос қилиб олинди.

Нашрга тайёрловчи, сўзбоши, изоҳ ва луғатлар
муаллифлари:

Бегали Қосимов, Муқаддас Тожибоева

УСТОЗГА МУНОСИБ ШОГИРД

Чимкент шаҳридан 12 чақирим ўтсангиз, боболаримизнинг қадим масканларидан Сайрам устидан чиқасиз. Тўғрида эса, буюк Форобийни дунёга берган Ўтрор, X аср туркий маданиятнинг бешикларидан Сигноқ, Тороз, ниҳоят «шайхул машойих» (шайхлар шайхи) Аҳмад Яссавий туфайли «Туркистон аҳлининг қиблаи дуоси» (Навоий)га айланган Туркистон келади. Бу ерларнинг ҳар бир қадами аجدодлар тарихи билан туташ. Чунончи, Сайрам ҳам Буюк ипак йўлининг манзилгоҳларидан бўлган. Қирмозорнинг рўпарасида йўлнинг нариги юзидаги тепаликда олиб борилган қазилмаларнинг дастлабки натижалари, усти очилаётган қўрғон ва хоналар бунга далил. «Шаҳримиз беш марта номини ўзгартирган: Сарём, Исфижоб, Мадинатул Байзо (Оқ шаҳар), Ўрункент, Сайрам 12 марта ёқиб юборилган. Яқин-яқингача ҳам олтмишга яқин зиёратгоҳ бор эди. Шундан ҳозир 14 таси қолди, холос», — дейди Сайрам ўзбек маданияти марказий ҳайъатининг аъзоси Мираҳмад Мирхолдоров.

Сайрам сарҳадидаги гўзал Машат қишлоғининг тоғ бағрига кирган ўнгирларидан бирида «Йиғлоқ тош» деган манзил бор. Баҳайбат қоятош ён атрофидан оқиб чиқиб, пастдаги сойга қўшиладиган булоқлар устида ўйчан эгилган. Пешанасида шамол ўйнайди. Кўксидан анвойи гиёҳлар барқ уради. Сон-саноқсиз «кўз»ларидан бир маромда ёш қуйилади.

Бу ердан зиёратчилар оёғи узилмайди. Табиатнинг ўз бағрида вужудга келиб, унинг мумтоз бир бўлагига айланган ва эъзозга сазовор бўлган, барча умидли кишиларни кўнглига имдод ва тасалли бергувчи бу харсангтош беихтиёр улуғ мутафаккир ва мутасаввиф Аҳмад Яссавий тақдирини эсга туширади.

У шу ерларда таваллуд топган эди. Сайрамдаги Қирмозорга борсангиз, шу ерлик ҳар бир киши унинг отаси шайх Иброҳим қабрини адашмай кўрсатиб бера олади. Бобоси Ҳасан бобонинг, волидаи мукаррам ~~МАРҶИНА~~ ~~ТАҚДИРИ~~ ~~ТАҚОСОБИ~~ хоклари ҳам шу ерда бўлиши керак. Тақдиринг тақособи

билан «шайхул машойих» (Яссавий)нинг сўнги иқомат-гоҳи Туркистон бўлади. Ундан саккиз аср кейин дунёга келган халафи Юсуф Сарёмий XIX асрнинг иккинчи ярмидаги кўркам шоирларимиздан бўлиб тарихга кирди. Кўҳна Сарём — Сайрамнинг унутилаёзган номини яқин-йироқларга ёйганлардан бўлди. У буюк бобоси зиёратига тез-тез келиб турарди. Уни ҳақиқатлар қошифи («қошифи ҳақойиқ»), гўзалликлардан, чигалликлардан воқиф» (воқифи дақойиқ»), кўнгли синиқлар кўрғони («мушкўйи ҳориқин»), орифлар султони, кароматлар махзани деб билар, эшиги тупроғига пешанаси (жабин)ни суришни ўзига шараф ҳисобларди:

Эй қошифи ҳақойиқ, асрори содиқин,
Вей воқифи дақойиқ, мушкўйи ҳориқин,
Рушди тарийқ ҳодийи иршоди толибин,
Эй қулзуми ҳидоят, бурҳони ошиқин,
Келдим ғубори дарғаҳингга сургали жабин,
Эй махзани каромату султонул орифин.

Дарҳақиқат, Аҳмад Яссавий Юсуф Сарёмий учун шунчаки юртдош эмас, ихлос, муҳаббат тимсоли эди. Ундаги иқрор-эътироф, байтларидаги ҳамоҳанглик, издошлик бунга далил. Мана, унинг ижодига хос сатрлар:

Зулфи савдосин тиларсанким, ўзинг девона қил,
Сунма илгинг сочина, дасти дуодин шона қил.
Эйки, истарсан ҳазин жон, айламак жононни сайд,
Ҳалқаи ҳайрон кўзунгдин дому ашкинг дона қил.
Шамъи рухсорина етмаклик тиларсан, эй кўнгул,
Шарт буқим, аввало, жону дилинг парвона қил.
Нотавон жисмимға мужгон ўқларинг ранжитма, ҳайф,
Боша миннат қўй, ситам тийгин кўзунгдин жона қил.
Мужда, эй ишқ аҳли, ул гулчеҳра бўлмиш боданўш,
Фунчай гулдин сабу эт, лоладин паймона қил.
Қилма пинҳон мардуми дийдамни пинҳон бир дамо,
Рўзгоридур, қаро холинг била ҳамхона қил.
Умрлар онинг тиларман, токи ул ой дермукин,
Юсуфо, сан ҳам итим ёнида, кел, қошона қил.

Афсуски, узоқ йиллар ундаги бу сўфиёна руҳни, чунончи, оламни Оллоҳнинг тажаллиси билиб, унга яқинликни ҳол билан англаймоқни таркидунёчилик, бадбинлик дея инкор қилиб келдик. Оқибатда, Шарқ маданияти — маънавиятининг жон томирларидан бўлган тасаввуф эъти-

бордан четда қолди. Тасаввуф адабиёти ўрганилмади. Ўрганилган қисми ҳам кўпинча «дунёвий адабиёт» мезонларига солиб тақдим қилинди. Бу эса, ўз навбатида, «ғалат» талқинларга, сохталаштиришга йўл очди.

Юсуф Сарёмий «Яссавий мактаби» деб аталган, XII асрдан бизнинг аср бошларигача, масалан, Зиёвуддин Ҳазиний ижодигача бўлган қатламни қамраб олган ва бугунги кунда қайта кўрилаётган, қайта баҳоланаётган шоирлар сирасига мансуб.

Афсуски, шоир таржимаи ҳолига оид маълумотлар у қадар кўп эмас. Унинг устига, бу маълумотлар сақланган манбалар* етарли ўрганилмаган. Шоирнинг исми Юсуф (халқ орасида «Мамаюсуф», «Маюсуф»), отасининг оти Абдушукур, Сарёмий эса тахаллуси нисбадир. «Тазкираи Қайюмий»да унинг Сайрамда туғилиб, Тошкентда ўқиганлиги, исмини тахаллус этгани айтилади. У ҳақда илк маълумот берган таниқли адабиётшунос олимларимиздан проф. А. Абдуғафуров шоирнинг таваллуд ва вафот саналарини 1840—1912 деб кўрсатади**. Лекин таваллуд санасининг қайси манбадан олинганлиги кўрсатилмаган. Бизнингча, шоирни яқиндан билган Каримбек Камийнинг у ҳақдаги:

Ўтуб кетти, афсус, даврони Юсуф,
Тутуб мотамин қолди ахвони Юсуф.
Етушганда етмишга умри азиз,
Ажал охири тутти домони Юсуф***,—

сатрлари Юсуф Сарёмий ҳаёти саналарига бир оз аниқлик киритишга ундайди. Кўриняптики, Камий унинг етмишга кириб вафот этганини маълум қиляпти. Шоирнинг 1332 ҳижрий (1912—1913 милодий)да вафот этгани аниқ (Барча марсияларда шу сана берилган). Сарёмий «етмишга етишган»да «ажал домонини» тутган бўлса, 1262 ҳиж-

* Улар орасида учтаси алоҳида аҳамиятга эга: 1. Муродхўжа домла-нинг Муҳаммад Солиҳ Қорахўжа ўғлининг «Тарихи жадидаи Тошканд» китобига ёзган тақриз ва иловаси (ЎзФАШИ, А. Носиров фонди, 58-иш дафтар, 11, 14—15, 18-бетлар); 2. Пулатжон Домулло Қайюмов. «Тазкираи Қайюмий». 3 жилдлик, 2-жилд, Т., 1998, 365—367-бетлар; 3. Мўминжон Тошқин, «Тошкент шоирлари». Китобда: Каримбек Камий. «Дилни обод айлангиз...», Т., «Маънавият», 1998, 132—134-бетлар.

** Қаранг: Ўзбек адабиёти. 4 томлик, 4-том, 2-китоб. Т., «Ўздавнашр», 1960, 179-бет.

*** Юсуф Сарёмий. Девон. Т., 1914, 155-бет.

рийда туғилган бўлиб чиқади. 1262 ҳижрий эса 1845/46 милодийга тўғри келади (бу ерда яна бир нарсани ҳисобга олиш керак. Гап милодий эмас, ҳижрий, яъни ҳар йили 354 кундан иборат бўлган 70 устида кетмоқда. Шунда Сарёмийнинг «етушганда етмишга» «ажал домонини тутган»и ҳақиқатга рост келади). Шунга кўра, шоирнинг туғилган йилини 1840 эмас, 1845/46 деб белгиладик.

У дастлабки таълимни отаси Мулла Абдушукурдан олди. Сўнг Тошкент, Бухоро мадрасаларида ўқиди. Шеърлари билан тезда тилга тушди. Айниқса, Тошкентда кадр-иззат топди. Закий, шеърпараст, айни пайтда садоқатли дўстлар, мухлислар орттирди.

Ўтган асрнинг иккинчи ярмида Тошкентдаги адабий-маданий ҳаёт кўпроқ «Кўкалдош», «Бекларбеги», «Бароқхон», «Хўжа Ахрор» мадрасалари заминида кечгани маълум. Айниқса, дастлабки иккитасининг мавқеи ғоят баланд эди. «Кўкалдош»да машҳур тошкентлик хаттот, «Тифбандий» тахаллуси билан шеърлар ҳам ёзиб турадиган Шоҳмурод котиб (1850—1922), шайхзода шоир Қосимхонтўра Музтариб (1858—1944), «Бекларбеги»да «Қашшоқ мулла» номи билан танилган Раҳимхўжа Хатмий (1835—1908), ўттиз ёшида «Бароқхон»га мударрис бўлган машҳур бедилхон Алоуддин Фунуний (1861—1932) каби қаламкашлар атрофида олиму фозиллар, шеър муҳиблари ҳамisha гавжум бўлганлар. 1890 йилда Фурқат, 1899 йилда Муқимий «Кўкалдош»да турганлар. Каримбек Шарифбек ўғли Камий (1865—1922), Қодирқори Рамизий (1861—1943), Афандихон маҳзум Ахтарий (1870—1946) билан узоқ суҳбатлар курганлар. Саидхайбатулло Хислат (1880—1945), Мулла Кўшоқ Мискин (1880—1937), Сирожиддин Сидқий-Хондайлиқий (1884—1934) «Кўкалдош»га эндигина қатнай бошлаган пайтлар эди.

90-йилларда «Кўкалдош»нинг нуфузи катта бўлган бўлса, аср бошларида «Бекларбеги»нинг рутбаси баланд эди. Эски Жўвадаги машҳур «Турон» кутубхонасидан кунчиқарга кўтарилаверишда жойлашган, катта дарвозаси кунботарга қараган, икки қаватли ҳужралари шимолу жанубга чўзилган бу даргоҳнинг ҳужраларидан бирида Муқимий, Фурқатларнинг кадрдони Камий фақирона ҳаёт кечирарди. Яна бирида Шайх Саъдийнинг машҳур «Гулистон»ини шу йиллари ўзбекчага ўгирган Муродхўжа домла истиқомат қиларди.

Юсуф Сарёмийнинг шеърлари орасида «Дар таъриф манзари мадрасаи Бек аз Юсуф» деб сарлавҳаланган бир шеър (у айрим ўзгартишлар билан ушбу девонга ҳам киритилган) бор. У мана шу «Бекларбеги» ҳақида:

Рашки равоқи жаннат гар бўлса, бор манзар,
Азбаски, дилкушодур фасли баҳор манзар.
Кўрсам юзи қуёшлар, ўйнар кўзумда ёшлар,
Сайри чаманға бошлар, ул гулбўзор манзар.
Ҳар сори бир парирў, пайваста тоқи абрў,
Мужгони тийғи ҳинду жаллодвор, манзар.
Қўлда китоб ноzi, юз шамъи жонгудози,
Ўлдурмак анга бози, рухлолазор манзар...

Шеър шу тахлит давом этади. Шоир мадраса ва унинг мужтаҳид талабаларини анъанавий рангин, сербўёқ чизади. Ундаги илмий-ижодий муҳитга илоҳий тус беради. Бу бежиз эмас. Бу даргоҳга Юсуф Сарёмийнинг ихлоси жуда баланд эди. Шу сабабли у Тошкентдаги таҳсилани шу мадрасада давом эттирди ва бу ерда кўп нарсa ўрганди. Айни пайтда, ундан ҳам замондошларида ёрқин хотиралар қолди. ЎзФАШИ Қўлёзмалар фондидаги А. Носиров материаллари орасида «Гулистон»нинг мутаржими Муродхўжа домланинг бир воқеий ҳикояси сақланади. «Мажлисида бадеҳатан айтарди ва хотири жуда тез эрди», — деб ёзади у ва шундай ҳикоя қилади: «Бир кун баҳор айёмида фақирнинг ҳужрасинда — мадрасаи Бекда бир қанча шоирлар билан ўлтирушга камзуда Юсуф домла ногоҳ ота мазорига саёҳат ва зиёрат билан бормоқимизни ташвиқ айлаб сўради. Хуллас, ул тарафга жўнадик. Йўлда Чархчи кўчасида ҳовлиси бор фақирнинг. Хешларимдан бўлмиш Саид-икбархон навжувонни чақириб кўрсам, ҳовлисидан бир бола чиқиб, «Акам чакалакка кетганлар», — деди. Шул онда Мавлоно Юсуф бадеҳатан:

Биз келсак, кетган эканлар чакалакка,
Раҳм айламайин бир неча биздек кафалакка, —

деди ушбу радиф ва баҳрда кўчада бир ғазал айтадилар, йўлдаги ҳамроҳлар — Камий, Зулулий*, Омилий** деган шоирлар Мавлононинг иқтидорига ҳайрон қолдилар».

* Зулулий — наманганлик шоир, XX аср боши матбуотида фаол иштирок этган.

** Омилий — Муллақосим Мўминжон ўғли (1868—1944), Тошкентнинг бешёғоч даҳасидан.

«Бекларбеги»да мушоира-мусохабалар қўп бўларди. Гоҳ мударрис Мираҳмадхон Мирий (1833—1916)нинг Кўкча даҳа Ўзгат маҳалласидаги ҳовлисида, гоҳ аллома шоир Қори Фазлуллоҳ Алмай (1852—1891)нинг Қўштутдаги уйида, баъзан эса Камий ҳужрасида бедилхонлик бўларди. Уларда баъзан тошкентлик бир гуруҳ уламою шуаролардан ташқари, Самарқанддан Саидахмад Васлий (1870—1925), Хўжанддан Тошхўжа Асирий (1864—1916), Қўқондан Ҳожи Муҳйи (1835—1911) ҳам иштирок этардилар.

1903 йилда «Бекларбеги»нинг бош мударриси, саксондан ошган «ҳазрати домла» Шомахмуд вафот этади. Ўрнига Калубод (ҳозирги Қорасарой) маҳалласидаги мадраса мударриси Баҳодирхон* келади. Уни «Бухоронинг ярим илмини олиб келган» дер эдилар. 1898—1905 йилларда «Бекларбеги»да ўқиган Мўминжон Муҳаммаджонов худди шу мударрис даврида талабалар қўпайиб кетганлигини маълум қилган эди.

1910 йилда Баҳодирхон вафот этади. Юсуф Сарёмийнинг унга бағишланган марсияси бор. Шоир эътиқодича, мударрис Баҳодирхон маҳдум илмнинг чироғи, фалакнинг куёши эди:

Баҳодирхони маҳдуми мударрис,
Чароғи илми хуршиди фалакрой.
Аторудхомаи донишсурайё,
Шуои илму фазли чархи фарсой...

У — муфассир, муҳаддис, илми ҳолу илми қолда тенгсиз эди. «Вужуди шамъ», «жисми олами фазл» бўлган бундай «маъдани илм»нинг вафоти айниқса, толиблар учун жуда оғир йўқотиш бўлди:

Бу ҳасрат бирла толиблар кўзидин
Тўкулган ёшидин олам бўлуб лой.

Мўминжон-Тошқин Каримбек Камийга жиян — аксининг ўғли бўлади. Ўзининг «Тошкент шоирлари» қўлёзмасида гувоҳлик беришича, Камий билан Юсуф Сарёмий муносабатлари ниҳоятда самимий, дўстона кечган. Хислат, Мискин, Сидқий, Таваллоларни Юсуф

* Баҳодирхон — таниқли физик олим Муҳаммад Кабир Баҳодирхоннинг бобоси.

Сарёмий билан таништирган ҳам Камий бўлади. Улардан Тавалло Сарёмийга бевосита шогирд бўлиб қолди. Ҳатто унинг тахаллусини ҳам шу шоир қўйиб берган эди.

Биргина кичик замондошларини эмас, бир-бирларини ғойибона яхши билган икки устоз шоир Ю. Сарёмий ва Муқимийни ҳам топиштириб қўйган Камий бўлади. Дарвоқеъ, Собир Абдулла «Мавлоно Муқимий»да ушбу воқеани шундай тасвирлаган эди:

«...Муқимий билан Камий гиштин зина билан чиқиладиган «Кўкалдош»га кўтарилдилар ва жиловхонада кутиб ўтирган бир йигитга дуч келдилар. Бу йигит шоир Хилватийнинг ўғли Азко* эди. Хўжрага киргач, бир қоғоз чиқариб тутди, унда шоир Хилватий Муқимийни уйига таклиф қилиб, Сайрамдан Юсуф Сарёмий келганлиги, у киши Муқимий билан танишишга иштиёқманд эканлиги, эртага кеч ташриф буюрилишини илтимос қилган эди. Муқимий номани кўздан кечиргач, табассум билан Камийга узатди:

— Мулла Каримжон, бугун ўнг ёнимиз билан турган кунимиз экан, хурсандчилик! Ҳурматли Юсуф Сарёмий билан кўришишга бугун муяссар бўлсак, яна ҳам улуг иш бўлган бўларми эди!

— У кишини бугунга таклиф қилган эдик, бу кеч матбаа ношири Фулом почча**нинг уйларига мукаллаф эканликларини айтиб, эртанинг ваъдасини бердилар.

Азкодан бу сўзни эшитгач, иккалалари баб-баравар кулиб юбордилар. Камий Муқимийнинг елкасига қоқиб, яна ҳам қаттиқроқ кулди:

— Ўта улуг иш бўладиган бўлди. Сарёмий билан ҳам эрта, ҳам бугун тўйиб суҳбатлашишимиз мумкин».

1914 йилда Тавалло устози шеърларини девон қилиб нашрга тайёрлар экан, ёзади:

Эдим бу соҳиби девона шогирд,
Этардим хизматини аз дилу жон.
Отамнинг номи Хўжамёр эрди,

---

* Азко (1870—1936) — Мўминжон Тошқин маълумотига кўра кўкчалик Султонмуҳаммад Роғибий (1835—1898)нинг ўғли (қаранг: «Тошкент шоирлари...», 402-бет). Хилватий эса: «Тазкираи Қайюмий»да андижонлик деб берилади. Қўлёзма (2-ж. 383-бет).

** Гап, чамаси, ношир Фулом Ҳасан Орифжон устида кетяпти (Б. М. М., М. Т.).

Манинг отим эди Мирзо Тўлагон.
«Тавалло» деб тахаллус лутф бирлан,
Жаноби устозим манго қўйгон.

Юсуф Сарёмий Тошкентга келганида кўпинча қаландархоналик Қосимхонтўра — Музтарибларникига тушар, гоҳо Сайрамдан миниб келган отини шу ҳовлида қолдириб, Самарқанд, Бухоро, Хўжанд, Кўқон, Фарғона шаҳарларига дўстлариникига йўл олар экан. Бу ҳақда Мўминжон-Тошқин шундай ёзади: «Ҳар йили Юсуф Сарёмий Сарёмдан от билан келиб, шу Қосимхонтўра — Музтарибнинг меҳмонхонасига тушиб, 2-3 кун меҳмон бўлганидан кейин, отини шу жўрасиникига ташлаб, ўзи Бухоро, Самарқанд ҳам Фарғона шаҳарларига, адабиётшунос ва ихлосманд одамларникига юриб кетар эди. Шоир Музтариб отбоқар — хизматкорига буюриб, сўфининг отини боқтириб келтирар, келишига яна совутиб, тайёрлатиб қўяр эди»*.

Қосимхонтўранинг отаси Сайфиддинхонтўра тошкентлик қаландарларнинг пири бўлиб, шоирларни тўплаб, суҳбат қуришни хуш кўрарди. Бу даргоҳда табиатан бадиҳагўй, ҳажвий истеъдоди ҳам рубоийсидан қолишмайдиган Юсуф Сарёмийнинг обрўси баланд эди. Бошига шайдойи дўппи кўндириб, чилтор билан чирмаб ташлаган, бўйнида ридо, белидаги камарига матбағ ва санги қаноатни осиб олган қаландарлар бу даргоҳдан узилмасдилар. Дукчи эшон воқеасидан кейин чор ҳукумати қаландарликни таъқиб қилди. Унинг Тошкентдаги энг кенжа вакили Қосимхонтўранинг шогирдларидан Ҳожи Маддоҳ эди, деб нақл қиладилар.

Юсуф Сарёмий уч ўғил (Маъди Махсум, Маъдазим, Фазлуллоҳ) кўрди. Кенжаси Фазлуллоҳ 1909 йилда оғир касалликка чалиниб, эрта оламдан ўтди.

Шоир гарчи «расмий вазифа»ларда ишламаган бўлсада, маълум даромад манбалари бор эди. Бу борада сўз кетганда, биринчи навбатда, унинг хаттотлик — котиблик хунарини эгаллаганлигини тилга олиш керак бўлади. Санъат даражасига кўтарилган бу хунар матбаачилик ишлари етарли йўлга қўйилмаган бир даврда шу касб эгасига тирикчилик манбаи сифатида хизмат қилган. Юсуф Сарёмий бу касбни пухта эгаллаган, «Юсуф хаттот» деб ном

* Мўминжон-Тошқин, «Тошкент шоирлари...» Қўлёзма, 2-дафтар, Т., 1948, 141-бет.

чиқарган эди. Сарёмий, шунингдек, косибчилик, муҳрдорлик билан ҳам шуғулланган. Ўспиринлик кезларида бир неча бор учрашган, асарларини оққа кўчиришга ёрдам берган Икромжон ота Ҳасанжонов (Сайрам ҳамда Тошкент мадрасаларида таҳсил кўрган бу киши 50 йил ўқитувчилик қилган, 1985 йилда 104 ёшида вафот этган) шундай хотирлайди: «Дўкандорлардан биронтаси қўйиб берган курсига ўтирганча мўъжаз болгачаси билан кун бўйи ҳожатмандлар исмини тахта тагликка нозик асбобларда ўйиб, муҳр ясаб берар эди. У кезларда Сайрамда саводхонлик кам учрарди. Юсуф Сарёмий ҳажвгўй, ҳозиржавоб бўлганлиги учун ҳажв бўлмаслик хушомадида одатда димоғдор, бой савдогарзодалар отдан тушиб, шоир қўлини олиб ўтишарди. Уларни ёқтирмайдиган Сарёмий «қўл олишлар» безорижон қилганида ишдан чарчаган панжаларини ёзиб, киноя қилиб: «Бу қўл бир паншоха. Уни олиб қийналма. Ундан кўра дўкандор офтобасига бир танга ташла, тирикчилик қозони қайнасин!» дея жавоб қилар эди».

Бир-икки оғиз гап шоирнинг шаклу шамойили, шахсияти ҳақида. Яна Икромжон ота хотираларига мурожаат этамиз. У киши бу ҳақда шундай ҳикоя қилади: «Юсуф Сарёмий баланд бўйли, қорамағиз, юзи ўртгача тўлаликдаги ҳозиржавоб, нозиктаъб, ним жилмайиб сўзловчи, салобатли сиймо эди. Домла жуда одамохун эдилар. Суҳбатларига ҳамма муштоқ бўларди. Чойхона одамларга тўлиб кетарди. Кенг яғринли, гавдали, қорақўз, қорақош, қизилмағиз юзли, кенг пешонали домлага ихчамгина салла жуда ярашиб турарди».

Сарёмий 1332 ҳижрий (1912 милодий) йилда ўз қишлоғида вафот этди. Қабри Қози Байзовий мақбарасининг шимол томонида.

Эшитгач рихлатин ул устозим,
Оқуздим кўзларимдин ёш чандон, —

деб ёзган эди шогирди Тавалло.

Мўминжон Муҳаммаджонов юқорида тилга олинган қўлёзма асарида 1912 йилнинг июнида Камий иккаласи Авлиёота сафарига чиқишганини, йўлда Сайрамда шоирга дуойи фотиҳага кириб чиқишганини хабар қилади. Шунга қараганда, Юсуф Сарёмий 1912 йилнинг биринчи ярмида вафот этган.

Шоирнинг шеърлари ҳаётлигида турли баёз — тўпламларда босилган. Масалан, уларга «Баёз» (1893), «Баёз» (1907), «Армуғони Ҳислат» (1911), «Баёзи Муҳалло» (1912), «Баёзи гулшани ашъор», «Баёзи Ҳазиний» (1912) кабиларни киритиш мумкин. Ушбу тўпламлар шоир ижодий меросини тўплаш ва мухлисларга етказишнинг илк босқичидир. Сарёмий ижодига эътибор вафотидан кейин ортди. 1914 йилда шоғирди Тавалло устози асарларини йиғиб, «Девони Мавлавий Юсуф Сарёмий» номи билан нашр этди. Бу шоир ижодий меросини ўрганишда асосий ва ягона манбадир. Афсуски, унинг қўлёзма нусхасини учратмадик. Табиийки, тошбосма нусхалари анча (масалан, ЎзФАШИда — 117, 118, 119, 120, 6028, 9072; Андижон шаҳар Адабиёт ва санъат музейида — 1720, 2185, 728, 799 ва ҳ.к.).

Китобга Расулмуҳаммад Шоший ўғли Мулла Ўтаб хатотлик қилган. Камий, Васлий, Саъдий, Хилватийлар таърих битганлар, ношир «жувонмард, ихлосманд» Таваллони, «хатти хўб» Мулла Ўтабни олқишлаганлар. Китоб анъанавий девон тартибига амал қилиб тузилган. Ҳажми 160 бет бўлиб, шоирнинг ғазал, мухаммас, мусаддас, рубой, қитъа, фард, таржиъбанд каби 12 поэтик жанрга мансуб 200 дан ортиқ шеъри киритилган. Умумий адади 4684 мисра. Энг катта ўринни ғазал эгаллайди: 131 та (2706 мисра). Мухаммаслар (жами 15 та) ҳам салмоқли (1065 мисра) ўрин тутади. Бир қисм шеърлар форсийда ёзилган.

Сарёмий замондошлари шоир салоҳиятини юксак баҳолаганлар. Камий унинг ғазалларини сўз ўйини билан «ғазалон» (ҳам ғазаллар, ҳам гўзаллар маъносида) деб таърифлади. Ҳислат эса девонга «Гулшани аҳли муҳаббат» деб таърих ёзди.

Дарҳақиқат, Юсуф Сарёмий қалами пухта шоир. Сўзни, оҳангни теран ҳис этар, шеър санъатидан яхши хабардор эди. Ўзбекчада ҳам, тожикчада ҳам бирдай ёза оладиган шоир эди. Унинг Навоий, Фузулий, Андалиб, Амир, Ҳофиз Шерозийга боғлаган гўзал мухаммаслари бор. Ғазал, таржиъбандлари орасида юксак шеър санъати намуналари дейиш мумкин бўлганлари ҳам учрайди.

Тош урғон бошига бир кўнгли қаттиғ бағри тошимдур,
Манга бир зарра янглиғ меҳр кўрсатмас қуёшимдур, —

матлаъли ғазали сўзнинг шакли ва оҳангидан, маъно-мазмунидан мукаммал истифода этишга уринишнинг бир намунасидир. Чунончи, ушбу матлаъда шоир «бағритош» ёрнинг жафокорлигини айтмоқчи. Лекин бу жўнгина хабар-маълумот бизнинг эсимизда қоладиган бир шаклу шамоийлда. Шоирнинг илтизом санъати воситасида «тош» сўзи билан ўйини, таносубдан фойдаланиб, шакли, оҳанги («тош», «бош», «куёш»), маъноси (бағир — кўнгул, меҳр — куёш, қаттиғ — тош) яқин сўзларни тасбеҳ донасидай бир ипга тизиши маълум таъсирчанликни яратади. Иккинчи сатрдаги фикр — куёш ва зарра асосидаги тазод уни кучайтиради: оламнинг мавжудлиги куёшда. Куёш бўлмаса, олам йўқ. Ёр — маъшуқа лирик қаҳрамон учун мана шу куёш қадардир. Бироқ, таажжубки, у шуни билгани ҳолда заррача ҳам парво қилмайди — меҳр кўрсатмайди. Шоирнинг маъшуқаси кўнглини олишга бўлган уринишлари самарасиз:

Қошида ер ўпиб, қомат букуб, изҳори ҳақ этсам,
Қиё бир боқмайин ўлтиргучи пайваста қошимдур.

Лекин буларнинг ҳаммаси тақдирдан. Она табиат («модари фитрат») унинг «маоши»ни «маҳди усрат» (машаққат бешиги) ичида яратган:

Маошим маҳди усрат ичра этмиш модари фитрат,
Бағир қони, жигар парголеси андин маошимдур.

Адабиётимиз тарихининг улкан билимдони, жонкуяри ва тарғиботчиси, машҳур шоиримиз Мақсуд Шайхзода 1965 йилнинг апрелида сайрамликлар билан бўлган бир учрашувида шундай деган эди: «Мен узоқ чўзилган шеър тўйида саҳнада ўтириб, гўё яна бир шоир бу ерда биз билан мажлисда қатнашаётганлигини сезгандай бўлар эдим. Бу ўтган асрнинг ўрталарида туғилиб, асримизнинг бошларида вафот этган ажойиб шоир ва ҳаким, ўзининг фузулиёна ғазаллари билан ўзбек шеърятига буюк ҳисса қўшган Юсуф Абдушукур ўғли Сарёмий эди. Сайрамликларнинг шеърга шунчалик ихлосманд бўлганликларини кўрганимда ва шеърини сўзнинг улуғвор кудратига шоҳид бўлиб ўтирганимда мен раҳматли шоирнинг сўз кудрати ҳақидаги шу байтларини ўзимча ёддан зикр этиб турардим:

Фикр боғида гули рашки гулистон келди сўз,
Равнақафзойи риёзи гулшани жон келди сўз.
Эл аро гавҳар атаб бир тошни дерлар қадрли,
Нуктадон доно қошида дурри ғалтон келди сўз»*.

Дарҳақиқат, у лирик шоир сифатида замондошларининггина эмас, улкан халафларининг ҳам юксак баҳосига сазовор бўлган истеъдод эгаси эди.

Юсуф Сарёмий ижоди якранг эмас. Унда ҳажвиялар ҳам бор. Бу Муқимий, Камий билан бўлган мусохаба-мушоиралар маҳсули бўлса, ажабмас. Шундайлардан бири 1912 йилда «Армуғони Хислат»да босилган «Эчкигинам» ҳажвиасидир. У «Марсияи Юсуф Сарёмий» сарлавҳаси билан босилган мухаммас. Ҳажми каттагина, 20 банд — юз сатр.

Шеър «Оҳким, қилди букун тарки жаҳон эчкигинам», — деб бошланади. Миллий Уйғониш даври адабиётимиздаги «От» туркумида ёзилган Муқимий, Ёрий, Камий шеърларини, Сидқий Хондайлиқийнинг «Той»ини эсга туширади.

Ҳажвия марсия йўлида. Унда арзон-гаров сотиб олинган эчкининг «нозу ситам» билан «ўғлоқу қўйлар аро хукмиравон» юриши, бироқ «нозик»лиги туфайли қиш кунларининг бирида совуққа дош беролмай, бола ташлагани ва ўлими тасвир этилади.

У шу қадар қуриб-қақшаб кетган эдики, терисини борзорда ҳеч ким олмайди. Гўштини бировга пуллаш эса, ундан баттар:

Еб кетар насяга олишти этинг қарғау ит,
Демади ҳеч бириси нархини оз, бизга камит,
Олдилар ўртоға, бир дамда қилишти титу пит.
Устихонингда этинг қолмади миқдори чигит,
Қарғау итга этинг роҳати жон, эчкигинам.

Бироқ, ҳажвгўй замондошларидан фарқли ўлароқ шоир гапни умр ҳақидаги ўз фалсафасига буради. Эчки бир баҳонадек туюлади. Бошдан охиригача ёрга — инсонга хос белгилардай кўринган тасвир бирдан рамзий-мажозий тус олади:

* Қаранг: «Ўзбекистон маданияти», г., 1965 й., 17 апрел (Кўчирма М. Мирхолдоров нашрга тайёрлаган «Ю. Сарёмий» (Сайрам, 1990 й.) китобчасининг сўзбошисидан (5—6-бетлар) олиб берилмоқда.

Даври гардун етурур умр биносига халал,
Анга ҳеч чора тополмай, ҳама олам маҳтал.
Фурсати танги жаҳон фони(й) эрур, оз маҳал,
Барча бечора нетар етса баногоҳ ажал,
Файри таслим анга йўқтур амон, эчкигинам.

Юсуф Сарёмийнинг бошқа ҳажвиялари ҳам бўлиши керак. Бироқ тўпланган эмас. Сайрамликлар орасида шоирнинг гоят ҳозиржавоб, ноҳақликка мурасасиз эканлигини тасдиқ этувчи кўплаб ривоятлар, афсоналар юради. Ҳатто шоирнинг танқидий сатрларидан холи бўлмаган айрим лирик шеърларини ҳам Абдурасулбой, Қози Ҳасанжон каби эл унча хушламаган замондошлари ҳақида ёзилган деб нақд қиладилар. Оғиздан оғизга кўчиб юрувчи Сарёмийга нисбат берилган ўнлаб байтлар келтирадилар.

Булар шоирнинг шуҳратига яна бир карра бизни ишонтиради. Унинг меросини тўплаш, ўрганиш, баҳолаш шарт эканлигини таъкидлайди.

Яна бир гап. 1897 йилда академик В. В. Бартольд, сўнгроқ (1923) П. П. Иванов қайд этган, кўлөзма нусхалари турли жойларда учрайдиган, кўпинча «Рисола» деб юритиладиган Сайрам тарихига оид бир асар бор. Унинг уч нусхаси Ўзбекистон Фанлар академияси Шарқшунослик институти (ЎзФАШИ) кўлөзмалар фондида сақланаётгани маълум. Эҳтимол, хусусий кутубхоналарда, айрим кишилар кўлида бошқа нусхалари ҳам бордир. Лекин, айтиш керакки, унда айрим реал воқеалар, шахслар, тарихий-жуғрофий номлар бўлса-да, асар, мутахассисларнинг фикрига қараганда, асосан диний-афсонавий мазмунга эга. Баъзилар мана шу асарни ҳам Ю. Сарёмийга нисбат берадилар. Бу, эҳтимол, шоирнинг эл орасида машҳурлигидандир, ёки чиндан ҳам асос бордир. Ҳозирча бир нарса дейиш қийин.

Бу хил масалаларни атрофлича ўрганмай, ҳукм чиқариб бўлмас. Қолаверса, Ю. Сарёмийнинг муаллифлигига шубҳа қилиб бўлмайдиган асарларининг ўзи ҳам уни эъзозлаш учун етарлик. Фақат уларни ўз эгаларига — ўқувчиларга тезроқ қайтариш керак.

Шуни кўзда тутиб, шоирнинг бундан 88 йил муқаддам чоп этилган «Девон»ини бир оз қисқартиришлар (форсча шеърларидан фақат намуна берилди) билан ҳажвий асарларини илова қилган ҳолда, бугунги ўқувчиларимизга ет-

казишга ҳаракат қилдик. Девоннинг ички қурилиши ва тартиби нисбатан сақланди. Табиийки, бу борадаги тажрибалар*, хусусан проф. А. Абдуғафуровнинг 1960 йилда тўрт жилдлик «Ўзбек адабиёти»да эълон қилган Сарёмийнинг ўндан ортиқ шеъри матни кўздан кечирилиб, лозим ўринларда фойдаланилди.

Шу муносабат билан мумтоз адабиётимиз, хусусан шеъриятимиз матнларининг гоят серранг, сермаъно, сероҳанг ва табиийки, мураккаблигини, бу эса, унинг хилма-хил талқинларига имкон беришини айтишни истардик. Бу борада муҳтарам ҳамкасабаларимизнинг ёрдамларига умид қиламиз ва умумий ишга ёрдам берувчи ҳар қандай фикр-мулоҳазаларини мамнуният ва миннатдорлик билан қабул этамиз.

Дарвоқеъ, шоир хотирасини абадийлаштиришни ҳам ўйлашнинг вақти келди. Тўқсон йилдан буён халқ унинг номини эсдан чиқармай келаётган экан, демак, у қалблардан мустаҳкам ўрин олган бўлади. Қолаверса, шеъриятимиз, адабиётимиз тарихида унинг ўз ўрни бор.

Бегали Қосимов, Муқаддас Тожибоева.

---

* Ўзбек адабиёти тарихи хрестоматияси, Т., «Ўздавнашр», 1945 й., 436-бет; Ўзбек адабиёти, Тўрт томлик, 2-том, 1-китоб, Т., «Бадий адабиёт» нашриёти, 1960 й., 180—196 бетлар; Юсуф Сарёмий. Шеърлар. Сайрам, 1990 й., 30-бет. Нашрга тайёрловчи М. Мирхолдоров.

ҒАЗАЛЛАР

БИСМИЛЛАҲИР РОҲМАНИР РОҲИЙМ

Машриқи мийнодин¹ урди дам майи субҳи худо,
Даври хуршиди қадаҳдин етти гардунға садо.

Фатҳи боб ўлди бу кун майхонаи файёзи жуд,
Ал-фараҳ, эй ринди жом, бодапаймо, ас-сало.

Ул маедурким, анга гардун — сабў, хуршид — жом,
Айлагай ҳар заррани нўш этса, шамсу уз-зуҳо.

Ҳасрати бу жоми майдин чарх саргардон кезар,
Шомдин қонлиғ этак ҳам субҳдин йиртуқ яқо.

Гардиши бу жомдур ҳайю хувийят ҳалқаси,
Майпарастдин давриға йўқ ибтидоу интиҳо.

Шавқ аҳли жонида кайфиййати бекайфу кам,
Завқ аҳли комида лаззати бечуну чаро.

Дурдаи ул май келибдур сайқали миръоти дил,
Бир қадаҳдин жон ўлур ойинаи гетинамо.

Соқийи бу жоми май Хизру Масиҳодин² буюк,
Лаъли — оби зиндагоний, тоби зулфи — аждаҳо.

Бир тарашшуҳ этса андин ташна лаблар комиға,
Айламас ҳаргиз ҳавои чашмаи оби бақо.

Такйае ҳар ким топар бу майкада туфроғидин,
Маснади Жам³ хоки раҳдур анга, султонлиғ — гадо.

Эй хуш ул ринде, сабукашликда ҳам бўлмиш қади
Чун ҳилоли ийд даври жомдин ангуштнамо.

Дурдакашлар жонида кайфияти хамру аласт,
Бошида бу шиддати ранжу хумор ўлмиш бало.

Бода сунса муғбача, ўпсам аёғин жон билан,
Айласам бир ғамзасиға йўқу боримни фидо:

Истарам бу дайр аро бир жом ваҳдат хуммидин
Ўзлукум бунёдини йиқса етиб фақру фано.

Ташналабман, тўлдуруб тут дам-бадам лабрез жом,
Эй шаҳи Мисри малоҳат, соқийи Юсуфлиқо⁴.

Қатраи топсанг бу майдин, раҳни жом айлар эдинг
Хирқау дастору тасбеҳу ридойи, зоҳидо.

Кеча эрдим беҳуд ул муғ дайри туфроғида маст,
Қайди имкондин барий, доми тааллуқдин раҳо.

Тоби хуршиди майи жоми азал лабрез эди,
Заррадек жону кўнгул бу нашъадин бедасту по.

Соқию, гулчеҳраю жому май ўлғай то абад,
Юсуфий хоки дари майхонау дасти дуо.

* * *

Соқие, тут дам-бадам соғар манго майдин тўло,
Раҳм қил, бошимғадур хушёрлиғ қаттиғ бало.

Боладек ҳеч бўлмағай даврон ғамини дафъига,
Бўлмаса беҳудлуғум, ўлдургуси ранжу ано.

Шўхи бадмастим сунуб май, олса мандин нақди хуш,
Қолмағай лавҳи дилу жонимда нақши Мосуво.

Дайр пири хидматида бош кўярман ер ўпуб,
Кош еткай гарди роҳидин кўзумға тўтиё.

Сарвқад гулчеҳра соқий сунса ман сори аёғ,
Гўйиеким етти бўлғай мисга файзи кимё.

Ёрни агёрсиз даҳр ичра ҳаргиз топмадим,
Шаҳдни — безаҳр, лутфни — беқаҳр, ганжни — беаждаҳо.

Таън тошидин синиқ, бошдин-аёқим занги ғам,
Истарам майхонада май дурдасидин мўмиё.

Дард аҳли шўхлар бедодидин ғам чекмасун,
Чунки пири майкада даргоҳидур дорушишифо.

Чангдек ман хўблар базми учун кўб инградим,
Чун хаами зулфи каби охир, кўрунг, қаддим дуто.

Рашкдин боғларда гуллар коса-коса қон ичар,
Чиқса гулгашт этгали, ул шўхи баргигул қабо.

Мавжи хат кўргач, лаби лаълида дуди оҳдин,
Юсуфий кўрди бутун тун бир неча кўнгли қаро.

* * *

Ажз ёниндин бўлак йўл йўқ ба важҳи Кибриё,
Мунда бир қилча букулсанг, анда «син»дур тоқи«ё».

Иктисоб айлаб синуклик, қўйма худлукдин асар,
Чунки қаттиғ садди раҳдур, зарраи кибру ҳаво.

Зухду тақво хирманин гар айласанг юз кўҳ-кўҳ,
Бўлса ўртар гар самум сумъау барқи риё.

Бўлма тоат бирла эмин, журм бирлан ноумид,
Қаҳру лутфидин ани тут домани хавфу рижо.

Ким этар ҳақдин сани, машғули бут дерлар ани,
Ҳожат эрмасдур буту бутхона қилмоқлик бино.

Фазлу адли олдида даргоҳиға тенг келдилар,
Зоҳиду пашминапўшу фосиқу нопорсо.

Айлагил изҳори қуллук, интизори фазли бўл,
Бўлмағай қуллуқдин ўзга қулга ҳаргиз муддао.

Ҳар даме андин етар сармоёи нақди ҳаёт,
Ҳар нафас сандин кетар сўйи адам гарди фано.

Билмадинг, ҳар лаҳза ортар, дам-бадам ҳаддин фузун,
Сандин исёну хатолар, андин эҳсони ато.

Ким берибдур шоҳиди гулчеҳрасига обу ранг,
Ким тикибдур сарв қаддиға зумуррадгун қабо.

Лола жомини тўло ким қилди гулгун бодадин,
Ким бу ўт тобидин этмиш доғи бағрини қаро.

Бу чаманда ким бинафша хирқасин қилмиш кабуд,
Чунки осибн хазондин боғлар мотамсаро.

Бу дабистону чаманда сарву гул авроқидин,
Ким ўқурлар дам-бадам булбул — фиғон, қумри — наво.

Бўйи улфат истамаз кавну макон гулзоридин,
Етса зулфи ёрдин кимга насими атрсо.

Дастгоҳи эътиборинг, Юсуфий, бир мушти хок,
Қўйма ўзлукдин асар, синдур тилисми нақши по.

* * *

Илоҳи, ҳамдинга қилғил тилу дилим гўё,
Ҳамиша санга дейин жону дилдан зикру сано.

Қилиб карам, манга бердинг вужуди жавҳари рух,
Эдим ҳақирки, бир мушти хоку бесару по.

Етиб сани карамингдин манга ҳаёти вужуд,
Чу ақлу самъу басар, сурату қади зебо.

Димоғим айладинг ўтлуғ шарори ишқингдин,
Бошимга солдинг ўзунг истамак учун савдо.

Бу тўрт, етти ва тўққуз, ўн икки ва ўттуз,
Ки бу такавуну касрат на бор эди адо.

Ҳама замону макон сунъи поку лутфунгдин,
Тоғиб вужуд адам, барча йўқ бўлуб пайдо.

На нуру зулмату, на хору гул, на шодию ғам,
На шаҳду захр бор эрди, на ранжу тўю азо.

Тамоми кавну макон бор бўлди амрингдин,
Бу зеби зийнат ила боргоҳи арзу само.

Ки юз минг олами этмак дамида осондур,
Илоҳи, қудратинг олдида минг сирриу сурро.

Бу хоки тийрага бердинг чароғи гавҳари ақл,
Бу нур файзи билан бўлди зумраи уқало.

Қўйиб чирогига сан равгани ҳидоят, илм,
Етиб ўзунгдин аларга фуруғи нури зиё.

Ўзинг ўзинг тонитиб қилдинг аҳли урфондин,
Йўқ эрди бўлмаса, биров ў дийи(?) хатолаймо.

Илоҳи, фазлинг ила Юсуфийга кўрсатғил,
Ризои маърифатинг сориға тариқи худо.

* * *

Зиҳи туфайли вужуди ва жуди арзу само,
Чироғи маҳфили кавнайн, шамъи жамъи худо.

Ҳабиби ҳақ, анга ризвон — ғуломи, арш — сарир,
Тамоми кавну макон нуридин эрур пайдо.

Жамоли шамъини парвонаси расулу малак,
Камоли ҳусни учундур икки жаҳон шайдо.

Туники, олами руҳонийға етурди қадам,
Юзини партавидин топти нур арши аъло.

Шаҳики, аҳли самовот бўлса хоки дари,
Ер ўпгали туну кун хидматида субҳу масо.

Риёзи Каъба ҳарими қадди ниҳолиға боғ,
Ғули руҳи чаманидур ҳалойиқи Батҳо.

Малак сужудиға, одам вужудиға боис,
Хатиби илмул асмо-у тожи каррамно.

Туфайли нури Муҳаммад сародиқи малакут,
Очилди чун бу шарафким, кўрар ўғулдин ато.

Вужуди гавҳари баҳри инояти азали,
Дуруди моҳии жамъи хутути саҳву хато.

Жаҳонға қўйди қадам, бори ботил ўлди адам,
Жамии бут йиқилиб, сарнигун ўлуб Кисро.

Ўшал тун чамани олам ўлди рашиқ бешинг
Қилиб чу мурғи саҳар, ҳар сари фариштиқинг

Жаҳон тўлуб шу туни ғулғули малоикдин,
Еру осмондин ўтуб, айлади ўзин боло.

Зиҳи саодати, олам чу боғи жаннат ўлуб,
Бу тийра хок бўлуб бори мушки анбарсо.

Тушурмади на учун Ҳақ ер узра соясини,
Чу маҳзи нур эди, зоти поки айни зиё.

Бўлунди илкида қурси қамар ишорат ила,
Ки тошқа чун деди, заррин дарахт бўлди бино.

Кафи кифоятида сангреза деб тасбеҳ,
Фасеҳ тил била айтур худоға ҳамдў сано.

Дарахт амриға фармонбар эрди, гар тиласа,
Ки жон била югурурди, чу қатра бесару по.

Дер эрди мурғи ҳаво арзи ҳол, охуйи дашт,
Қилур эди борисин жумла ҳожатини раво.

Дамики, арз қилур пухта гўши бузғола,
Чу захр бирла пишурмиш, манҳи еманг, аьдо.

Нечунки хатми русул мўъжизоти беҳадду ад,
Десам тамомини то рўзи ҳашр бўлмас адо.

Илоҳи, Ҳақ ҳабибинг шафоатиға мани,
Етур, оқорди сочим, журм бирла нома қаро.

Илоҳи, наъти ҳабибинг демакда Юсуфийни,
Ба сад қусур не ҳадким, сан этмасанг гўё.

* * *

Қоматим қайси хаами абрўкамондин бўлди ё,
Дил нишони новаки бир дилситондин бўлди ё.

Кўзда ёшим, эй кўнгул, не юзда қондин бўлди деб,
Демаким, демас қаду ашкимни қондин бўлди ё.

Сарвноз ўлди сиҳиқомат камоли инфийол,
Гардиши айём ила боди хазондин бўлди ё.

Тийрборони қазо отмоқға даврон бөшиға,
Бош-аёғ ҳар бир ҳилоли осмондин бўлди ё.

Билмадим гардун дуто қомат билан саргаштадур,
Юзда ҳар анжум арақ бори гарондин бўлди ё.

Лолагун шому шафақ жайби саҳар садпораси,
Оҳи дудолуду ашки хунфишондин бўлди ё.

Юзда ноҳун захмидин, Юсуф, дутодур қомати,
Мотами бир навниҳоли нахли жондин бўлди ё.

1327(1909)*

* * *

Кўз ёшим дарёсида қасри бинои ҳар ҳубоб,
Фурсати олам кўзумда бўйла ободу хароб.

Умрни бормоқлиғи киштида ўлтурғон каби
Кўринур, аммо отилғон тир янглиф пуршитоб.

Кирдори кору бори эътибороти жаҳон,
Дарҳақиқат, кўз очиб боқсанг анга, рўёу хоб.

Бир жаҳони саргарм, мадҳуш хаёлу, завку жоҳ,
Нашъадин холи қадахдек гарчи лабрес шароб.

Бас, бу фоний кулфатободини асбобиға банд
Бўлмағил, чун анкабути рўзғор дар печутоб.

Бўйи маънидин димоғи жонға истарсан, кўнгил,
Хоки пойи хўблардин комғор ўл, камёб.

Зулмати ғам чун шаби дайжур етмиш бошима,
Бечироғи ёр васли тортаман қаттиқ азоб.

Соқиё, шоми ғамимни қўйма бесубҳи тараб,
Машриқи мийно кетур, чиқсун қадахдин офтоб.

Хатти анбарбору гулрухсорлар мазмунидин
Чек баёзи сафҳага, Юсуф, саводи мушкноб.

* Ёзилган йили бўлса керак.

Борди ёрим, ман қолибман мунда оху во қилиб,
Гарди роҳин сурма ўрнига кўзимга жо қилиб.

Ҳусн боғида қади зебосини шавқи билан
Кўрсатиб кетти кўнгул кумрисини шайдо қилиб.

Бир такаллум бирла мандин нақди ҳушим олғали,
Ғунчадек айлаб табассум, боқти бурқа во қилиб.

Шаҳди гуфтори сафобахши дили ушшоқ учун,
Рухпарвар лаълидин чун жон сухан ифшо қилиб.

Ноз базмида ҳаётим хирманига ўт солиб,
Кўрмадим гулфом майдин бир қадаҳдаймо қилиб.

Масти лояъқил аёғига тушубман, зулфидин,
Кош бўйнуғма сари кўйида ўлсам то(р) қилиб.

Жон билибман хаста кўнғлум ғунчай пайконларин,
Отса жонон тири мужгонин қошидин ё қилиб.

Турфа жаллодики, раҳм этмай асири ҳолига,
Ўлтурар юз ман кабини қоши бир имо қилиб.

Хирмани сабримни ёқти, елға берди хокими
Бир табассум бирла боқиб, барқи ҳусни жо қилиб.

Айласам юз шукрим, ғамлик кўнгул маъмурасин,
Бу харобобод этиб, ишқи ани маъво қилиб.

Сарвинозим хатту зулфу холу рухсори билан
Шавқ бозорида кетти халқни расво қилиб.

Арзи ҳусн этмакни изҳор айламас ушшоқиға,
Дер, ҳужум айлар сари кўйумда эл ғавғо қилиб.

Шамъдек базми тарабда рост айлаб қоматин,
Юз қиёмат кўзғотар минг ҳашрни барпо қилиб.

Лаъл май нўш айлагач, ғайр ила жонон, рашқдин
Кўзларим оқузди ҳасрат ёшини дарё қилиб.

Оҳким, ул шўх элтар турки чашми маст ила
Рўзгорим ҳосилин бир ғамзадин яғмо қилиб.

Зулфи мушкин бирла тез айлаб жунун бозорини,
Нақди ақлу ҳуш олур элдин кулуб, савдо қилиб.

Сояи қаддинг тилаб, туфроға борди жону тан,
Қофи ишқинг истаюр дил ҳам ўзин Анқо қилиб.

Қайдасан, эй жону жисмим гулшанида тоза гул,
Қолди кўнглум андалиби оху вовайло қилиб.

Хурға ҳамзодадур, ё меҳрға ҳамсоядур,
Ул парини ҳеч ердин бўлмағай пайдо қилиб.

Бирни масжид сори индар шавқи абруйи хами,
Бирни тортар дайр сори зулф ила тарсо қилиб.

Шод айларму мани ул маҳваши хуршидзод,
Заррадек оворасин аҳволиға парво қилиб.

Ёзди Юсуф гўшаи ҳасратда ҳасби ҳолидин,
Қоғазини пардасидин хуни дил иншо қилиб.

* * *

Етурди дилга масаррат дами хаёли ҳабиб,
Висоли ёр қани, дарди ҳажримизға табиб?

Кўкармади бу чаман ичра бир тиконсиз гул,
Висол бўлмади ҳаргиз, йўқ иттисоли рақиб.

Вафоу меҳр топилмас, хато талаб қилманг,
Замона ҳўбларидин эрур бу амри ажиб.

Фироқ шоми бутун тун, недин фиғон қилмай,
Ки берақиб манга ўлмади висол насиб.

Нигори маст сабу қўлда, юз итоб билан
Келиб, чу майкада сори қилур мани-тарғиб.

Дедики, пири харобот аёқидин ўпгил,
Либоси фақр киуб, иста жоми хуштарқиб.

Ўшал майики, мазоси ризо билан таслим,
Ки бўлди нашъаси они виқору сабру шикиб.

Бас эмди, бода каби йўқ иложи кулфати даҳр,
Чу маст айла мани, бермасун замона фириб.

Висоли соқию шамъи анжуманни тилаб,
Мурод хотирига, Юсуфий, бўлурму қариб.

* * *

Бошим ғубори даринг бўлди, фатҳи боб талаб,
Кўзум сурарга аёгинг учун рикоб талаб.

Хамиша музтарибам партави жамолинг учун,
Вужуди заррани бетоби офтоб талаб.

Чу ганжи ҳусн уза зулфи они мори сиёҳ,
Чақарким андин этар анбарин таноб талаб.

Димоғ ўртама, айлаб бино иқомат учун,
Ки фавжи мағз қилур қуббай ҳисоб талаб.

Ўтурма тунд, дам ур, эй каломи жонпарвар,
Азоб айлама кўб, йўқмусан савобталаб.

Кеча қадду руху зулфинг дуосин айлар эдим,
Узотганим эди илкимни мустажоб талаб.

Ўшал дамики, лабинг нўшханди йиқти мани,
Ки то бу дам эмазам соғару шаробталаб.

Сочингни искади вақти Хўтан кийикларидин,
Анинг учун сўнгида барча мушкноб талаб.

Зилоли отифатинг истаюб, букулди қадим,
Мудом ташнаи лутфунг эрурман об талаб.

Мани эрур талабим — бошим ўлса хоки даринг,
Ким ўлди хоки даринг, тобти беҳисоб талаб.

Баҳори арзи жамол этти элга шоҳиди гул,
Кел эмди, Юсуфий, сан ҳусни бениқоб талаб.

* * *

Умре чекар жоним гаминг сансиз дили вайрон тутуб,
Жоним ичида асрадим дардингни ман, дармон тутуб.

Ёлгуз эмас Мажнун ўзи, ман ҳам ани Мажнуниман,
Ўлсам фазилат андадур, ишқин ани пинҳон тутуб.

Қандоқ тутай пинҳон ани ишқин кўзимни ёшидин,
Доғи дилимда лоладек, бошдин оёғим қон тутуб.

Келса, аёғина бошим қўйсам, кўзумдин қон оқиб,
Боқма туруб аҳволима, қошдин қилич урэн тутуб.

Кўргач ҳилоли ийдини, илким очиб қилсам дуо,
Жон олғали қасд айласа, ман жон анга қурбон тутуб.

Эй, кош келса бир кеча, ҳоли дилим айтсам неча,
Ойнаи рухсориға боқсам ўзум ҳайрон тутуб.

Ҳар тун ўпарман хоки дар, дуди дилим оҳи сахар,
Кўп қўймағил солмай назар, қўйунгда саргардон тутуб.

Оби ҳавои ишқида онинг муҳаббат шеvasи,
Боғи дилим хуррам қилур ҳар дам, кўзум гирён тутуб.

Юсуф, висолин бодаси фикри мани саргарм этар,
Эй, кош олса нақди хуш, бир йўл қадаҳ жонон тутуб.

* * *

Раҳм қил, хастаи зорман, ё раб,
Нотавону фигорман, ё раб.

Гуссаи даҳру кулфати айём,
Била меҳнатга ёрман, ё раб.

Хўбларни юзини кўрмак учун
Йўлида интизорман, ё раб.

Меҳр йўқ, орази қуёшлардин,
Заррадек беқарорман, ё раб.

Нотавонлиғ етуб, қани қувват,
Дам-бадам бемадорман, ё раб.

Нақди умрим хато билан кечти,
Жазм этуб бешуморман, ё раб.

Қани фасли гулу баҳори шабоб,
Кўрмадим бир баҳор ман, ё раб.

Борди ҳамзоду ҳамқаринларим,
Дийдадин қатра борман, ё раб.

Пири шармандаман, ғафуру раҳим,
Қарриб умидворман, ё раб.

Кечуруб, бас, тамом ғафлат ила
Ҳама лайлу наҳор ман, ё раб.

Хайфким, мазраи тирикликка,
Тухми афсонакорман, ё раб.

Ўтди умри азиз беҳосил,
Юсуфи шармисорман, ё раб.

* * *

Соқиё, аҳмар қадаҳда тут манга байзо шароб,
Мардафкан нашъаси оташ каби аъло шароб.

Бўлса мино сийнасида жўш урган бешарар,
Моҳи пайкар, бўйи анбар, сиймгун зебо шароб.

Кўрсатиб рухсорини юз жилва бирлан жом аро,
Нақди ҳуш олмоқда чун шўҳи қадаҳпаймо шароб.

Ҳалқаи базм ичра чун кавсар, кўрунг, тўфони айш,
Сўрсангиз кайфийятин — ҳар қатраси дарё шароб.

Туркзоди лоларух, оҳунигаҳ соғар тутуб,
Бири қилса масти беҳуд, ул бири шайдо шароб.

Ўзбек айтурлар қимиз қизда муҳаббат «мим»идин,
Бўйла пинҳон айламиш асрорини раъно шароб.

Тунди бадхўлик мизожингга етурмас бангдек,
Ҳам эмас уммул хабоисдек иши ғавго шароб.

Бир либоси оқ, соҳиби жазба шайхи хонақаҳ,
Кошифи сирри ниҳону кўҳу саҳро жо шароб.

Навбаҳор айёми саҳро кийса ахзардин либос,
Хизрдек обиҳаётин манзили хазро шароб.

Худ давои, дарди бедармону қувватбахши дил,
Бўйла бўлмас ҳеч ҳикматхонадин пайдо шароб.

Ҳам ғизоу, ҳам муфарраҳ, ҳам эрур дафъи аташ,
Айлағай инсон ичиб кўрганда ҳар доно шароб.

Чун Масиҳо Юсуфий анфосидур жон роҳати,
Куйса сиймин соиду сунса яди байзо шароб.

* * *

Ким мунда санга айласа жабру жафо, унут,
Сан ҳам кимиға меҳр ила қилсанг вафо, унут.

Қолғай бориси ҳар на йиғиб, сан жафо чекуб,
Бу бевафода ҳар на эрур бевафо, унут.

Иқболу кирдори жаҳонни саботи йўқ,
Кечгай нафасда мисли наҳиму сабо, унут.

Роҳат қаерда бўлса, бу кулфатсароии даҳр,
Бору йўқи баробар, ранжу ано унут.

Ўлмасча қатиф ушламағил молу жоҳни,
Умринг етишса мингга, бўлурсан фано, унут.

На ному, на нишону, қани хоки турбати,
Бўлди тамом шоҳу ғанию гадо, унут.

Ҳар ким келиб жаҳонға гирифтори ҳирсу оз,
Нафсу ҳаво қўлида бўлур мубтало, унут.

Мулки адамда санга на ном эрди, на нишон,
Қандоқ қилибсан они сан, эй беҳаё, унут.

Махлуқсанки, холиқинг истагил мудом,
Сан бандаликни билгилу ғайри худо унут.

Раънои боғи даҳр кўруб, емагил фириб,
Сандек ҳазор тозагул этмиш адо, унут.

На етса айла шукру қаноатки, бандалик,
Куллуқ шудурки, бўлмаса сабру ризо унут.

Ҳақдин бўлакни бориси бегона, Юсуфий,
Онсиз наким тутар ўзини ошно, унут.

Эй кўзум, дил кўзгусин маҳви жамоли ёр тут,
Они кўйида ўзунгни нотавону зор тут.

Гар тиларсан васл дармони билан сўрмак табиб,
Дарду ҳажру фурқатин тортиб, ўзинг бемор тут.

Хоҳларсан етса деб гулчин домониға қўл,
Ҳар чаманда чун тикон сийнангда захми хор тут.

Соқийи даврон санга гар сунса минг жоми мурод,
Маст бўлма, бохирад бўлсанг, ўзинг ҳушёр тут.

Навбаҳори ноз аро, эй зеби гулзори тараб,
Бизни ҳам бир жоми васлинг бирла бархурдор тут.

Акси рухсори ул ой кўрмак сан, эй афсурда жон,
Бас, губори ғайрдин ойна безангор тут.

Тарки нангу ор айлаб, ташлагил бошдин ҳаво,
Жаҳддин номус қил, нодонлигингдин ор тут.

Моли дунё жамиъ мақсуд бўлса, зоҳид, эл аро
Хирқа туз, сажжода қур, тасбеҳ ўгур, дастор тут.

Бўйла бетамкин экан, авзои бу кавну фасод,
Жойи шулдур, Юсуфий, бир сояи девор тут.

Кўп қувонма, кўрмишам деб неча ойу йил ҳаёт,
Суд йўқтур, юз мунингдек бўлса беҳосил ҳаёт.

Кўрганинг бари абас, фармони раҳмон тутмасанг,
Чунки шайтон ҳам кўрар то сури Исрофил ҳаёт.

Умр айёми баҳорин боғидин бир тоза гул
Узмайин кечти бари ҳасрат билан ғофил ҳаёт.

Келмагу кетмак гузаргоҳида, равшан бил муни,
Қанчаким умринг кечар, бир лаҳзалик манзил ҳаёт.

Хизрҳиммат бир Масиҳодам керак, эй мурда дил,
Аҳли дилга суҳбати донои дарёдил, ҳаёт.

Бехабар ўлтурма, доим турмоғинг имкони йўқ,
Бил яқин, ҳар бир нафас, чун ноқау муҳмал ҳаёт.

Жоми завқи ишқдин нўш эт муҳаббат базмида,
Шамъиға парвонадек қуймоқлигингни бил ҳаёт.

Маърифатдин бехабарким, вой, беҳосил вужуд,
Ўтқарурсан дам-бадам, фарёд, ноқобил ҳаёт.

Ё раб, эт фазлинг билан нуқсони Юсуфни камол,
Хурмати ул зотларким, кечтурар комил ҳаёт.

* * *

Соқие, ўлтурма кўп бермак учун ғамдин нажот,
Тут манга айлаб карам жоми фараҳафзони бот.

Айлағил беҳуд мани, даврони айшинг бемадор,
Ўзлугумдин қўймағил, эй жоми давринг бесабот.

Фасли гул бежому мул, барқинг кулуб, йиғлар ҳаво,
Бир гулунг бехор йўқтур, эй риёзи мумкинот.

Бу бисоти арсаи шашдарки, юз минг ранж ила
Фил тани кўплорарух шоҳу гадони қилди мот.

Баҳру бар тасхиринг ўлса, симу зар хоки раҳинг,
Минг Сикандар⁵ бўл, қани мулки бақо, оби ҳаёт?!

Бу заковатлар санга ташрифи одамлиғ билан,
Бош-оёғингга боқиб, инсоф қил, ҳақдин уёт.

Бўлмасанг бир мушти хоки тийра, эрдинг беҳирад,
Санда на бу ҳусни сурат, нури ҳисси мудрикот.

Бас, шуноси худ — шуноси ҳақ, камоли маърифат,
Маърифат шулким, бўлур ҳақ олдида фавзу нажот.

Юсуфий, ваҳдат майин истарсан, этгил нафйи ғайр,
Ишқи ҳақ хумхонасида айлабон исботи зот.

Кел, эй дил, айлама ҳаргиз тазоеъи авқот,
Умидинг ўлса сани, ҳақ қошида фавзу нажот.

Асоси мабнии «ислом» келди беш адад,
Алифки аввалидур, билки, таййиба калимот.

Иккинчи «син»и етургай сани саломатга,
Бўлуғга ноил ўлуб, бўлди санга фарзи салават.

Учинчи «лом» ўтгуз кун, бир ой рўзани фарз,
Чу қилди ҳазрати ҳақ бандасига бор ҳаёт.

«Алиф» бинои чаҳорум, кимики бўлса гани,
Бо амри шаръ эрур, айламак адои закот.

Бешинчи «мим» ила ислому дин топти камол,
Ки фарзи ҳажи ҳарам бўлса, роҳ беофот.

Чу бўлса касби ҳалол ила жамъи амволинг,
Ки сарфи роҳи ҳақ ўлгай тараққийи даражот.

Ҳарому шубҳа билан бўлса жамъи мол агар,
Мазиди ҳирсу ҳаво келди мужиби даракот.

Фақир ҳаққини бермас гании бедавлат,
Худой олдида шармандадур сиёҳбарот.

Бу нури илм ила ҳосил бўлур, на жаҳл билан,
Ки фарзу вожибу суннат, савоби тасбиҳот.

Ажаб авом замона, топуб ҳадолу ҳаром,
Ҳама амални қўйуб, ҳаж эгар чиқарғоли от.

Фигонки, бир неча нодон қилиб бу сўи амал,
Кулоҳи румий бошида алам қилур томот.

Амални қилма риё, билгил ани ширки хафо,
Ўзингни айлама расвои арсау арасот.

Ҳаммага илм керак, бил тамоми фарз ул-айн,
Чироғсиз юрума, жаҳли водийи зулумот.

Бўл аввал одаму сўнгра тавофу Каъбага бор,
Билиб тамомий улуми маносику мийқот.

Қачон билур шарафи Каъба гули одамрў,
Дуруд файзи маҳалли, ижобати даъвот.

Тавофу саъйи сафони на эрканин билмас,
Ки забҳи Муздалифа рамйи нийяти жамарот.

Чу бўлса масъаладин беҳабар на суд анга,
Ба ҳукми шаръ амал қилмаса, нечук тоат.

Эшак ҳарамға агар борса юз йўли, эшак,
Нечук билур адаби тавоф саъй ила Арафот.

Бу ранг бир неча нодон қилиб тавофи ҳарам,
Бино қилур ўзиға айламай худодин уёт.

Келиб эл ичра ўзин барчадин баланд тутар,
Ҳавоу ҳирс бу ноқис амал билан, ҳайҳот.

Буларни билгани шулдур, қойуқчайи вопур
Буларни кўргани шул баҳру тоғ ила ҳажарот.

Топарға мол ҳалолу ҳаром фарқ этмас,
Бўлур бириси рибохўру, бириси ҳасанот.

Пайғамбар айди рибохўру мухтагир малъун,
Алар залолатиғадур бу шоҳиди оёт.

Аларки, донишу илму амалда комилдур,
Топар ҳаж айласа, ҳар бир қадамиға минг ҳасанот.

Ружуъ айласа онлар ҳарам тавофидин,
Ҳамиша ҳусни амал, айлаган иши хайрот.

Худо ризолиғидин ўзгаға ризо бўлмас,
Вужуди маъдани инсоф, манбаъи баракот.

Наким кўлиға келур, ҳақ йўлиға сарф айлар,
Муъини фақру масокин ўлуб, қилур садақот.

Алар дилида худо шавқи, жонда завқи ҳарам,
Мудом руҳи ҳабибиға айтадур саловот.

Мунингдек эрни(нг) аёгин юзингга сур, Юсуф,
Губори хоки дари санга қиблаи ҳожот.

Юз муҳафида холу хатинг хуснунг(г)а оят,
Маҳбуби ҳама хўблугунг беҳадду гоят.

Зулфи сийаҳинг уқдасини айлади ким ҳал,
Ишқинг сабақин шарҳини ким қилди ривоят?

Ҳарчанд итоб айласанг ҳам жуду карамдур,
Ҳар қанча жафо еткурасан, лутфу иноят.

Қошинг қиличин тортиб эдинг ўлдурайн деб,
Оҳиста кулуб, лаъли лабинг бўлди ҳимоят.

Ҳар бир ситаминг қулларинга манбаъи эҳсон,
Ҳар бир боқишинг, қаҳринг эди — кони ривоят.

Гул чеҳранг уза кўрсатибон юз гули жаннат,
Бас, жону кўнгул гулшанида кофи(й), кифоят.

Юсуф, ўпаринг мушкул экан ёр аёгин,
Чун даври қадаҳ бўлса ниҳоятда бидоят.

Илоҳи, мункири аҳли муҳаббат бағрини қон эт,
Балоларга йўлуқтир, кўзини ишқида гирён эт.

Парирулар асири ишқи айлаб, таъна тошидин
Бошига ёғдуруб, кўксин нишони тири мужгон эт.

Хабарсиз хонақода ишқдин холи намоз айлаб,
Сангаким айди: мардум кўзларида зикри ялғон эт.

Дедиким, хоҳиши нафсинг учун тазвир домин қур,
Кўлунгдин келганича макр ила дунё фаровон эт.

Насиҳат тингла мандин, бир дами хушёр ўлтурғил,
Муҳаббат аҳлидин бўлғил, ўзунгни маҳви жонон эт.

Кўториб юрма, эй зоҳид, бошингда катта дасторинг,
Ани ярмини йиртиб кўйлагу ярмини иштон эт.

Соқолинг ўстуруб, ташвиш тортма шона қилмақдин,
Кесиби бир қабзадин сан, ортуқин олиб, магасрон эт.

Парирў нозанинлар базмида кўрдум кеча ҳолинг,
Лабидин бўса олғоч, дер эдинг: бир ўзга эҳсон эт.

Ридову хирқа майдин айла рангин, субҳа торин уз,
Кўрарсан бу санамлардин ўзинг бошдин мусулмон эт.

Келиб андин сўғун пири харобот илкидин ўпгил,
Ўзунгин ўзлугунгни ташлабон такмили иймон эт.

Қарибдур, Юсуфий, ёшлар ҳавосида ҳазин жонинг,
Фидои нуқтаи холу лаби бир лаъли хандон эт.

* * *

Баҳори ҳусн айёмида, эй гул, сайри гулзор эт,
Беҳиште қил чаманни, юз очиб, фирдавс бозор эт.

Қадингдин сарвға нозикадолиқ рост кўрсатғил,
Юзунг раънолиғини барги ҳар гулдин намудор эт.

Чекиб нозик белингға нечаи гулчин домонинг,
Эрам товусидек ўзинг таманно бирла рафтор эт.

Руҳу қаддингға шайдо сарву гулни ман каби айлаб,
Саҳарлар булбулу қумрини фарёдин шарарбор эт.

Йўлунгда фарши роҳинг барги гулдин айламиш гулшан,
Қудумингдин ани боғи жинону хулдосор эт.

Қизортуб юзни гулгун бодадин мастонавор ўлтур,
Сунуб май жоми гулда бодапаймоларни саршор эт.

Аёқ тут дам-бадам, гул вақти соғарни ду боло қил,
Чиқорғил ўзлуқумдин, маст чун ринди сабукбор эт.

Муриди ишқ бўлсанг, ҳусн фармонида бош ўйнаб,
Муродинг ташла, мақсад қўю тарки нанг ила ор эт.

Ҳарими жону дилда бўлса бир гул ишқидин, Юсуф,
Тикондин ошён айлаб, чу булбул бистаринг хор эт.

* * *

Ҳажрингда мани зору хароб айлама, эй дўст,
Бағримни фироқингда кабоб айлама, эй дўст.

Миръоту юзунг ойинаи дийдаларимдин,
Маҳжур тутуб, кўзни пуроб айлама, эй дўст.

Лутф айла тақи гардани жон бирла кўнгулга,
Жуз анбари зулфингни таноб айлама, эй дўст.

Хам бўлди қадим сургали юз ҳоки дарингга,
Келдим букулуб, маъюси боб айлама, эй дўст.

Ушшоқларинг қатлиға минганда таковар,
Кўз ҳалқасидин ўзга рикоб айлама, эй дўст.

Кўб хокнишин роҳи гамингда ўтирурлар,
Сол бир назари, мунча шитоб айлама, эй дўст.

Кел тўби қаду ҳур жамолу лаби кавсар,
Юсуфни фироқингда азоб айлама, эй дўст.

* * *

Эй қадинг тўбо, жамолинг жаннату кавсар ҳадис,
Ҳақ каломидур даҳонингдин чиқибдур ҳар ҳадис.

Жон топуб, афсурда танлар жони андин топти жон,
Ким Масиходек лабингдин чиқти жонпарвар ҳадис.

Бошга қўйдилар кулоҳи хисравони то абад,
Кимки қилди жон билан кўрганда тожи сар, ҳадис.

Берди оламға ано афсаҳ каломинг чошни,
Рухпарвар, жонфизо, эй шаҳдлаб, шаккар, ҳадис.

Эй дури дарёи раҳмат, фотиҳи боби жинон,
Хуққаи лаъли дурарборинг тўла гавҳар, ҳадис.

Мункир гуфтори покинга ҳадисинг ичра дол,
Сийнасин чок айламакка келди бир ханжар, ҳадис.

Водийи зулмати жаҳлу куфрдин сўйи нажот,
Топмади йўлким, қуёшдек бўлмайин раҳбар ҳадис.

Ё Расулulloҳ, сўзунгизни фидоси жисму жон,
Қилмади умматга сиздек ҳеч пайғамбар ҳадис.

Гўши жон бирла эшитганлар тутар фармонингиз,
Золи саркашдур, эшитмас ҳар қулоғи кар ҳадис.

Лаззати гуфтору завқи маънидин топмас хабар,
Гар деса олам бори билгайму гову ҳар ҳадис.

Эй, ҳадисингиз манга жон берди, жонпарвар калом,
Айлагай ҳақ, Юсуфий, ашъориға афсар ҳадис.

* * *

Эй ҳадисинг жон эрур, топти лабингдин жон ҳадис,
Ҳар каломинг жонға жондур, айла, эй жонон ҳадис.

Сўзи оламсўзинг истаб, ўртанурман топмайин,
Лаззати гуфтори роҳат бўйла дилсўзон ҳадис.

Гунчамиз гоҳи башоратда гули хандон этиб,
Гоҳи чун абри назоратдин қилур гирён ҳадис.

Бир шарарлик шаҳдурким, завқидин ўртанди жон,
Ҳасрати қилгон улусни сийнасин бирён, ҳадис.

Тутти ул кун арсаи олам сўзунг то ҳадди Чин,
Рост билдилар ҳама ҳад, йўқ деса ёлгон, ҳадис.

Манбаъи баҳри ҳадисинг, баски, ар-Раҳмон эди,
Эй дури дарёи раҳмат, алламал Куръон, ҳадис.

Лаъли нобингдин эрур ҳар нукта бир дарёи жуд,
Фазли эҳсону атодур баҳри бепоён ҳадис.

Ҳар фасоҳат хисравин бошинда лаълинг афсари,
Фарқи арбоби балоғатда дури рахшон ҳадис.

Юсуфий, топти муҳаббат маънийи завқи суҳан,
Ишқ бобида далил қотъеи бурҳон ҳадис.

* * *

Оху ноламға ёрдур боис,
Раҳмсиз бир нигордур боис.

Субҳидам андалиб ноласиға
Гул учун захми хордур боис.

Сайри саҳроу гашти гулшан учун
Сабзай навбаҳордур боис.

Мунча савдо билан жунунимға
Ҳалқай зулфи ёрдур боис.

Сайдни келмакига дом сари
Дийдаи интизордур боис.

Оқмоқига кўзум ёшин қони,
Ҳажри гулгунузордур боис.

Кимга етса баҳори рангин май,
Ичгали лолазордур боис.

Чеккани эл рўзгори меҳнатига,
Завқи бўсу канордур боис.

Боғи дил хуррамига, эй Юсуф,
Дийдаи ашкбордур боис.

* * *

Кори дунёи бемадор, абас,
Қилмасанг мунда яхши кор, абас.

Навжувонлик хато билан кечуриб,
Вой, беҳуда рўзгор абас.

Билмайин умр ўтти беҳосил,
Қуввати вақти киштикор абас.

Гул умидида орзу чамани,
Чектурур санга ранжи хор абас.

Гул узуб, лола термай, айлаб доғ,
Борди айёми навбаҳор, абас.

Ҳақдин ўзга бориси бегона,
Айлаган ошноу ёр абас.

Юсуфий, гафлат ила кечти ҳаёт,
Билдинг умрингни пойдор абас.

* * *

Топмади ойинадек ҳуснинга ҳайронинг илож,
Дийдаи ҳайрониға жуз рўйи тобонинг илож.

Ман яқо чок айладим кўргач гирибон чокини,
Бу яқо чокигадур чоки гирибонинг илож.

Қолмишам ранжур ҳижронингда топмай офият,
Васлдин то қилмаса дардимга дармонинг илож.

Моҳийи беоб ёхуд андалиби бечаман,
Топмайин фарёд этар бу зору нолонинг илож.

Фунча янглиф бағри қонман, нотавон, эй лабшақар,
Айламас жуз руҳпарвар лаъли хандонинг илож.

Бош-аёга етти бори кулфати айёмдин,
Кел, бўйунгин, сояи сарви хиромонинг илож.

Юз баҳор ўтти — риёзи муддаодин бир гули
Узмадинг, Юсуф, қилолмай сайри бўстонинг илож.

* * *

Бўлса бу кеча ҳамдам доно бир, икки, уч,
Аҳбоби хўбталъати танҳо бир, икки, уч.

Бўлганда жомии бодаи гулфом ила сабу,
Соқийи сиймсоқу музакко бир, икки, уч.

Ҳам бўлса сарвқомату сармасти жомии ноз,
Гулгунузору дилбари раъно бир, икки, уч.

Холу хати муанбару зулфи каманди дил,
Мулки хирадни айласа яғмо бир, икки, уч.

Бириси шаҳди ханда билан айласа хароб,
Пайкони ғамза, нарғиси шаҳдо бир, икки, уч.

Сунса аёғ, кўзга суруб, бўса айласам,
Жон бирла дасти ул маҳи зебо бир, икки, уч.

Танҳо бу кеча бир неча Юсуфжамоллар,
Ҳолимга раҳм қилмади асло бир, икки, уч.

Қилмадинг, эй гул, баҳор айёми сайри боғ ҳеч,
Ғунча жайбин чок-чоку лола бағрин доғ ҳеч.

Интизори мақдамингдин шабнами гул боғ аро,
Кўрмадим беашки ҳасрат дийдаи яфроғ ҳеч.

Гарди роҳинг сурма қилмоқлиғни истаб ойу кун,
Қолмади ҳаргиз макон саҳрои дашту тоғ ҳеч.

Дема, не юздин ҳилоли шоми хунин кўрмадим,
Дасти мотамдин рухи безахмаи тирноғ ҳеч.

Ишқу хуснинг завқи бирлан бир жаҳон девонадур,
Бу жунун пири диёриндин топилмас соғ ҳеч.

Эй, гули боғи малоҳатсан, сақин агёрдин,
Булбули нозик адоға ёр бўлмас зоғ ҳеч.

Бормукин Юсуфға, эй жонон, висолинг базмида,
Сан билан маст ўлтуруб, мастона турмоқ чоғ ҳеч.

Қилурға сайри чаман чиқти ул муанбарсоч,
Белиға чирмашибон кокили қулоч-қулоч.

Қаро қули бўламан, деб қувонма, эй сунбул,
Чекиб хижолат ўлтурма йўлида, тур, нари қоч.

Ниҳоли қадди баландин кўруб латофатда,
Ки нахли қомати ҳам бўлди сарвқад — амоч.

Юзин гулини асирин навоси ўзгачадур,
Ани қошида чаман булбули эрур қачқоч.

Бўл эмди фарши раҳи сабзаи зумуррадгун,
Нисори мақдамиға барги гул дирамлар соч.

Нашот базмини қур, ўзга бир тарона кетур,
Бисоти айш ёзиб, пардаи муғонани оч.

Чу лаъл тугма тақиб ғунча гул қаболариға,
Сочилди чун дури шабнам жавоҳири шажжоч.

Сабукаш, гули раъно қилиб, пиёлаи давринг,
Кетур майики, қуёш жомидин қилиб ваҳдоч.

Ҳама бу дорурасан мубталоси, эй Юсуф,
Қаду сочини асири санингча минг Ҳаллож.

* * *

Ким ўлса пири хароботийга сабукаши роҳ,
Топар бу хидмати бирлан тариқи фақри фалоҳ.

Жавори майкада бўлса турар мақоми анинг,
Ҳамиша боғи тарабдин терар гули ақдоҳ.

Кеча чаманда нигорим майи сабуҳ учун,
Суроҳи сарв қилиб, жоми гулдин этти сабоҳ.

Бисоти сабза суруб юз аёғина хуррам,
Жамолидин ёруди ҳар сори гули мисбоҳ.

Очарга ганжи муҳаббат дарин забони қалам,
Етушти, Юсуфий, фазли илоҳийдин мифтоҳ.

* * *

Саманди ноз суруб, айлабон шитоб ул шўҳ,
Борурда сўйи чаман ҳусни бениқоб ул шўҳ.

Губори мақдамини дийдасиға сурмоқ учун,
Йўлида қилди жаҳон аҳлини хароб ул шўҳ.

Кеча май ичти ул ойи бадр жом илкинда,
Ки бода тобидин айлаб юз офтоб ул шўҳ.

Олурда соғари ишрат рақиб базми аро,
Кулуб, мани жигаримни қилур кабоб ул шўҳ.

Тилаб ани қадамин бўлди хок дийдаларим,
Кўзумни ҳалқасидин қилса, деб рикоб ул шўҳ.

Мани тамом ёқибдур фироқини нори,
Илоҳи, айламағай ҳажрида азоб ул шўҳ.

Кеча сочини тарарди, дебон, бу қадр туни,
Юзига бутратибон зулфи мушкноб ул шўҳ.

Терарда гул юзидин терлари чу дурри хушоб,
Сочарди субҳидами боғ аро гулоб ул шўх.

Каманди зулфиға жону қўнгулни айлаб асир,
Чу тоқти Юсуфийни бўйниға таноб ул шўх.

* * *

Музтариб ўлтурмушам ман нотавон, эй лоларух,
Раҳм этуб, ҳоли дилим сўр бир замон, эй лоларух.

Шўхлуқдин ҳар сори бординг суруб шабдези ноз,
Ваҳ, на бўлғай ман сари чексанг инон, эй лоларух.

Сан каби жаллоди қотил бормукин ушшоққуш,
Қошлари тиғу қаро мужгон синон, эй лоларух.

Бир боқиб элни тағофилдин кўзунг айлар ҳалок,
Ёна дерсен, ўлдурубдурман қачон, эй лоларух.

Барча олам водийи ишқингни саргардонидур,
Бу басити хокдин то осмон, эй лоларух.

Сарву қумри, булбулу гул, гулгулу бонги наво,
Ишқдин завқу сафо, оху фиғон, эй лоларух.

Гул яқоси чок-чоку, лола бағри дема доғ,
Ҳусн найрангидин онларда ниҳон, эй лоларух.

Лаъли майнўшинг табассум бирла қилсанг нуктасанж.
Бас, тани афсурдалар жисмиға жон, эй лоларух.

Талхикомам, лаълидин истаб каломи бўса деб,
Сўз билан Юсуфни қил ширинзабон, эй лоларух.

* * *

Ман мунда чашми чашмау, сан анда нўшханд,
Зулфунг таноби ҳалқау ҳар ҳалқа баркаманд.

Нозикмизож моҳваши, тунд, пуритоб,
Сандек ситамгар ўлмади, бебоки худписанд.

Гулгашти боғ айла, қадингдин, баҳори ноз,
Шамшода сарфароз етуру сарва сарбаланд.

Базми висолинг истаюб чун чанг қоматим
Найдек фиғон нола қилар — бўлди банд-банд.

Хок ўлмишамки, кўкка етурсанг губорими,
Бир кун сўрарға бошима келсанг суруб саманд.

Ҳар лаҳза ортуқ ўлди мани нотавонлиғим,
Раҳм эт, иложи хаста, манам зори дардманд.

Ҳар тори мўйи Юсуфий, қил анга гўши ҳуш,
Гар берса санга солики арбоби роҳ панд.

* * *

Эй, шоҳиди муродим, нози итоб то чанд,
Бир кеча шод қилсанг, васлинг билан баруманд.

Бедасту пойи ишқингдурман на ор монеъ,
Девона бўлмишам, йўқ занжири ақл побанд.

Бу боғ сунбулидин тори кўнгул узулди,
Жон риштаси, бўлай деб, мушқин сочингга пайванд.

Йиғлатма аччиқ-аччиқ, демай сучук сўзунгдин,
Комимни талх қилма, эй шаҳдлаб, шакарханд.

Бир ним нигоҳ бирлан чиқсам тамоми ғамдин,
Бир ним ханда бирлан бўлсам тамоми хурсанд.

Бизга қилиб тағофил, ўлтурди ҳол сўрмай,
Сармасти бодаи худ, нозик адои Хўқанд.

Юсуфжамолларким, ҳар ерда жилвагардур,
Ҳусни учун яратган ойинаи худованд.

* * *

Ёдингда кўзум ёшини қон айламадим, дод!
Тун-кун на учун оху фиғон айламадим, дод!

Бу дарди дилим кўзда ёшим айлади зоҳир,
Асрори ғаминг дилда ниҳон айламадим, дод!

Ҳар ўқлариким, етти камони ситамингдин,
Юз чок дилим анга нишон айламадим, дод!

Отганда манга новаки мужгон қоши ёлар,
Олиб ман они марҳами жон айламадим, дод!

Ойина каби дийдаи дилни кеча-кундуз,
Жоно(н) юзига бир нигорон айламадим, дод!

Бир субҳидами қосиди оҳи саҳаримни,
Ман дўст кўйи сори равон айламадим, дод!

Фарёд, букун ер бўлуб, қомати ё ман,
Юсуф, гамидин умр жавон айламадим, дод!

* * *

Бизларни ёд айлаб, гар ёзса ёр, қоғаз,
Бўлгай чу нофаи тар ҳам мушкбор, қоғаз.

Шўхи ғазолаи Чин чёкканда хома рангин,
Айлар баҳори нома чун лозазор қоғаз.

Сафҳа баёзи гулшан, барги узор гулдан,
Ёзиб саводи сунбул боғи баҳор, қоғаз.

Жавфу қаламда нолим, кўрмай табоҳ ҳолим,
Ман хаста ёд этулгон, сандин барор, қоғаз.

Майл айласанг салома, олиб қўлунгга хома,
Хаттинг билан, нигоро, қил эътибор, қоғаз.

Номинг билан ошурдинг ҳар нома эътиборин,
Келгил, азиз айла, бу хору зор, қоғаз.

Найдек қалам қилибдур, хаттингни иштиёқи,
Юсуфни зор қилди, бўлмай дучор, қоғаз.

* * *

Демангки, нега тақмас сочиға ёр таъвиз,
Ҳар бир шиканжи зулфи бир мушкбор, таъвиз.

Киймиш таниға ул гул барги қабои гулгун,
Чун гунча тугмаи ноз, тақмиш нигор, таъвиз.

Бас, ҳусни боғбони сарвиға настариндин,
Бошдин-аёғ насрин тақти қатор таъвиз.

Ҳар чашми бадназарга ўтлуғ юзида бергай,
Бир дона холи мушкин файзу ҳазор таъвиз.

Марғула дема недин, Юсуф, ул ой сочида
Тумор ҳарза дофеъ, ганж узра мор, таъвиз.

* * *

Бу тун фалакдин ошур нолаи фиғон саҳар,
Гул очти анжумидин тоза бўстон саҳар.

Юзунгни эрта туруб, субҳдек оқартурғил,
Кўзунгга сурма қилиб гарди остон, саҳар.

Чу дуржи дил садафин гуҳари иноят ила,
Тамоми тўлдирадур ашки дурафшон саҳар.

Яқонгни субҳ каби айла чок, нола қилуб,
Кўнгул қўлиға берур файзи ҳақ, инон саҳар.

Кўнгул кўзиға ёруғлуғ етарни истадиким,
Ки тарки хоб қилиб, бўлди дийдабон саҳар.

Фалак равоқина қўйғил қадамни меҳр каби,
Чу фарқи нур бўлиб, моҳи шабравон саҳар.

Кўзунгдин уйқуни сур, субҳидам туруб ўлтур,
Етар мудом санга файзи ройгон саҳар.

Фиғони оҳу дил дарднок, сийнани чок,
Қил, эмди Юсуфий, бир топмадинг замон саҳар.

* * *

Тойири фирдавс эрдим: ошеним ким билур?
Мубталой доми тан жонимда, жоним, ким билур?

Ҳолиё, турган маконим чортоқи қасри зайд
Айласам парвёз гар мундин, маконим ким билур?

Ҳар нафас бир ўзга гулшан булбули нолониман,
Чун насими субҳ сайри бўстоним ким билур?

Бенишонлиқ эрди бўлмоқ нақши хоки пойи ёр,
Нақши пойи ёр истарман, нишоним ким билур?

На замон деб шиква қилма, эй кўнгул айёмдин,
Бу замоним ҳам ўтар, ўтган замоним, ким билур?

Хок бўлмоқ одам ўлмоқликнидур сармоясини,
Бу сафарда айлаган суду зиёним, ким билур?

Дема ҳаргиз, Юсуфий, пинҳоним ўлмас ошкор,
Айлаган мунда мани сирри ниҳоним, ким билур?

* * *

Новакандози қазоя ниғаҳи тир верар,
Соъиди фитная абрулари шамшир верар.

Турраи пуршикан силсилаи кокилидин,
Дили девоналарин қайдиға занжир верар.

Хатти савдозадалар хуш бошидин кетуруб,
Каффи идроки яна риштаи тадбир верар.

Орази фикри дила юз чаман ижод айлар,
Наргиси масти майа нашъау таъсир верар.

Субҳдин шона чекар тунни қаро кокилина,
Шомдин зангии шаб чехрасина қир верар.

Донаи холи лаби домиға тортар ҳамани,
Ўзи сайёд бўлуб, ҳам ўзи нахчир верар.

Бир табассум била дил хирманиға барқ уруб,
Жонға юз ситами нолаи шабгир верар.

Жаннату васл сипосини бажо қилмаса ким,
Дўзахи ҳажр азоби била таъзир верар.

Дурди ё софи етар, нўш қилиб дам овар
Санга бу давр аёғин соқийи тақдир верар.

Маҳди гулшанда гул тифли чаманзодлара,
Қатрадин абри карам доялари шир верар.

Хуснидин хуш рақами хомаи авроқи баҳор,
Ҳар гула ўзгача бир ранг ила таҳрир верар.

Ҳар сафо юзли йигит кимга таважжуҳ қилса,
Ани файзи назари хосияти пир верар.

Хусни Юсуф кўр ани, наки қазо хоҳласа,
Сен гумон этмаки, тадбир ани тағйир верар.

* * *

Рашки равоқи жаннат гар бўлса ёр, манзар,
Азбаски, дилкушодур вақти баҳор, манзар.

Кўрсам юзи қуёшлар, ўйнар кўзумда ёшлар,
Сайри чаманға бошлар ул гульюзор манзар.

Қўлда китоби нози, юз шамъи жонгудози,
Ўлтурмак анга бози, рух лолазор манзар.

Суймас ҳавои гулшан, ёд айламас чамандин,
Жамъ ўлса аҳли дилдан фарҳатнигор манзар.

Рифъатда осмондур, назҳатда гулситондур,
Шавқ аҳлиға макондур, дорулқарор, манзар.

Ёраб, макини оли, бо жоҳи божалоли,
Бо айш, бо наволи, қил бор-бор, манзар.

Бу жой рафъи ғамдур, чун равзаи Эрамдур⁶,
Ҳар қанча деса камдур, гардун мадор, манзар.

Юсуф даме ўтурди, кўп моҳирўни кўрди,
Ҳайратда боқти-турди, кўз қилди чор манзар.

* * *

Эй, хаёли оразинг ҳар дам танимға жон эрур,
Бевисолинг ҳамнишиним нолаи афғон эрур.

Ҳажр бир ўтлуғ бало эрканки, куймаклик ишим,
Ҳар дамим сансиз чиқар бир оташи сўзон эрур.

Субҳу шомимға тафовут йўқки, ғам тўфонидин,
Навҳаи Нўҳи сиришким чашмаи тўфон эрур.

Хотирим қилмас таманнои гулистони Эрам,
Манга фикри қадду рухсоринг гулу бўстон эрур.

Кечалар ёдинг била ҳар анжуманда шамъдек,
Бошқа ўт сочмоқ ҳам, бошдин-аёғ сўзон эрур.

Эй, гули боғи малоҳат, қомати нахли мурод,
Меҳри ишқинг пардаи жоним аро пинҳон эрур.

Ушбу ғурбат кўҳи даштида манам Мажнунӣ зор,
Жону дил бу водийи меҳнатда саргардон эрур.

Хури жаннат зодисан, ёхуд паризоди Эрам,
Бош-аёғинг рашки боғи равзай ризвон эрур.

Хўблуг тахтида султонсанки, жамъи хўблар
Ер ўпуб, олдинга бори бандаи фармон эрур.

Гарчи бир нома саводи бирла шод этсанг мани,
Манга юз жонимга миннат, санга бир эҳсон эрур.

Сўдаи хомам мидоди гарди дуди оҳдин,
Давраи хаттим саводиким, жигардин қон эрур.

Орзуйи хотирим ўлмоқ сарим хоки раҳи,
Юсуф, ул мулку малоҳат тахтида султон эрур.

* * *

Эй, қомати чу сарви чаман, моҳи гулғузор,
Хаттинг бу гулшан ичра эрур сабзай баҳор.

Юз ғамза бирла наргиси фаттон кўзларинг,
Мужгонларингни ханжаридин қилди дилфигор.

Рухсора бода тоби билан топти анча зеб,
Гул барги узра шабнам худ донаи анор.

Кўрмас сани юзунг каби гул рўйи оташин,
Бўлмас сани лабинг каби бир лаъли обдор.

Шукронаи ҳуснинг учун бўса қил ато,
Ошиқларингга лаъли лабинг жоми хушвор.

Хизру Масиҳдурму⁷ тилаб чашмаи ҳаёт,
Ё холу хатму лаълинг уза айламиш қарор.

Эй, маҳваши суманбару шўхи пари лақаб,
Бўлгил илоҳи ҳусн риёзида пойдор.

Назм жамоли зеб учун чекти Юсуфий,
Ҳар мисра айни бошиға бир дурри шоҳвор.

* * *

Бир килки сунъидин бу фасли баҳор, дафтар,
Авроқи ёсиминда юз гулъузор, дафтар.

Гулбарги сабзаи ноз, афшони атри шабнам,
Ҳар тун савод айлар бир мушкбор, дафтар.

Гулшанға ўт тудошти, фарёд ҳаддин ошти,
Ким ҳоли зори булбул қилсам ҳазор дафтар.

Чун хома субҳ оҳим, ҳар тун мани сиёҳим,
Қилсам тамом бўлмас лайлу наҳор, дафтар.

Пой шикаста хома, мандин сиёҳ нома,
Андух нотамома, айлайди ор, дафтар.

Бир сарви боғ хўби қаддини ҳасратидин,
Оҳим алам бўлубдур, ҳам бешумор, дафтар.

Ноз илмини ўқурға мактаб сариға бормиш,
Чун ранги бўйи ул гул, қўйнида бор, дафтар.

Айларда шарҳи ҳолим, боқмайди ул газолим,
Гар бўлса доғи дилдин минг лолазор дафтар.

Тавқеъи зулфи дила таҳрири хатту холи,
Чун хўблар жамоли зебо нигор, дафтар.

Шарҳи қаду юзидин, шаҳди лабу сўзидин,
Манзур бўлди нома ҳам эътибор, дафтар.

Юсуфни ҳасби ҳоли, маҳбублар хаёли,
Афсона элға мандин бир ёдгор, дафтар.

* * *

Соқийки, субҳ жомида ратли гарон берар,
Хуш ул майики, нашъаси ҳақдин нишон берар.

Юз мурда дилни бир нафаси бирла тиргузур,
Улким, Масих жисмига анфоси жон берар.

Ҳар ўқлариқи, отғали кўнглум нишон этар,
Етгач ризои бу фақр йўлида нишон берар.

Ул қоши ёки ўқлари мужғони жонгудоз,
Юз нозу ғамза илкина тиру камон берар.

Эй орзуи гулшани кўйингда андалиб,
Фарёду зору ғунчай ҳар барг(г)а қон берар.

Бу шеъринг латофатидин, Юсуф, урма дам,
Ҳар лафзи маъни юзидин бир кайфи жон берар.

* * *

Муанбар хатти лаълинг нақҳатин мушки Хито истар,
Мусалсал зулфи анбарборинги боди сабо истар.

Лаби майгунларингдин нукта сўрмағдин табғоҳ ҳолим,
Ҳазин жон бирла кўнглум лаъли нобингдин даво истар.

Очилғон гул юзунг кўргач, тамоми шоҳиди гулшан,
Аёғингга суруб юз, лола доғи нақши по истар.

Отарда новаки мужғони нозинг, эй камонабрў,
Дилу жон бир-бири бирлан талошиб, анга жо истар.

Сипеҳру ҳусну иқболи шараф буржини моҳисан,
Анинг чун орзуи қуллуғунг ҳар маҳлиқо истар.

Десам, тонг йўқ, юзинг кўрганда хуршиди фалак мандек.
Кўзига, зарра янглиғ ер ўпуб, нури зиё истар.

Югургон ёшларким, кўзларимда хоки роҳингдин,
Тушуб туфроға қонлиғ дийдасиға тўтиё истар.

Латофатлик каломинг айлади ширин шакар комин,
Назокатлиқ пайомингдин кўнгул меҳру вафо истар.

Дамодам васл жомин тутмайин ҳажрингда ўлтурма,
Дили девона васлинг бодасин ҳаддин тўло истар.

Ҳилоли ийд шавқи абрўйи тоқи баландингдин,
Ўзини чарх уза куллуқда бир ангўштнамо истар.

Хами меҳроби абрўйингда икки турки бадмастинг,
Сафи мужғони тийри ноздин дасти дуо истар.

Очиб гул, юз чаман рухсори гулгун ҳовани тоби,
Манингдек андалиби бенаволардин наво истар.

Ниҳоли сарви қаддинг гулшани жону кўнгулларда,
Алифлардурки, пинҳон айлаб они, борҳо истар.

Талотум айла, эй ҳусни ато тахтини султони,
Гадолар шаҳ тилар эҳсон учун, шаҳлар гадо истар.

Вафои меҳр кўрсатмакда ушшоқингга, эй жоним,
Дили нозофарининг мунча ҳам жавру жафо истар.

Риёзи ҳўблугда сарв юз дасти дуо бирлан,
Муродинг гулларин очилмоғин субҳу масо истар.

Ҳалоким Юсуф, ул ҳар мисраъининг дурратут тожи,
Бу гавҳардин буюкким, бошқа дурри бебаҳо истар.

* * *

Суюн, эй дил, яна етушти баҳор,
Лутфи ҳақдин ҳазоини асрор.

Яна эсти насойими сахари,
Яна етти шамими мушки татор.

Етти андин чаманға зийнату зеб,
Бўлди мундин димоғ файзосор.

Фунчадин тугма тақди шоҳиди боғ,
Сарви гулдин чолиб қизил дастор.

Зеб бермак учун аруси чаман,
Сабзлар кисватин қилиб зангор.

Кеча гулшан таноби сунбулдин,
Тақти раъно белиға мушкин тор.

Шоҳиди гулбӯзор мақдамиға,
Жолау дуррини абр қилди нисор.

Онча гулшанда бўлди рустахез,
Бир яқодин чиқорди бош гулу хор.

Барги савсан ҳамойил айлади гул,
Бўйниға гунчадин тақиб тумор.

Беда Мажнун ҳам этти гардани ажз,
Очти илкин дуоға барги чинор.

Раъди оҳи шарори оламсўз,
Абри баҳри тамоми гавҳарбор.

Сарв бошида қумри деб ёху,
Гул аёғин ўпарда булбул зор.

Бу чаманда ниҳол тўтилари,
Пур зангор гунчадин минқор.

Рашқдин лола этти доғ жигар,
Бўлди сахро анга маҳали қарор.

Гўйиёким, ер осмон бўлди,
Қисвати сабз бирла файзу дисор.

Бўлди ҳар бир гиёҳ хазропўш,
Ранги ахзар чу Хизр элга дучор.

Яна бошдин ҳаёти тоза жаҳон,
Кўргузуб рўзгори мийнакор.

Кирдор чу боғ васфинда,
Хома чун тўтии шакаргуфтор.

Бўйла раъно азиз фурсатни,
Одам эрмас, кечурса бемайу ёр.

Мажлиси унс бўлса, бодаи ноб,
Жоми лабресу ёри беағёр.

Масти май бўлса ёр ман андин,
Давлати васл бўлса бархурдор.

Анда гулчин боғи вуслат ўлуб,
Кош ўлсам губори мақдами ёр.

Ёр райҳону холи мўру хати
Келди, Юсуф, ғазоли шершикор.

* * *

Боғлама дунёга кўнгул, мулки моли фонидур,
Ким кўнгул боғлар анга, нодонлар нодонидур.

Ҳар баҳор айёми очилгон гул ила лолалар,
Ерга кирган гулжабинлар чехраи хандонидур.

Соҳили мақсадға етмай жумлаи пиру жавон,
Дасти ҳасрат бошида ғарқи фано тўфонидур.

Абри найсон демагил гулшанда гул аҳволиға,
Қатраи борон эмасдур, дийдаи гирёнидур.

Ранги роҳатдин бори руҳсораи золи фалак,
Рўзгори йўқ ғам, андуҳи меҳнат конидур.

Ким хабарсиз бўлса ўздин, нафси танпарвар бўлиб,
Бу қаро ер остида қолгон балоға жонидур.

Бир муаммодир тириклик, ўзлукунгдин урма дам,
Бир жаҳон ойинадек асрорининг ҳайронидур.

Ким бўлиб мағрури дунё, аҳли дилни оғритур,
Ўз замонининг ўшал Фиръавн⁸ ила Ҳомонидур⁹.

Ким қаноат кунжида дам урмаса бо ёди ҳақ,
Фақр мулкида муҳаббат кишварини хонидур.

Сен гумон этма бақо бор, деб жаҳон айвонида,
Бил яқин, аввалда фоний эрди, охир фонидур.

Бас, кўруб алданмагил оройиши дунё учун,
Бу ҳавои нафс-хоҳишлар бори шайтонидур.

Ҳар иморат, жон чекиб эл фахр учун қилмиш бино,
Лойи гулруҳлар тани, хишти сари султонидур.

Нафъи дунё деб рибоу ришвадин қилмай ҳазар,
Ҳолиёким еб-ичарлар, бори элни қонидур.

Юсуфий, дам сақла, билгил, файзи оми, лутфи ҳақ,
Фазли эҳсони давосиз дардлар дармонидур.

* * *

Лаъли узра мушки хат кавсар лабин райҳонидур,
Ё сизилган нотавон ушшоқларни жонидур.

Даври гул руҳсорида тавқиъи хат, туғрои ноз.
Ё муъанбар хўблуг девонини унвонидур.

Ё муқаввас қоши ул, мушкин ҳилоли икки ийд,
Ё ики урён қиличлар, эл ани қурбонидур.

Донаи холи эмас тухми жафодин нуқтае,
Хусн сайёди лаби домиға сочган донидур.

Жисми афгоримни қилгон чок этуб рашки чаман,
Заҳмлиқ сийнамда қолгон гунчаи пайконидур.

Бу чаманда ким навосоз ўлса, булбул, қумри дер,
Ҳар тараф бемори ишқинг нолаи афғонидур.

Эй кўнгул, бу сунъ килкидин хати мушкин рақам,
Мусҳафи руҳсорида бир ояти субҳонидур.

Юсуфий, вуслат йўлин топмоқ ул ойға бор — йўқ,
Хўблуг тахтида ул маҳублар султонидур.

* * *

Бу кеча ғайр ила тонг отқунча май нўш этти ёр,
Кўрмадим уйқу юзин, тортиб бутун ранжи хумор.

Жомдек даврон қўлида элни саргардониман,
Ким бу ҳасратдин сабудек ёш тўкарман зор-зор.

Бодапаймолар ичиб май, чеҳра гулгун этсалар,
Шишадек ман хушқу холи, зор топмай ёра бор.

Бизга маҳкам боғлануб, майхонани дарвозаси,
Бу нечук бахти очуқ, ағёра боби майгусор.

Арзиғай гар йиғласа, бу кўзларим ямғурдек,
Ёри майнўшим мани кўргач, қабоқи ёғди қор.

Ҳайфким, мўсафиду қаррилик кўл келмади,
Нозанинлар суймайин, айтмас йигитлар ёр-ёр.

Оҳ, қадрин билмадук биз навжувонлик фурсатин,
Етти қиш фасли дам ўтмай, борди айёми баҳор.

Жомдек бошдин-аёғим ҳалқа бўлди, ман ҳануз
Бўса қилмоқ истарам соқий кафин паймонавор.

Навжувонлар, пири аҳли дилдин этманг ижтиноб,
Панди Юсуфдин бўлунг иқболу давлатга дучор.

* * *

Тош урғон бошима бир кўнгли қаттиқ, бағри тошимдур,
Манга бир зарра янглиғ меҳр кўрсатмас қуёшимдур.

Югурган интизори мақдамида дийдадин мардум,
Кўрарсизлар йўлида нотавон афтода бошимдур.

Бу ёшлардинки, йўқтур бир жафосиз кўрмаган ёшим,
Борар ёшлар кўзумдин, бу нечук кулфатли ёшимдур.

Қошида ер ўпуб, қомат букуб, изҳори ҳол этсам,
Қиё бир боқмайин, ўлтургучи пайваста қошимдур.

Маёошим маҳди усрат ичра этмиш модари фитрат,
Бағир қони, жигар парголаси андин маёошимдур.

Қарошимдин қаро кўзларға ҳаддин оша кўрқарман,
Манга титратма солғон ул кўзи қотил қарошимдур.

Губор эрмас совурғон гирдбоди кўху саҳрода
Таним тупроғидандур ё мани овора бошимдур.

Қумоши даҳр бекулфат етар деб, эй кўнгул, чектим
Туганмас ранжлар, ҳоло кўрарман, ғам қумошимдур.

Ичар эл матбахи бу золи мардумхорадин билмай,
Кўрунг, бу доғи фурқат тўмалик, андуҳ ошимдур.

Шарори дуди оҳим чиқса, сонманг хирмани оташ,
Тутошиб барқи ҳижрон бирла ёнғон ичу тошимдур.

Қўлумдин келмади бир қобили ангуштнамолиғ иш,
Дами нохунларим тийғу сипар ҳасрат харошимдур.

Нетай, худ хонақодин дайр сориға равон этгай,
Мани бир тош кўнгул бути нигори худтарошимдур.

Адоши ёри ҳамдам, Юсуфий, бори адош ўлди,
Адошибсан алардинким, сани айтур адошимдур.

* * *

Оразинг барги гули серобдур,
Ё шуоъи меҳри оламтобдур.

Собити сайёраи холинг учун,
Кўз — расад, мужгоним устурлобдур.

Маҳвман оинадек рухсоринга,
Кеча сансиз кўзларим беҳобдур.

Эй суманбў, сиймтан, топғил камол,
Ҳусни хулқинг матлаби аҳбобдур.

Новаки мужгони нозинг жон аро,
Ўйла, пинҳон чун дури ноёбдур.

Жоми гулгун бўлса тоби бодадин,
Гулшани ҳуснунг тамошобобдур.

Очма лаб агёра, они рашкидин
Кўзда ёшим ҳалқаи гирдобдур.

Нола — беваслинг, хаёлинг — тоатим,
Қибла — рухсоринг, қошинг меҳробдур.

* * *

Бўлди баҳор фасли, чаман топти зебу фар,
Гул мақдамиға сочти сахар шабнами гуҳар.

Чун хати ёр сабзаи навхези субҳидам,
Боғлаб бинафша хизмати гулшан учун камар.

Сарви ниҳоли боғ қилиб рост жон билан,
Гулгунлибос, сабзақабо, қадди сиймбар.

Барги дарахт ҳар бири очиб кафи дуо,
Етмиш мурод доманиға нечаи шажар.

Савсан тилида ҳамди худованди зулманан,
Андин забон дароз ўла, тиг дудам чекар.

Лабрез жоми лола бу гулранг бодадин,
Ҳосил бу оби-оташ ила доғ бар жигар.

Йўх, лолаларки, рутбада ер осмон бўлуб,
Кўрсатти ранги анжум ҳар барги баршарар.

Султони гул бошиға шукуфа нисор учун,
Турмиш йўлида, қўлда дирамҳойи сийму зар.

Ёзди чаманға сабза бисоти замуррадин,
Ямғур ерина ёғди булут донаи гуҳар.

Бас, кирудор гулшан эришти камолға,
Нахли мурод гул чиқариб, бўлди борвар.

Мавж урди баҳри бодаи байзо, қани ҳариф,
Кўргач, синиб ҳумои парчайи оқ пар.

Ёрутди айш кечасини мисли бадри моҳ,
Бир бодаи мунаввар, анга жомдур қамар.

Айлаб бу вақт бокираи токни талоқ,
Топгай тараб муродича ҳар кимки оқ ичар.

Кўрсанг қимиз баёзини қиздин йироқ эмас,
Кофургун қадаҳда рухи турки моҳвар.

Айтур ҳазин нидо била мийноу жомда,
Мандин, насими субҳ, етур тезроқ хабар.

Абдулазиз Хожаи воло жанобға
Изҳори арзи ҳол қилиб, айла чашм тар.

Де: чун қадаҳ йўлунгға боқардин оқарди кўз,
Шоядки раҳм айлаубон, солса бир назар.

Иқболи жоҳи давлат ила илтифот этиб,
Бул ён саманди ноз миниб, айласа сафар.

Келса, лабига лабни кўюб бўса айласам,
Этсам ғубори мақдаминин равнақи басар.

Эй, кош бўлса ҳамраҳи ул икки сарвнот,
Бири сабу кетурса, бири жоми май сунар.

Саргарим жоми ноз бўлуб, чехра лолагун,
Чиқса тамом ўзлугидин, қолмаса асар.

Ҳар кеча шамъи айши фурузон базми хос,
Лабрез жом сунса икки шўх лаби шакар.

Гўёки Хизр чашмаи баҳрул ҳаётдин,
Заррин аёғда бодаи байзо тўла берар.

Эй, кони ақли донишу зубахти навжувон,
Бўлғай ҳамиша фазли худованд роҳбар.

Гайр аз дуо жанобинга йўқ манда тухфаи,
Мушкин савод хома билан нома мухтасар.

Ким истар эрсанг иззати дорайн, Юсуфий,
Ҳақ ёди бирла кунжи қаноатни қил мақар.

* * *

Шаккари лаъли лабин даврида хатти мушқбор,
Лола рухсорин очиб, ҳар сори кўрсатти баҳор.

Сарвқоматларму, сайр этган риёзи ҳуснида,
Шўҳи бепарво хиром айлар, чу кабки кўҳсор.

Кўзлари масти майу нозу қоши — тийғи дудам,
Турки бераҳму жафожў қатли мардумға хумор.

Бир ситамгардурки, ошиқларга доим пуритоб,
Бир тағофилпеша — доим ўлтурур жаллодвор.

Борди биздин бир дам ул гулдастаи боғи Эрам,
Йўлида сув бўлди мисли ашки чашми интизор.

Ёралар кўксумда бутмас бўлди ҳижрон тифидин,
Юсуфий, бўлмиш рақибни бадшиорим ёра-ёр.

* * *

Бу кун ул моҳрўдин айрилибман, меҳр ботмайду.
Нечук кечгай қаро шомим, ки ул ойсиз тонг отмайду.

Бу дарди ҳажрдин кўйида қўймаслар фиғон қилсам,
Рақибим найлайин ёр остониға йўлатмайду.—

Мазоқи ишқ билмас, манъ этар андин қуруқ зоҳид,
Илоҳо, талхком эт, они жоми ҳусн тотмайду,

Нечук кўнгул эрурким, ҳар кеча ул гул хаёлидин
Яқо чун ғунча йиртиб, лоладек бағрин қонатмайду.

Фиғонким, чок кўксум тири ишқига нишон бўлмиш,
Бир-икки ўқ камони ноздин ман сори отмайду.

Бутун тун шамъдек барқи шарори ашқдин ёндим,
Чироғим бу нечук парвонасин ҳолин сўратмайду.

Бу на толеъ, юзин кўрмакда қўймас сунбулин тори,
Сабо мандек паришон айлабон, они таротмайду.

Кўзум ойинаси шавқи тамошосида сув бўлди,
Ҳаёдин ул қуёш миръоти ҳусниға қаратмайду.

Музайян бўлмагай ул бош ҳаргиз фақр тожидин,
Фано дайрида, Юсуф, то кулоҳини(нг) ушатмайду.

* * *

Кўзунгни ғамзасидин юз таважжуҳ дилга ҳосилду,
Қаро мужғони нозинг ҳар бири бир пири комилду.

Қошинг меҳробида шўх икки туркийи сияҳ мастинг,
Ажаб махмурларким, фитнажў ҳам соҳибни дилду.

Ики афсунгари жодуваши айёри сеҳрангиз,
Гирифтори ани юз соҳири Кашмири Бобилду.

Муъанбар зулфи доми, сеҳри мужғони сияҳ чашминг,
Асири нотавони моҳ рўйинг Ҳинду Кобилду.

Қилич тортиб қошингдин, қўлда урэн ханжари ноzi,
Дегайлар кўрса ҳар ким, бу нечук бераҳм қотилдур.

Каманди зулфинга вобаста келмишдур дилу жоним,
Хами ҳар ҳалқа бир занжири анбарбў салосилдур.

Билинг, ул завқи ҳусну лаззати дийдорни билмас,
Урар лофи муҳаббат, зоҳидинг даъвоси ботилдур.

Чиқар чун субҳ ҳар тун дуди оҳи жон димоғидин,
Қаю вайрона кўнгул оташи ишқингга манзилдур.

Навосоз айлағай, ҳар ерда кўрса орази гулни,
Муҳаббат гулшанида Юсуфий гўё ано дилдур.

* * *

Кўнгул боғини зеби фикри ул қадди ниҳолингдур,
Мани йиғлатган аччиғ ҳасрати ширин мақолингдур.

Кулуб, ҳарфи ниҳони бирла ширин ком айларсан,
Шакар бозори эрмас, элға завқи лаъли болингдур.

Узоринг манга наврўзи тараб ё ийдни моҳи,
Камоли ҳуснингга ангуштнамо абрў ҳилолингдур.

Каманди доми ишқингга на танҳо ман гирифторам,
Асир этган улусни донаи шабранг холингдур.

Бўлубман фарши роҳинг нақши пойинг орзу айлаб,
Юзу кўзга сурай деб, жону кўнгул поймолингдур.

Хати мушкину зулфу анбарининг тор-ториға,
Гирифтор айлаган ул наргиси масти ғазолингдур.

Қуёш эрмас, фалак тоқида ҳар кун нур фош айлар,
Шуоъи партави ойинаи акси жамолингдур.

Хўтан бозорида савдои хатти мушкборингдин,
Сочинг ошубидин Чину Хитода қилу қолингдур.

Йигитларни мазиди ҳусну сарв қоматин истаб,
Букулган қадди Юсуф бир дуоғў, қарри чолингдур.

Сабиҳ моҳлиқо турки яхши боласидур,
Малеҳи кўзи қаро дашти Хўтан ғазоласидур.

Латофати гули сарви чаманни синдургон,
Ниҳоли қомати боғи жамол лоласидур.

Кўнгулни дашти жунун сорига кашол этгон,
Таноби анбари мушкин сочи кашоласидур.

Баҳори нозида хоки дариға сув урғон,
Ғамоми оҳи дилим оби ашки жоласидур.

Ул ойки, ўзбак аро зуҳраи фалакмаскан
Ки, чархи сабзасида хаймаи моҳ ҳоласидур.

Нигоҳи наргиси масти навиди ғамзалари,
Табассуми лаби лаъли ани наволасидур.

Сунарда бодаи байзо шуоғи соъидму,
Ва ё ул оқ билагим меҳр-маҳ пиёласидур.

Ҳазин фиғон этибон, чангдек наво қиламан,
Қулоқ соларму дебон, бу себизғи ноласидур.

Тароғи сочдамукин бўркини қиё қилмиш,
Ва ё чу ноғай тар зулфини калоласидур.

Шаҳарда ваҳши кийикдек замоне турмаслар,
Аларга бодия гўё беҳишт доласидур.

Нигори зумраи атрок, гар десам, қарағим,
«Тийиспа сарт, журармон» демак мақоласидур.

Чу ғунча тангқабо шўх турки силсиламу,
Шиканжи турралари жону дил ҳаволасидур.

Кўзида Юсуфийни беҳижоб ўлтургон,
Маҳи ду ҳафта юзи, икки етти соласидур.

Қаро кўзунгни асири мудом сурмаи ноз,
Замона кўрмади бир сан каби бути танноз.

Ваҳ, ул на шўх кўзинда, танимда юз табу тоб,
Не маст нукта сўзинда, дилимда сўзу гудоз.

Чаманда сарв қадингдек латиф эмас шамшод,
Юзинг гули каби ризвон гули эмас мумтоз.

Юзунгни равзада насрин хаёл айласа кам,
Латофатингни Эрам боғида пари деса оз.

Отарда сийнама ҳар бир ўхунгга жон берайин,
Ки бўлса наргис ҳиндуйи ғамза, тирандоз.

Рақиблар била май ичди бизни доғ қилиб,
Мудом дилбар душманнавозу дўстгудоз.

Рақам чекарда хати анбарингни котиби сунъ,
Берибдур лаълингга ёқут суйи билан пардоз.

Хумори бодаман, эй соқий, тут аёғ манга,
Етушти мавсуми гул, мутриб, эт таронани соз.

Ичурди илгида гулрух бинафша жомида май,
Бўл эмди, Юсуфий, чун андалиб нағматароз.

* * *

Тавба жомин синдируб, гул вақти масти бодамиз,
Майкада туфроғида ўздин кетиб, афтодамиз.

Соқи(й) фармонидамиз, гар берса дурди соф май,
Кўзга суртармиз аёғин, амрига оодамиз.

Бош-аёғ инсоният маъмурасин айлаб хароб,
Зухд бўйидин бари, ранги риёдин содамиз.

Сурати маъни баробардур ҳама атворда,
Икки юзлук қисватин ташлаб, ажаб оодамиз.

Бу ёмон аҳвол ила ўздин кетуб, гирёну зор,
Хирқа раҳни жом этиб, майға гаров сажжодамиз.

Шод — ғам, роҳат — алам, андуҳ — ишрат, ғусса — айш,
Бас, ғизо — хуни жигар, бир ранжи меҳнатзодамиз.

Бўлса, Юсуф, бўлмагай, даҳр аҳлидин озурда жон,
Охири хоки дари жонона бўлса жодамиз.

* * *

Фикр боғида гули рашки гулистон келди сўз,
Равнақафзойи риёзи гулшани жон келди сўз.

Эл аро гавҳар атаб бир тошни, дер қадрлик,
Нуктадон доно қошида дурри ғалтон келди сўз.

Келди аъдо сийнасиға тири барқи жонгудоз,
Меҳрлик аҳбоблар жисми аро жон келди сўз.

Бас, бу равшандирки, ҳар доноу нодон олдида,
Фарқ этарда ким эрур инсону ҳайвон келди сўз.

Мажлиси унс ўлса, ҳар бир лоларух гилгунқабо,
Завқи жому равнақи шамъи шабистон келди сўз.

Сўз дема, барқи жаҳон сўздур, бўл андин бохабар,
Боиси суду зиён ҳам куфру иймон келди сўз.

Юсуфий, сўз қадрини ким билди, топди иқтидор,
Шарбати юҳйил-изоми лаъли жонон келди сўз.

* * *

Ўлтурурсан бир йўли боқмай мани мастона кўз,
Доғман, ширин лабингдин бир эшитмай талх сўз.

Бегумон, абрў камон ғамзангга юз сеҳр, офарин,
Новаки мужгонларинг келмиш дили садпорадўз.

Дема, анжум кўкда, учқун кеча оҳим барқидин,
Ўртаниб шоми фироқингда ёнарман то ба рўз.

Билмадинг, мурғи саҳар, ёнган дили сўзоними,
Оҳу фарёдимча юз жонимдан эрди созу сўз.

Рўзгорим тийра, кел, эй юзи чироғи анжуман,
Равшан эт кулбамни, эй рухсори шамъи дилфирўз.

Ким кўрар сандек ҳарифи бир табассум юз итоб,
Ким билур сандек зарифи бир адода минг рамуз.

Қоматим ҳам айлади макқора чархи пира зол,
Елга берди йўқу боримни бу афсунгар ажуз.

Бош аёғимга етиб ҳаргиз туганмас орзу,
Пир бўлдум, ёшларга мубталодурман ҳануз.

Юсуфий, қаддим дуто; корим хато, ё раббано,
Келмушам, шармандадурман, соч оқарғон, қора юз.

* * *

Эй офтоб авжи шарафда жамолингиз,
Бўлдум асири вола, кўруб хатту холингиз.

Лавҳу дилимда ҳеч қуёш меҳри қолмади,
Бу хаста жон ҳарамида ғайр аз мисолингиз.

Юз пора қилди гул яқосин, лола доғ ўлуб,
Бир йўл кўруб, манинг каби рухсори олингиз.

Ўлдум хароб бир ниғаҳи жонситон учун,
Боқғайму манга наргису масти ғазолингиз. *

Сарви чаманни айладингиз қаддингизга қул,
Бўлди тамоми сунбули гул поймолингиз.

Ҳамдур бинафша қомати, афтода настарин,
Гулшанда қилди зор икковини хаёлингиз.

Ўлдум деган чоғимда боқиб, тиргузур мани,
Мастонавор кўз била ширин мақолингиз.

Найларман, эмди сизга фидо айламай бу жон,
Хизру Масиҳ бандаи оби зилолингиз.

Қаршу туруб эшитмағу, кўрмак ибодатим,
Эй, юз тажаллии қавли худодур мақолингиз.

Иқболи хусну фазлу камол осмонида,
Бўлсун ҳамиша авж ила меҳри камолингиз.

Рухсораи ол, шаҳд мақол, хўжастахўй,
Бўлғай, дебон дуо қилурам моҳу солингиз.

Ёраб, надирки, Юсуфи(й)ға бори ишқдин
Десам ишонмас, ул пари, ман қадди долингиз.

* * *

Қилса мутриб нолаи ушшоқ бирлан соз-соз,
Дилга завқ ила нишот абвобин айлар боз соз.

Олса жонон қўлга чангу ноз ила уди тараб,
Айлагай ҳар пардада бир неча кашфи роз соз.

Дема, қонуни муҳаббатда чекилса бир наво,
Базм аро масти хиромон ўлса сарви ноз соз.

Ёди ул бобокдин чексам ба ёди дарднок,
Бу хуруши дилхарошимда манга дамсоз соз.

Авжи истиғнода бўлса, бир тараннум «Чоргоҳ»*,
Тенг эмаским, Зуҳраи чарх ўлса ҳам овоз соз.

Нағмаи Довуд шавқи тори зулфи ёрдин,
Дилда пинҳон эрди Юсуф, бўлди бас, ғаммоз соз.

* * *

Жуз губори мақдаминг кўнглум таманно айламас,
Топса жон кўз пардасидин, ўзга ер жо айламас.

Хоки даргоҳингга йўл топмоқ хаёли бирла дил,
Гулшани гул ёдин этмас, боға парво айламас.

Нақди умрум кетти қўлдин, жуз саводи хатти ёр
Ишқ бозорида андин ўзга савдо айламас.

Оразу қаддинг хаёлида санинг, эй нозанин,
Нотавон кўнглум гулу гулшан тамошо айламас.

Эй масиҳодам, мани ранжур ҳолим сўрмасанг,
Сандин ўзга дардима ҳеч ким мудово айламас.

---

* Матнда «чорагоҳ» берилган. Мазмунига кўра «Чоргоҳ» деб олинди.

Қилмадинг, эй дил, кўруб расволиғингдин ҳеч ор,
Сан каби ҳеч ким ўзин даҳр ичра расво айламас.

Келмади ҳаргиз кўлингдин, Юсуфий, бир яхши иш,
Бир надоматдин кўзунг ёшини дарё айламас.

* * *

Ё илоҳо, сан эурсан ҳолима фарёдрас,
Бас, мани бекасга йўқтур сандин ўзга ҳеч кас.

Орзу саҳросида бир умр урдум дасту по,
Муддао домониға қолдим бўлолмай дастрас.

Хони лутфу хирмани эҳсонинг атрофидамиз.
Доначину резахору фазлачин мўри магас.

Эй, гулистони иноятингда хуррамдур мудом,
Жўйбори файзи эҳсонинг билан ҳар хору хас:

Юсуфий, олудаи исён эурсан, тут умид,
Қилса баҳри раҳматидин лутфи ҳақ бир қатра, бас.

* * *

Девона хотиримға жуз ёди ёр келмас,
Бир йўл сўрарға ҳолим, н(а)ўлди, нигор келмас.

Қон бўлди кўзда ашким истаб шаби висоли,
Гулгунбўзор моҳрў, руҳ лолазор келмас.

Арбоби шавқлардин айди бири келар деб,
Мундоқ умид андин қилмоқ бекор, келмас.

Хуснинг камол тобмиш, эй моҳи сарвқомат,
Тут бу замон ғанимат, ўтган баҳор келмас.

Мағрур ўлуб кечурди кўб хусни Юсуфийлар,
Бу хусни нозанилиғ қайтуб ду бор келмас.

* * *

Бу тун ким бирла жонон базм айлаб, тарки хоб этмиш,
Сунуб май, мубталолар хонумонини хароб этмиш.

Кўзида уйқусизлик кайфи, юзда бодани тоби,
Ани рашки ўти кўб йиғлатиб, бағрим кабоб этмиш.

Боқарда ул қуёш рухсориға ҳусни зиёсидин,
Кўзум мардумларин бетоб айлаб, фарқи об этмиш.

Худодан беҳабарлар базмида кечмиш нечук ҳоли,
Ўзидин беҳабар айлаб, ани масти шароб этмиш.

Висоли жаннатиға дохил айлаб шум рақибларни,
Фироқи дўзахи бирлан мани қаттиқ азоб этмиш.

Нигори содалавху тифли шўхи бодапаймолар,
Ки масти турки нашми, кўнгул олмоқ иктисоб этмиш.

Жафоингиз меҳромиз, навхатлар вафосиздур,
Нечукким, Юсуфийға васли ҳижронин ҳисоб этмиш.

* * *

Ҳукми мансаб мардумони бу замон айлар талош,
Чун келоби гўшнадилким, устихон айлар талош.

Турфа эл аҳволиға ҳайронлиғим ортар мани,
Ул на эрди, жон бериб, яхши-ямон айлар талош.

Айламай таъзим, динин куфра истиқбол этар,
Чун хари беёри дум бори гарон айлар талош.

Барча эл аҳли жунундек оқибатдин беҳабар,
Дин бериб дунё учун, доим зиён айлар талош.

Беҳаёу, бепадар, радди шаҳодатлар бори,
Мукнату иззат учун ҳукми равон айлар, талош.

Беҳирадлик бирла ҳар аблаҳ ўзин доно билуб,
Садри мажлисман дебон, боло макон айлар талош.

Ҳиммати дун, сифлаатвору хасосатпешалар,
Нафс учун ҳар анжуманда ошу нон айлар талош.

Беҳабар ким бўлса кори дину, ilmu шаръдин,
Ул ривожии миллати динни қачон айлар талош?

Бу замони келди ошуби қиёматдин илм,
Барча нафсин комини истарда жон айлар талош.

Гарчи Юсуф нотавону ожизу афтодадур,
Дин ривожин ошқорау ниҳон айлар талош.

* * *

Кимики бўлса неку эътиқод, боихлос,
Бўлур тариқи худо сори раҳнамо ихлос.

Дили ба риққат равшанзамир ойинадек,
Кўнгул чироғини айлади пурзиё ихлос.

Кими анга йўлуқур, Хизр, вақт билгай ани,
Етар муродиға андин, ким ўлса боихлос.

Абулҳаким айди, Бужаҳл атонди ул малъун,
Эди ҳабиби худо суҳбатида ноихлос.

Кўнгулға сидқу сафо келди, жонға меҳру вафо,
Суюклу бандасиға раҳмати худо ихлос.

Кишини бўлмаса ихлоси, доимо мункир,
Қабул эмас амали, бўлмағунча то ихлос.

Риёи самъау буғз, нифоқ айласа ким,
Шақийдур ангаки, ҳақ кўрмади раво ихлос.

Ҳама амал боши ихлос эрур, мазиди шараф,
Ўзингдин айлама, жоно, дами жудо ихлос.

Вужуди хокинги зар айламакни гар тиласанг,
Ниёзи ажз билан иста кимё, ихлос.

Маризи кибру ҳаво ужбу худнамолиққа,
Илож йўқ, магар анга бўлур, даво ихлос.

Бу йўлда кимки эрур Каъбаи муродталаб,
Етушти ул дами этгач, бошини по ихлос.

Етушти Юсуфийким матлабиға вақти саҳар,
Қилиб тазарруъ, ўқуб сураи дуо ихлос.

* * *

Султони ҳусн, соҳиби иззу жалола арз,
Бу заррадин қуёши сипехри камола арз.

Хоки дарингга юз сурубон жабҳаи ниёз,
Айлар ҳамиша ул шаҳи тахти жамола арз.

Чун хома саршикастаи гирён, қора юз,
Дер мушкфом нуқтаи шабранг хола арз.

Қомати хамида ҳалқазани остон ўлуб,
Қилмоққа эл муъанбар зулфи кашола арз.

Ҳар янги ойки, чарх уза ангўштнамо келиб,
Этмакка бадри орази абрў ҳилола арз.

Қайси шаҳид ишқидин оғушта хоки хун,
Ҳар навбаҳор доғ ила айларди лола арз.

Ҳар анжуманда соғари саҳбо аёқида,
Саргашталикидин айлади доим пиёла арз.

Ман бир балои жонға неча ҳоли дил дедим,
Қилгон каби улуғлара бир ёш бола арз.

Қилди жаҳони гузардин боқиға иқтидо,
Юсуф шароби ҳасрати марги пиёла арз.

* * *

Кўрдум юзини даврида олижаноб хат,
Гирдинда ўйла ҳола чекиб моҳтоб хат.

Хаттини фикри маҳв қилибдур саводи дил,
Ғам шоми чекти шаъшаъдин офтоб хат.

Сармастман, хаёли зулфи ёрдин,
Лаъли уза кўриндиму мавжи шароб хат.

Девони нози ҳуснида шарбати анбарин,
Сунъ илги ёзди мушк билан юз китоб хат.

Ёқут жавҳарида зумуррад тамавуҷи,
Кўрсатти сабзранг уза лаълноб хат.

Даври руҳинда хати эмас, ҳарза дофиъи,
Ағёри бадназарга муъанбар ҳижоб хат.

Юсуф бериб қаламу ҳусниға турфа зеб,
Зулфи асир айлади, бизни хароб хат.

* * *

Мани маҳв айлади бир жўраи нозик фиғон ҳофиз,
Ажаб бир офати жон, масти булбул хушлаҳон ҳофиз.

Яна девона қилди савти жонон жўри таңбури,
Ёқуб бағриға ўт, мажлисида қичкуруб чунон ҳофиз.

Олиб ноз илкиға май, нўш этиб гулгун аёқида,
Яна май масти қилди гул юзини арғувон ҳофиз.

Мани девона айлар ул шакарлаб замзама, савти,
Қилиб машқи ситам ушшоқларға бир жаҳон ҳофиз.

Қошида ханжари, жон олғали ошиқни фикрида,
Кўзи бераҳм қотил, ханда айлаб, қасди жон ҳофиз.

Сенга бўлсун фидое жонлар, ҳар жисмида бўлса,
Ғараз арзи ниёзи хуштакаллум, меҳрибон ҳофиз.

Нечук бераҳм, рози мубталоларни эшитмайдур,
Бўюнгин айланай, эй мунча истиғно, чунон ҳофиз.

Баҳор мавсумидек мағрур ўлма файзи ҳусниға,
Неча сандек жамоли Юсуфийлар бенишон, ҳофиз.

* * *

Қилди* тамошои жамол ёр олдида озода шамъ,
Куюб, ёнуб, гирён бўлиб, жонон кўлида сода шамъ.

Аҳли хирадлар ўлтуруб, ёр олдида мажлис қуруб,
Ағёрдин пинҳон тутуб, кўз мардумидек жода шамъ.

---

* Матнда «қилмоқ» кетган. Мазмунан «қилди» бўлиши керак.

Хусниға кўз ҳайрон бўлуб, ҳар кўчаларда термулуб,
Бағри куйуб, йиғлаб юруб, ҳайратда ул парвона шамъ.

Боғи жамолин лоласи, ҳар барги шабнам жоласи,
Гунча лабини терлатуб, шамшод қади шаҳзода шамъ.

Ҳар анжуманда ўлтуруб, қоши-кўзини кулдуруб,
Гулгун қадаҳ май тўлдуруб, соғар тутарға дода шамъ.

Юзидан олса гар ниқоб, ушшоқни айлар хароб,
Шона билан зулфин тараб, кўрсатмаюр афтода шамъ.

Мажлисда ҳар кимға кулур, ойна янглиғ термулур,
Ағёрни пастда кўйуб, маҳбублар болода шамъ.

Эй орази раъно гули, шамъи чароғим маҳфили,
Шод ўлмади Юсуф дили, шамъи жамолин ёда шамъ.

* * *

Қилмиш мани кўздин бориб чун барқ ул жонона доғ,
Айб этма, чиқса дуди дил, то кетти, кўйди жона доғ.

Ишқин ўти ёқти жигар, оҳи дилим андин асар,
Гўёки бўлмишдур шарар, бағрим била ҳамхона доғ.

Файр ила маст ўлмиш кеча, гулшанда гулгун жом ича,
Танҳо гаминг тортай неча, ҳасрат ўтиға ёна доғ.

Токи фироқингда ёнай, чун шамъ йиғлаб ўртанай,
Сансиз шарори ҳажрида куйсам, мани парвона доғ.

Куйдурди йўқу борими, ўртаб дили афгорими,
Андин ёнуб жони ҳазин, мундин дили вайрона доғ.

Кўнгулни то бердим санга, куймакдин ўзга йўқ ишим,
Ёнди гамимдин ошно, ҳам бўлдилар бегона доғ.

Ишқ аҳли сартопо ҳама, шавқингдин айлар замзама,
Юсуф ёнуб барқи гама, бўлди дили девона доғ.

ДАР САНАЙИ 1291 БАРОЙИ ЎРМОНБЕК БИН ХУДОЁРХОН ГУФҒА¹⁰

Эй, зотинг узра пайдо ажлоли тавомонлиғ,
Жабҳанг уза мужалло анвори беку хонлиғ.

Бу золи даҳр кўрмай сандек ўғул атодин,
Бағри эди шафақдек бир умр тўла қонлиғ.

Чун сарвқоматингга давлат қабоси зебо,
Фарқи ҳумоюнунгга тож шаҳи жаҳонлиғ.

Факр аҳли гўшаларда ёдинг дуода қилсун,
Масжидни минбаринда отингга хутбахонлиғ.

Бу икки нури дийда шаҳзодаларни, ёраб,
Қил маркази каёсат тахтида комронлиғ.

Зилли илоҳдурсан, эй меҳри чархи давлат,
Ҳар зарранинг бошиға бир нури соябонлиғ.

Бу хонадони шаҳни ҳар дам дуо қилурда,
Юсуф, дуодин ўзга йўқ санда нуктадонлиғ.

* * *

Юз қуёшдин келди афзун заррай атвори ишқ,
Етти гардун қоматин ҳам айлагандур бори ишқ.

Аршу курси бирла бор ўлғон жамиъи мумкинот,
Бир тарашшух абри раҳматдин келиб осори ишқ.

Ишқ борин жумла ашё чеккали ожиз келиб,
Бу ҳазиси хок бўлди оқибат даркори ишқ.

Туфроғи одамни оби ишқ ила тахмир этиб,
Сажда қилдурди малакни анга бу миқдори ишқ.

«Ускуну»¹¹ амри билан жаннат фазосида туруб,
Англабон «ло тақрабони» бўлдилар бемори ишқ.

Ишқ дардиға давони истар эрди ишқдин,
Ул дарахти манҳи асли, билингиз, ашжори ишқ.

Ушбу савдолар бор эрдиким Отомиз бошида,
Ихтиёри меҳнат айлаб, суйди бу бозори ишқ.

Нўҳ бошига тушуб ушбу шарори шавқдин,
Кўзидин ҳар қатра ёши келди дарёбори ишқ.

Демади, Намруд¹² ўтин жони Халил¹³ куйдурма деб,
«Кун бардан»¹⁴ га мухотаб асли, билинг, нори ишқ.

Жони Мусо «лан тарони»¹⁵ шуъласидин доғ эди,
Тур аро ашжори Айман¹⁶дин кўруб асмори ишқ.

Дийдаи Яъқуб¹⁷ топти нур ишқ анворидин,
Сотдуруб Юсуфни¹⁸ андоғ, кездуруб бозори ишқ.

Англади жон пардасидинким навойи иштиёқ,
Бу сабабдин чолдилар Довуд¹⁹ мусиқори ишқ.

Чун Сулаймон илкида нақши нигини ишқ эди,
Инсу жин фармонида, кўргил, бу кирдори ишқ.

Зикриё бошида арра — масти шавқи ёди ҳақ,
Ранжни роҳатдин ортуқ кўрсатур бу кори ишқ.

Соқийи ишқи жалолатдин етиб Яҳёга жом,
Коса-коса қон сочиб, гирён кўзидин зори ишқ.

Бир нафасдин юз ўлукка жон берур эрди Масих,
Хосиятким, анда бор эрди лаби гуфтори ишқ.

Зоти саржўши азал, кавну макон сармоясини,
Гавҳари баҳри қадам, якто дури шаҳвори ишқ.

Кўр, чу ваҳдат хуммидин жўши шароби шавқини,
Нўш этиб жоми муҳаббат Аҳмади Мухтори ишқ.

Манбаи баҳри муҳаббат эрди зоти анвари,
Фош ўлуб, андин жаҳон аҳлига бу зуҳори ишқ.

Дийдаимо зоғи тоби ишқдин бехоб эди,
Лайлатул меърожи «субҳоналлази»²⁰ асрори ишқ.

Ўтқариб гарди қудуми ҳокини афлокдин,
Айлади гўё қаро туфроғни гулзори ишқ.

Бир гуликим, сидқ шохидин очиб даврон ани,
Боғи ваҳдатда келиб, Аҳмадга ёри ғори ишқ.

Сийнаи Форуқ²¹ андин топти анвори яқин,
Маъдалатдин айлади олами изҳори ишқ.

Қалби динни нури эрди, маркази ҳилму ҳаё,
Ҳақ каломини ўқуб, айлар эди такрори ишқ.

Жони шери ҳақ²² келиб, масти шароби лойазол,
Келди майдони футувватда сипаҳсолори ишқ.

То абад саршор кезгай, жоми даврони азал,
Бодапаймо кимни истар, соқийи саршори ишқ.

Бодаиким, дард аҳлин ринду шайдо айлади,
Дайр аро жоми муҳаббатдин берур хуммори ишқ.

Лайлов-у Мажнун бало даштида топди эътибор,
Бошида қушлар уёсидин эди дастори ишқ.

Бесутун тоғини қони бирла қилгон лолагун,
Кўҳқан юз жони шириндек кўрар озори ишқ.

Чун «аналҳақ» барқи сўзониға жонин куйдуруб,
Гўй айлаб бошини Мансур осилгон дори ишқ.

Ул шаҳи Вайсул Қаран²³ Султони хайру тобеъин²⁴,
Тишларини синдируб, то бўлди бархурдори ишқ.

Хоҳларким, ишқ сотиб Боязидни²⁵, қул қилур,
Хоҳларким, куфр айлаб, боғлатур зуннори ишқ.

Масти жоми ҳақ Жунайдуллоҳ²⁶ ҳам пири Ҳирот,
Қутби олам шайхи Абдуллоҳдур Ансори²⁷ ишқ.

Етти шаҳри ишқ кезгон кў-бакў девонавор,
Орифи биллаҳ Фаридуддин эрур Аттори²⁸ ишқ.

Шоҳ Муҳйиддини Жийлони²⁹ки, тожи авлиё,
Фавсул Аъзам³⁰ мири оламдур, илмбардори ишқ.

Пири Туркистон ўшал Султон Аҳмад Яссавий,
Ўлмай, ўлуб ерга кирдилар бўлубон ёри ишқ.

Шайх Нажмиддини афлок яқин Кубро³¹ лақаб,
Жон чекиб, бўлди шаҳид, ханжари тотори ишқ.

Маҳзани асрори ҳақ, яъни Жалолиддини Рум³²
Шамси Табризий³³ кўлидин топтилар тумори ишқ.

Неча ҳарроқ ила нассож ишқ аро жонлар узуб,
Айлабон касби фаҳо, пайванд қилди тори ишқ.

Хожаи Мири Баҳовуддини шоҳи Нақшбанд³⁴,
Юрдилар кўйи муҳаббатда қаландарвори ишқ.

Кечтуруб фақру фано кунжида чархи рўзгор,
Ҳойи ҳуввият³⁵да чун саргаштаи паргори ишқ.

Бирни бозори муҳаббатда сотар қуллуқ учун,
Бирни ажлолу кароматда қилур аҳрори ишқ.

Баъзи саргарми садойи гулғули нокус дер,
Баъзи сармасти майи завқи ҳарам заввори ишқ.

Ҳеч бобиға тополмас йўл муҳаббат мункири,
Қолди хирман даштида, ким бўлмади иқрори ишқ.

Заррадин хуршид токим қатрадин дарёғача,
Сад ҳазорон дастипо урди, билолмас кори ишқ.

Ҳар фусунгардин даво йўқ, ҳар табибидин илож,
Истамангларким, чақибдур ҳар жигарни мори ишқ.

Эй, ба ҳаққи ҳурмати иззу жалоли ишқи пок,
Лутф этиб, ёраб, мани, Юсуфни қил ҳушёр ишқ.

* * *

Қазо рангги вужудинг айламиш изҳори ихфодак,
Нишонии рўзгор этмиш бино нақшинг кафу подак.

Чекилгон умрлар бу ҳарфи савтингдин асар йўқтур,
Фигон, бу нуктаи сарбаста бир мушкил муаммодак.

Бу ҳасратдин керак чу гунча қилсанг жайби жисминг чок,
Кўзунгни чашмасидин сув оқуз ҳар сори дарёдак.

Азиз ўлмақ тиларсен эл аро бу кўҳна даврондин,
Маконинг гўшаи Қоф (эт), қаноат айла анқодак.

Хабарсиз қолмағил ғафлат била қаддинг букилгандин,
Чекибдур чарх умри қоматингни ўқ билан ёдак.

Чу май соқийидин олғил файёд нашъаи таҳқиқ,
Улусни маст этуб, холи ўтурма жоми саҳбодак.

Кўнгулни дардиға дорушишифои ҳақдин истанглар,
Даво ҳар чўбдин истаб ўтурманглар атиббодак.

Тушубдур нафси саркаш фитнасинин чоҳ-бачоҳ истаб,
Ҳама жуҳҳолликдин беасокаш юрган аъмодак.

Хатодур, нуқтадек дилтанг бўлмоқ даври гардундин,
Кезиб чун риштаи паргор умри бесаруподак.

Тааллуқ рўзгоринг тийра айлар, фарди якто бўл,
Ҳамиша ҳамдами хуршид бўлғайсан Масиходак.

Муғон дайриға юзлан, муғбача олдида бош урғил,
Мусулмонлиғ қачон мундоғ юруган габру тарсодак.

Харобат ичра туфроқ узра тушсам масти лояъқил,
Кўтармак бир қадаҳдин борму шўхи болапаймодак.

Ўқунмайсан недин, Юсуф, дам урмиш субҳи шомингдин,
Баёз айла, саводингдин зиёнинг бўлди пайдодак.

* * *

Қани билса ҳолими бир марди ишқ,
Кўп чекибдурман азоби дарди ишқ.

Ким ўқуса ишқдин бир ҳарф агар,
Дийдаи жонға тилар ул гарди ишқ.

Тушмасун бу дард ҳеч ким бошиға,
Тушса, тортар тинмай оҳи сарди ишқ.

Оҳи сарди, нолаи жонсўзи ёр,
Кимда бўлса, ушбу раҳоварди ишқ.

Ҳонабардўши гадои дарбадар,
Ўзин айлар кимга бўлса фарди, ишқ.

Ашки хунин юзда айлар чун шафақ,
Меҳрдек гурбатда ранги зарди ишқ.

Бой берди йўқу борин Юсуфий,
Ўйнаб ул бебок бирлан нарди, ишқ.

* * *

Форати дину дил этмиш нўки мужғони анинг,
Элни саргардон қилиб зулфи паришони анинг.

Офарин, бир тоза раъно гул очиб рухсоридин,
Дастаи фирдавс боғидин гулистони анинг.

Зулфидин доми кўнгуллар қушларини бўйниға,
Анбарин холи лаби лаъли эрур дони анинг.

Юз гулистон оразин гулзорини олдида хор,
Гул юзи, зебо қад(д)идур, сарви бўстони анинг.

Чехрасиға лола қул, насрин гулому банда гул,
Юз аёгина қўярлар, банда фармони анинг.

Офтоби орази авжи сипеҳри ноз аро,
Шоми зулфи зулматида меҳру тобони анинг.

Номай номинг чеқарда, Юсуфий, нўги қалам,
Қатра-қатра назм этарда, дурри ғалтони анинг.

* * *

Кеча тебранди сабодин, эй сумаңбар, кокулинг,
Гул юзинг атрофида чун сунбули тар кокулинг.

Бир тараф торожи дилға саф чекиб мужгонларинг,
Бир тарафдин даста-даста чекти лашкар кокулинг.

Ҳусн шоҳисан, тамоми хўблар фармонбаринг,
Румдин то Шому Чин қилди мусаххар кокулинг.

Туррадин марғула очғил, нофадин мушки тотор,
Жон димоғини сабо қилеун муаттар, кокулинг.

Элға юз шўри жунун ҳоду хатинг савдосидин,
Юсуфий бечорани қилди қаландар кокулинг.

* * *

Боғи вафо таранжи себи зақан муборак!
Шамшоди сарвқомат, гул пираҳан муборак!

Марғула зулфи тоби, гул барги юз ҳижоби,
Ораз чу офтоби партавфиган муборак.

Гуфтори шаҳди шаккар, мужғони нози ханжар,
Дилдори шўхи дилбар, жаллоди фан муборак!

Абрўйи нози тоқий, қон тўкмак иштиёқи,
Маҳбуби сиймсоқий, нозикбадан муборак!

Ишрат тунин чароғи, ошиқ кўзин қароғи,
Васли беҳишт боғи, барги суман муборак!

Кокил чу мушки анбар, рухсори лолаи тар,
Гуфтори руҳпарвар, шаккар даҳан муборак!

Сар то қадам малоҳат, дилдори жонға офат,
Қоматлари қиёмат, маҳваш экан, муборак!

Лаб дема, қути жондур, ёқути арғувондур,
Ёким ақиқа кондур, лаъли Яман муборак!

Алфози руҳпарвар, ширин сўзи мушаккар,
Хандон ғунчаи тар, дурри Адан муборак!

Маҳбуби моҳи Чини, маъшуқи нозанини,
Ул ойға офаринни, ман айтаман: муборак!

Эй хома, бир замон тур, демам сўзинг узайтур,
Юсуф, ул ойға айтур, сирри алан муборак!

* * *

Ажаб суманбару зебоқаду хўжаста хисол,
Юзингга банда тўлин ой келиб, қошингга ҳилол.

Адойи наргиси масти нигоҳи жодуйинг,
Бўлуб ҳама дилу жон, эй шакар лабу тили бол.

Баёни ҳусн на ҳожат қилурға ботафсил,
Бу баски, аҳсани тақвим ояти ижмол.

Дедим: карашмаларинг элни қатлиом қилур,
Деди табассум ила: ғамзалик кўзум қаттол.

Хароби бир ниғаҳи пуритобинг ўлмишман,
Кўзум йўлунгда баса интизур ўлуб маху сол.

Илоҳи, сарв қақдинга етушмасун офат,
Риёзи хуснида топсун гул жамоли камол.

Нигори ишвагару шўх Юсуфи соний
Итоби нозда келмиш ажаб буюк иқбол.

* * *

Зулфи савдосин тиларсенким, ўзинг девона қил,
Сунма илкинг сочина, дасту дуодин дона қил.

Эйки, истарсан, ҳазин жон, айламак жононни сайд,
Ҳалқаи ҳайрон кўзунгдин дому ашкин дона қил.

Шамъи рухсорина етмаклик тиларсан, эй кўнгул,
Шарт буқим, аввало, жону дилинг парвона қил.

Нотавон жисмимға мужгон ўқларин ранжитма, ҳайф,
Боша миннат қўй, ситам тигин кўзунгдин жона қил.

Мужда, эй ишқ аҳли, ул гулчеҳра бўлмиш боданўш,
Фунчаи гулдин сабў эт, лоладин паймона қил.

Қилма пинҳон мардуми, дийдамни жоно, бир даме,
Рўзгоридур қаро, холинг била ҳамхона қил.

Умрлар они тиларман, токи ул ой дермукин,
Юсуфий, сан ҳам итим ёнида, кел, кошона қил.

* * *

Эй дил, ўзунга ҳар кишини ёр қилмағил,
Билмай аларни маҳрами асрор қилмағил.

Гул деб, бу боғ ичра тиконға сув бермағил,
Киргай қўлунг(г)а, тарбияти хор қилмағил.

Ғайр аз жафоу жабр санга ҳосил ўлмағай,
Ҳар беҳирадни муниси дилдор қилмағил.

Эй дил, бошингга тушса сани гар ҳавойи ишқ,
Ҳаргиз рақиб таънасидин ор қилмағил.

Бору йўқунгни раҳни майи жом айлағил,
Жузъ азми кўйи хонаи хуммор қилмағил.

Зоҳид, ўзунгни эл кўзиға кўб ясатмағил,
Ҳар лаҳза арзи ҳирқаи дастор қилмағил.

Умрингни зоеъ айлама бедардлар билан,
Нақди шариф сарфи харубор қилмағил.

Дил кўзгусики жилвагоҳи акси ёрдур,
Ҳар дам хаёли ғайр ила зангор қилмағил.

Гулчехралардин айлама ранги вафо талаб,
Кўнгул алар жафосида афгор қилмағил.

Ҳар суратиға берма дилинг, бўлма бутпараст,
Тори амални бўйниға зуннор қилмағил.

Эй сарви ноз, гулшани жон, моҳи гулжабин,
Раҳм айла манга, ҳамдаминг ағёр қилмағил.

Ашкимни шоми ҳажринг ила қилма чун шафақ,
Оҳим чу субҳи кеча шарарбор қилмағил.

Ўлдурма мунча наргиси мастинг хаёлида
Куйдурма мунча васлинг учун, зор қилмағил.

Кўрсатма меҳри оразинг элға солиб ниқоб,
Мандек ҳамани доғи гирифтор қилмағил.

Бир нимханда бирла жаҳонни асир этиб,
Расвои шаҳру кўчау бозор қилмағил.

Очиб матои ҳусни дўкони нозда,
Олам элини ўзга харидор қилмағил.

Жону кўнгулни ўртама, эй, кабки хушхиром,
Саҳни чаманда ноз ила рафтор қилмағил.

Ҳар тийратабъ олдида чун гул очилмаким,
Яъни, чу шаҳду ханд ила гуфтор қилмағил.

Мансурдек йўлунгда «аналҳақ» дегузмайин,
Ошиқларинг ерини сари дор қилмағил.

Эй дил, хаёли зулфу хат(т)у хол бас санга
Азми ҳавойи Чин ила Тотор қилмағил.

Ҳар ой бошинда чархи шафақгун ҳилолинг(н)и,
Шарм эт, ул ой қошида намудор қилмағил.

Бешамъи ишқ кирма бу зулмат саройиға
Гумраҳлиғ ила саъйинги бекор қилмағил.

Юсуф жамоли хўблара ҳарзажон учун
Ушбу ғазалдин ўзгани туммор қилмағил.

* * *

Бўлмишам маҳмилкаши бори муҳаббат моҳу сол,
Хўблар зулфи хами фикри қилиб қаддимни дол.

Хирмани умримни елга берди барқи орзу,
Шоҳиди мақсад даме комимча кўрсатмай жамол.

Гар муяссар бўлса васли, маҳвман ойинадек,
Арзи ҳол имкони борму, кимки бўлса гунгу дол.

Нўшлабларни жафосидин эрурман талхком,
Нотавон кўнглум тилаб шаккардаҳан, гуфтори бол.

Қад букулди, меҳри йўқлар боқмади аҳволима,
Тиғи кин тортар манга ҳар моҳрў абрў, ҳилол.

Лоларухсору суманбў, сиймтан, гул пираҳан,
Бир неча шўхи жафожў, маҳваши нозик ниҳол.

Кокили занжиру, мужгон тийру оҳу* шергир.
Масти жоми ҳусни ноз эрди, ҳама рухсори ол.

Дедилар, қандоқ кечар ҳолинг сани, эй нотавон,
Ман дедим, шавқинг ҳавосидадурам бишкастабол.**

* Оҳу — маъшуканинг гўзал кўзига ишора.

** Бишкастабол — қаноти синган, бахтсиз.

Ёр ўнуб, ул гулжабинлар олдида чун оби ашк,
Гунчадек хуни жигардин айладим изҳори ҳол.

Ул ситамгарлар куларлар ҳолима ман йиеласам,
Раҳм қилмай бордилар, айлаб мани гарқи ҳаёл.

Кўп жафо чекдим алардин, бир вафони кўрмадим,
Хўблар бори жафоси айлади жисмимни нол.

Ёраб, ул бебок, бадхў, тунд гулрухсорни,
Тезроқ бадру қилиб, берсун жазосини сақол.

Гар тараҳхум айлабон, ушшоқин этса шодком,
Наҳди ҳусни хўблуг гулзорида топсун камол.

Нуктаи жондур мани девона кўнглум ўртаган,
Донаи райҳонму ё гул барги тар устида хол.

Жилвагардур хўблар ойинаи рухсоридин,
Аҳли диллар кўзиға акси жамоли зулжалол.

Кўрганимда ман ани шайдоси бўлсам, тонг эмас,
Нозанин бир шўх тифл, орази фархундафол.

Мушки холи ҳиндудин бордур Хўтанда гуфугў,
Ҳам муанбар зулфидин Чину Хитода қийлу қол.

Бир замон* Фарҳоддек ўзни қилурди кўҳқан,
Бир табассум бирла боқса ул маҳи ширинмақол.

Ишқ водийсида ҳар ким ўзни Мажнун айлағай,
Қилса арзи ҳусн агар ул орази Лайли мисол.

Сарв шамшоди қад(д)ин олдида бўлмишдур хижил,
Ҳасратидин тўбии жаннатда борми инфийол.

Юсуф, ул меҳру малоҳат авжи чархи ҳуснида,
Етмасун, ёраб, ани ҳаргиз камолиға завол.

---

* Матнда «жаҳон» берилган. Мазмунан «замон» бўлиши керак.

Эй кўнгул, ҳижрони ёри дилрабодин нола қил,
Шоми фурқатда мани қилғон адодин нола қил.

Нола қил, эй, най, саропойи лаби* ҳар бандадин,
Қайда кўрсанг, ҳоли мандек бенаводин нола қил.

Боша кулфат тошидин ёғдурса гардун жоладек,
Демагил, эй дил, манга етган жафодин нола қил.

Ҳайфким, кетти қўлунгдин навжувонлик фурсати,
Пир бўлдинг, билмай, умри бевафодин нола қил.

Билмадинг, қадри замонинг кечдуруб гафлат била,
Ёқа чок эт, айлаган саҳву хатодин нола қил.

Боиси гафлат экан, асбобидин саргарм эдинг,
Нафс комин истаган завқу сафодин нола қил.

Эй қаро юзлук, қолибсан журм илан, оқорди соч,
Сочинг оқидин уёл, юзи қародин нола қил.

Бори исёнинг кўпаймакдин букулди қоматинг,
Оҳ уруб, эй нотавон, қадди дутодин нола қил.

Нола қилма сан, кўнгул, қаттиқ кўруб авзои даҳр,
Бўлдилар бегона биздин, ошнодин нола қил.

Бир даме гулшанга кел, булбул, манингдек субҳидам,
Сарвқад гулгунқабосидин жудодин нола қил.

На чаманда гул қолибдур, на ҳавода оби тоб,
Навбахоримни хазон қилғон ҳаводин нола қил.

Хира бўлдунг, эй кўзум, мастона кўзлар ёдида,
Ёш тўкуб, ул чашми масти сурмасодин нола қил.

Нола ҳар дам беасар, оҳи дилингда оҳ чек,
Беижобат бу кафи дасти дуодин нола қил.

---

* Лаб — қалб, моҳият. Кўплиги албоб.

Ёрға аҳволи зорингдин хабар еткузмагон,
Ҳолинг ул раҳмсиз боди сабодин нола қил.

Бошинг(н)и меҳробу масжидларда қўйсанг саждаға,
Чок дил, сан тири мужгон, қоши ёдин нола қил.

Моҳа ёткур дуди оҳинг, оби ашқинг моҳия,
Тут надомат доманин, тарси худодин нола қил.

Бу нечук шармандалик, Юсуф, қилолмай ёди ҳақ,
Бас, қаридинг ваҳм этиб, хавфу рижодин нола қил.

Эй, пайки рақам, дўст сари зуд равон бўл,
Чун боди сабо гармруу тез инон бўл.

Топсанг шараф давлати, бўс кафи дасти,
Аҳволи дил ғамзададин воқеахон бўл.

Бедардлара учрама, кашф айлама розинг,
Ким соҳиби дил, қошифи асрори ниҳон бўл

Мандин етуруб дўст сари пайки муҳаббат,
Андин кетуруб мужда, мани жисмима жон бўл.

Айт воқеаи мотамаи жонкоҳу жигарсўз,
Юсуф, кўз очиб, дасти дуо, бас, нигорон бўл.

* * *

Ой жамолинг гулбахор, десам,
Оразинг рашки лолазор, десам.

Лаби лаълим дединг, зумуррадгун,
Мавжи ул хатти мушкбор, десам.

Ҳар тараф дардноки сийна ба хок,
Юз манингдек кўрарға зор, десам.

Ўртадинг хирмани вужудимни,
Дуди оҳим эмас, шарор, десам.

Маи васлингни нўш айлади ким,
Умрлар ўлғудек хумор десам.

Жилваи қомати баландингни
Кўргали барча интизор, десам.

Оташи рашк бўйла ёқти мани,
Манга ағёр, санга ёр, десам.

Нега ул нозанин ишонмайдур,
Юсуфий сийнаси фиғор, десам.

* * *

Бордингиз бизни қўйуб, бўлди ажаб ҳол, тўрам,
Ҳар даме бўлди бир ой, соат бир сол, тўрам.

Ет муроди дилинга, бас ярашур қоматинга,
Хилъати иззу шараф, давлати иқбол, тўрам.

Мунтазир йўлга қараб, эмди қачон келгай деб,
Олибон қўлга китоби боқаман фол, тўрам.

Дўстлар тожи шараф бошида ўлсун, ёраб,
Душманинг бўлсун аёқ остида поймол, тўрам.

Умрлар бахти рикобингда югурсун қулдек,
Кўрма андуҳ юзин баҳри пулу мол, тўрам.

Боқибон йўллари(г)а ҳажру алам қайғусидин,
Бўла ёздим букулуб, ваҳки, қарийб чол, тўрам.

Қурратул аъюнларинг бори топиб фазлу камол,
Манбаи фазл ўла ҳам соҳиби ажлол, тўрам.

Уқало зумрасини кишвариға султон деб,
Арзи аҳволима бир лаҳза кулоқ сол, тўрам.

Хаста Юсуфга букун меҳру вафо кўрсатғил,
Сидқи ихлос билан яхши дуо ол, тўрам.

* * *

Илгина бир тифли шўхи нозанин олмиш қалам,
Қилғали юз ноз ила ушшоқина машқи ситам.

Холидин бир нуқта тушмиш пардаи жонимға доғ,
Новаки мужгонларидин дилда таҳрири алам.

Ул қаро кўзларки, андин ғамзаи бедодлиғ,
Хомаи ҳар кирпики юз минг жафо айлар рақам.

Бир суманбардирки, қўлда сафҳаи гулдин китоб,
Бош-аёғи хўблугда равзаи хулди Эрам.

Кўрмадим мундоғ ситампийро жафо, ороми ноз,
Шўхи бепарво нигоре лутфи озу меҳри кам.

Қилмади бир лаҳза бизни маҳфили васлида шод,
Ёр ҳаргиз берақиб, шум талъати бадшиям.

Онча ҳусни хўблар, ортуқчадур ишқим мани,
Йўқ хилофи, ичсам ул май лаъли нобидин қасам.

Ҳеч кўрсатмас замон бу гардиши айёмдин,
Хорсиз гул, бежафо роҳат, даме бешоду ғам.

Хўблар шавқи жамоли, Юсуфи(й), бадном этиб,
Ишқ бозорида ҳусни бизни қилди муттаҳам.

* * *

Ман нега маҳви орази раъноси бўлмайин,
Масти хароби наргиси шаҳлоси бўлмайин.

Хоки даридин истама, йўқ кўзга тўтиё,
То ул парини нақши кафи поси бўлмайин.

Завқи жафоси бирла адойи итобини,
Билмас дил они, зори ҳавохо*си бўлмайин.

Васфи хатини ҳеч қаламда ёзолмағай,
Қатъи забони бошида савдоси бўлмайин.

Хатту хаёли лаълисиз сиз истаманг ҳаёт,
Топмас бу йўлни Хизру Масиҳоси бўлмайин.

Ул қоши ё ғамида чекилгон бу тири оҳ,
Тегмас нишона рост қад(д)и ёси бўлмайин.

---

* Зори ҳавохо — орзуманд.

Ному нишон бирла тополмас нишони ёр,
Юсуф бу Қофи ишқни Анқоси бўлмайин.

* * *

Ўлтурма боқмай ҳолима, эй сарвқад, сиймин бадан,
Талх этма комим сузламай, шаккар лабу ширин даҳан.

Барқи фироқинг ўртади, найлай, вужудим хирманин,
Ман кони ғам, оҳим алам, ҳар ерға ёниб бораман.

Раҳм этмасанг ҳолим табаҳ, афсурда дил, жон хоки раҳ,
Маҳви жамолинг меҳру маҳ, эй юз чароғи анжуман.

Оқузма кўздин қоними, бузма дили вайроними,
Ширин лабидин сўрмайин, ғам тоғида ман Кўҳкан.

Ҳамдам надин ағёрға бўлдинг, десам, ман зорға,
Айтур бу боғи даҳр аро, бир гул бўлурму бетикан.

Ёри вафодорим учун ишқидадур бағрим чу хун,
Маҳмилнишин Лайливашим Мажнуниман, сахро — ватан.

Мастона ман девонани бир кун тоқиб судрармукин,
Мушкин таноби зулфидин бўйнулмға ул бебокфан.

Жоми тарабни лаб-балаб, ағёр ила, эй нўшлаб,
Ҳасратда ман қолдим қараб, сан кажжулаҳ эттинг шикан.

Озори лутфунг жон эрур, юз жон санга қурбон эрур,
То бор бу қасри барин, хуррам бўл, эй, рашки чаман.

Нозик баногўшида ким, Юсуф, жамоли бўлмагай,
Тоқса нигорим исрик, ёқут, ё дурри Адан.

* * *

Ул сарвқадди нозни кўргонлар айтур офарин,
Шамшод юз таҳсин қилиб, бўстонлар айтур офарин.

Ул зулфи мушкин ториға, чун нофаи тоториға,
Сунбул ўзиға чирмашиб, райҳонлар айтур офарин.

Қавси қузаҳдек қошиға, тасвир эдан наққошиға,
Доно ҳама таслим этиб, нодонлар айтур офарин.

Чашми сияҳ мужгонлари сурганда тиғи нозни
Савсан тилидан ханжари бурронлар айтур офарин.

Ногоҳ ғазабдин ул пари, чекса қошидин ханжари,
Бизга итоби чин учун ялгонлар айтур офарин.

Очса сабо юздин ниқоб, ҳайратда қолғай офтоб,
Бу ҳўблиғ бирлан маҳи тобонлар айтур офарин.

Эй, хайли ҳўбонлар шаҳи, сен турфа моҳи хирғаҳи,
Хуснингни кўргач, ҳур ила филмонлар айтур офарин.

Саргаштаи кўюнг фалак, овораи рўюнг малак,
Истаб жаҳонни як-баяк юрганлар айтур офарин.

Гул чок айлаб пийраҳан, доғи лабинг лаъли Яман,
Чун гунчаи саҳни чаман, хандонлар айтур офарин.

Сандин кўруб нозу адо, ушшоқларда можаро,
Ажзу ниёз айлаб гадо, султонлар айтур офарин.

Чун ҳажр шоми мавж уран гирён кўзум селобиға,
Ҳам Дажла бирлан Кулзуму Уммонлар айтур офарин.

То бодани тоби билан рухсори касб этса арақ,
Ақди Сурайё бош чекиб, Чўлпонлар айтур офарин.

Зулфи юзиға путрағоч, бозори атр ўлғай касод,
Ким нофадин оҳуйи мушкафшонлар айтур офарин.

Гар сўзласа ул лабшакар, сочиб каломидин гуҳар,
Чиқмай садафдин ул дури ғалтонлар айтур офарин.

Бизлар бу ҳижрон шомида дермиз фироқингга бале,
Васлингни, субҳу даълингги сўргонлар айтур офарин.

Доим чекиб ранжу тааб, айлар сару кўйинг талаб,
Ишқ ўтиға ҳар рўзу шаб куйгонлар айтур офарин.

Ул меҳри йўқ бебок учун, чун субҳ бағри чок учун,
Юсуф, кўзи намнок учун гирёнлар айтур офарин.

Нори бормас ул қуёш фикри кўнгул кўзгусидин,
Бормасун, ёраб, кўзум ҳам гул юзин ўтрўсидин.

Ёди хатту холидин ошуфта бўлмишдур димоғ,
Эй насими субҳ келтур, зулфи анбарбўсидин.

Оҳким, девона кўнглум бу жунун савдосиға,
Чора истар печутоби ҳалқаи гесусидин.

Истарам ул қомати сарвим аёғина равон,
Сурғали юз дам-бадам дийдам булоғи су(в)сидин.

Ҳар алифларким, чекарман оҳи оташбор уза,
Ҳасрати ул сарви нозимни қад(д)и дилжўсидин.

Жўши айни зиндағони, сабзай Хизр хати,
Юз Масиҳо дам урар бир лаъли ноби бўсидин.

Жилва қилғон шомдин, эй дил, ҳилоли ийд эмас,
Ҳусниға ангуштнамо келмиш хама абрўсидин.

Ишқ элига фитнаи ошублар даврон аро,
Турки бадмаст ул жафожў наргиси жодусидин.

Чинга элтарлар Хито аҳли Хўтандин мушки тар,
Нуктаи сарбастадур холу хати ҳиндусидин.

Кўқдин ошти гул юзин шавқида булбул чаҳ-чаҳи,
Сарвин истаб, боғ тўлди қумрини ку-кусидин.

Кам эмасдур ҳой-ҳойи масти жоми майкада,
Хонақаҳ ичра риёи зоҳидинг «ёху» сидин.

Шоми ҳажри борди неча, субҳи васли урди дам,
Шоҳиди бахтим уёнмас бир оғир уйқусидин.

Елға берди, дема, не юздин чаман авроқи гул,
Сийнаи чоки саҳарға гунчани кулгусидин.

Бўлдилар, садри масарратда хижил озодлар,
Даъвии ишқинг гуноҳила ўлан маҳбусидин.

Кош, вуслатда тамоша айласам ағёрсиз,
Юсуфи Мисри малоҳат гул юзин қаршусидин.

* * *

Боғу гулзору чаман, гулшан, гулистон, бўстон,
Оразинг кўрмак учун гулдин қизил рухсори қон.

Қатраи шабнамки, ҳар бир барги гуллар устида,
Гул терарда терлаган рухсори жонондин нишон.

Ишқ бир савдоки, фарқ этмас зарарни нафъидин,
Айламиш булбулға гул ишқи тиконни ошён.

Даҳр осибидин эмин ўлмагин, имкони йўқ,
Кечаю кундуз, қишу ёзу баҳор ила хазон.

Кўрмак имкони йўқ қулфатсаройи даҳрда,
Меҳнату ғам илкида доим бировни шодмон.

Айламиш ҳикмат недин доно физоси хуни дил,
Даҳр аро то бўлмагин нодонким ўлмиш комрон.

Бўлмагин масти шароби жоми худ, ҳушёр бўл,
Юсуфий, бу майкада даври маҳалли имтиҳон.

* * *

Илоҳо, сабзи хуррам айла қадди сарви болосин,
Етуштургил камола, ҳосил эт бори таманносин.

Юзунг миръотидин қилдинг кўзим ойинасин равшан,
Ниҳон этма кўзунгдин партави ҳуснинг тамошосин.

Риёзи хублугда тозаи тар сақлагил, ёраб,
Гули боғи муродим, орази гул, барги раъносин.

Каломи руҳпарвар, лаъли шаккарборидин сўрғил,
Табассумдин лаби жон берди, собит қилди даъвосин.

Ҳамон дам атри мушкин хаттидин боди сабо элтуб,
Муаттар айлади Чину Хўтан мулкани саҳросин.

Хату ҳолин саводин айламакда хомаи мушкин,
Димоғ ўртаб, асири зулфини ошурди савдосин.

Отарда новаки мужгонларин кўксум нишон айлаб,
Муқаввас айламиш ноз ўқларига қошларин ёсин.

Нишони ҳусни Юсуф саъди кавқабдин дурахшон бил,
Ки ҳар мисра бошида тож исми дурри яктоси³⁶.

* * *

Келди жонон бир куни сўрмакка ҳоли зоридин,
Кабкни айлаб хижил, товусни (лол) рафторидин.

Қомати сарвиға шайдо қилди элни қумридек,
Доғ этиб оламни борди лолаи рухсоридин.

Талхкоми захри ҳижрон эрдилар аҳбоблар,
Бўлди ширинком ҳарфи лаъли шаккарборидин.

Бода тобидин қизорғон орази гулфомдур,
Кўринур рангин ики рухсори жаннат норидин.

Жону диллар бўйниға боғлангон ул мушкин таноб,
Юсуфий, ул моҳруни зулфи анбарборидин.

* * *

Эй суманбар, лолаи рухсоринг ўлғоч оташин,
Ман қаландар бўлдум они ишқида гулханнишин.

Зулфинг(н)и рухсор уза машшотаи боди сабо,
То паришон айлади, барбод бўлди куфру дин.

Холу хаттинг нуқтаи таҳқиқ экан юз лавҳида,
Наргисинг айни ҳақиқат билди арбоби яқин.

Нўшханди пуритобингдин ҳаловат тобди жон,
Чун тикондин гул чиқорди шаҳди ниши ангабин.

Оразинг бир мусҳафи нозики анбарбор хат,
Бас, камоли ҳуснингга келди, чу оёти мубин.

Нақҳати зулфингни истаб нофаи мушки Хўтан,
Бас, димоғ ошуфта айлаб борадур то мулки Чин.

Юсуфий, кўргач юзинг миръотидин акси жамол,
Хўблар базмида бўлди покбозу покбин.

* * *

Бу чаманда беги мажнундек эрурман сарнигун,
Чунки беҳосиллиғимдин хижлатим ҳаддин фузун.

Бас, навосозу нишотимда фиғону ноладур,
Жоми айшим сарнигун этмиш сипеҳри вожгун.

Гунчадек бир кулмадим ҳаргиз бағир қон қилмайин,
Гул каби очилмадим бесоғари лабрези хун.

Кулди эл ҳолимға, ман ҳам йиғладим аҳволима,
Билмадим бу шеваи девоналиғдур, ё жунун.

Барқи ҳижрон ўртади, мавж урди тўфони фиروق,
Соҳили мақсудга ким бўлғай бу ғамда раҳнамун.

Соқиё, лутф айлагил, ўлтурмасун андуҳи ғам,
Дам-бадам соғар тўла бергил шароби лолагун.

Кўрсангиз беҳудлиғим, нуқсонига тортинг қалам,
Бу ёмон аҳволима, эй аҳли ҳушу зуфунун.

Ман асири бир паридурман жамоли рашки ҳур,
Хўблугда ҳуснига они етолмас ойу кун.

Холу зулфу, орази ул сарв қомат кўргали,
Айлади Юсуф саводи хомаи машқи жунун.

* * *

Гулчеҳраи гулпираҳан, зебо қад(д)у сиймин бадан,
Ширин лабу шаккар даҳан ёқут, ё лаъли Яман.

Рухсора айлаб оташин базм ичра шамъи бодадин,
Қотил кўзи айлаб камин ўлтурмади, ҳасратдаман.

Очмай руҳи тобонини, оқузди ашким қонини,
Мушкин хати райҳонини искатмай ул рашки чаман.

Масти шароби ноз ўлуб, ҳуру паридин соз ўлуб,
Кўп қаҳру лутфи оз ўлуб, илкида зулфидин расан.

Ўлтургали келса етиб, илкида ханжар беркитиб,
Турсам ўзум қурбон этиб, ул юз чароғи анжуман.

Лаъли зумураддин асар кўрсатти гуфтори гуҳар,
Йўқтур хато, чин сўз, магар холу хати мушки Хутан.

Доғи жамоли лоладур, қаддига қумри воладур,
Бир шўҳи раъно боладур, мастонаи бебок фан,

Ёқамни чок айлай десам, ўзни ҳалок айлай десам,
Савсан чекуб тиғи дудам, истар фидои жону тан.

Ноламни кўргач андалиб, сўрди фиғон айлаб келиб,
Ман йиғласам гуллар кулар, турфа тула айлаб шикан.

Хандонлаб ул нозанин, ҳар дам дилида меҳри — кин,
Доим билур ёлғонни чин, айлар ғазаб ул чиндан,

Оҳ, ул гулум қилмай жафо, кўрсатса бир меҳру вафо,
Ҳар субҳидам дасти дуо айлай ҳақиқа бор ман.

Номингни Юсуф чекти, ҳар мисра бошига тожи сар,
Эй нозанин, тарсеъ этиб, зийнат учун дурри Адан³⁷.

* * *

Соқи(и), ҳижрон ўлтурур, тут манга вуслат жомидин,
Доғи даври даф этарга қуй майи гулфомидин.

Хор-хори зиндагонидин чиқар бир жом ила,
Бир қадаҳ бирлан йиқиб, қутқар ғами айёмидин.

Бир яди байзо Масиходам, каломи жонфизо,
Сунса соғар, кетсам ўздин фикри субҳу шомидин.

Бўлса бас, пири ҳаробот остони масканим,
Қолмаса лавҳи дилимда нақши нангу номидин.

Бошида девона кўнглум бу таманнои маҳол,
Жони нокомим ғами меҳнатда истаб комидин.

Рўзгорим хома янглиғ вожгун дайжур эди,
Бош кўтармай бу хати айёми нофаржомидин.

Худ худи пайки сабо янглиғ етиб пайғоми дўст,
Дилға шоди, жонга роҳат кўз ёруб пайғомидин.

Гунчадек сарбаста ёхуд нофадек анбаршамим,
Мушки соро бутрамиш ёзган хати ақломидин.

Етти ҳар ён шамъи жонимга садои дилнишин,
Офарин эрди малаклардин фалакни бомидин.

Ёки бир ороми дил эрди, ўзи мушкин либос,
Сўргали ҳолим келиб, бир шўхи дилоромидин.

Бу савод* ҳома мунир бир нукта изҳори навид,
Сизга бу номам ғамим оғозини анжомидин.

Чун дуо истар эса, ҳар навжувони пирдин,
Бўлғуси пири мукаррам ул йигит икромидин.

Пири Канъон дийдасин ёрутти боди субҳи Миср,
Бехабар бўлманг, йигитлар, пири хуношомидин.

Йўқ ажаб, гар бўлса бу мактуби марғуба жавоб,
Тошкандий Юсуфийга Юсуфи Сарёми(й)дин.

* * *

Хусни гулзорида то мушкин хати қилмиш наму,
Меҳрга мойил бўлубдур хотири ул тундхў.

Оҳким, ғайр ила коми дил учун ташлаб мани,
Бўлмиш ул бебок фан, паймоншикан, паймонажў.

Бормасун, ёраб, кўзумдин лаҳза нори ул пари,
Маҳвеи чун ойина бўлсам, ман ҳамиша рўбарў.

Ёшлардин бўлди то хуррам риёзи хотирим,
Жўйбори васлидин етгач кўнгул боғиға сув.

Шўхлар бедодидин ўлтурмасун андуҳи ғам,
Раҳм қил ҳолимга, эй соқий, тутуб жоми сабу.

Ийд келмиш хўбрўлар хусниға ортиб жамол,
Коми дил ҳосил бўлуб, очилди боби орзу.

---

* Савод — бу ерда қора маъносида.

Субҳи уммидим дам урди чун сафои гардни*
Кўрсатибдур донаи анжум, чу холи мушкбў.

Айб қилманглар маниким, хонақоҳу дайр аро,
Они истарман, кўрарсиз, хона-хона, кў-бакў.

Даҳр боғидин гули мақсуд терарни истама,
Сан этак чек, Юсуфий, бебар бу нахли орзу.

* * *

Кўнгулни бермангизлар ҳар ранг дилрабоға,
Билмай, асир бўлманг, ҳеч раҳми йўқ балоға.

Ким бўлса аҳли дилдин, ортар кўнгул сафоси,
Боққанда шавқ бирлан қоши-кўзи қароға.

Маҳбуби дилрабоси, недин буюк ҳавоси,
Доим иши ситамдур, мойил дили жафоға.

Эй шўҳи талъати ҳур, ҳуснингга бўлма мағрур,
Кимдур сақолдек зўр бу ҳусни бевафоға.

Сармасти бодаи ноз, қилса юз ишва пардоз,
Хўблугда бўлса мумтоз, боқса бу нақши поға.

Ишқ аҳли жону дилдин истар маҳи суманбар,
Гар топса дарди дилға бормоқ учун давоға.

Кўнгул макони шахдур, ё жойи ҳусни маҳдур,
Билмай қарор берманг, эссиз, гурезпоға.

Мастона кўзларидин ҳар лаҳза юз қадаҳ май,
Юсуф ичар дам-дам, очиб кафин дуоға.

* * *

Абдулхалил қорийи, илми адаб панох,
Дийдамға хайри мақдаминг монанди хоки роҳ³⁸.

Шарқ сипехри фазлида тобанда мисли меҳр,
Гарб камоли авжида монанди бадру моҳ.

---

* Гард — чарх, гардун.

Ғиса агар бу руқъаи нақши синукрақам,
Манзум ўлунса сизга бу ҳоли дили табоҳ.

Истар нишони дийда чу нури басарларин,
Айлар сўроғ пораи хуни жигардин, оҳ.

Яъқубдек фироқ кўзум тийра айламиш,
Юсуф каби маконими ҳажр этти қарри чоҳ.

Солмас замона ҳолима, фарёд, чашми раҳм,
Йўқтур, ғам ичра қолмишам, афсус, хайрихоҳ.

Ўйнар эди ҳамиша чиқиб кўзда ёшлар,
Ёшлар фироқ ёқти, манга ёшлар гувоҳ.

Андухи йиқти, қолдиму ғурбатда сарғариб,
Куйдурди, доғи, бўлдимۇ ғам бирла ранги коҳ,

Мундоғ ота-онасида фарзанд фурқати,
Фарзанд ота-она учун айларму оҳу воҳ.

Бир руқъа бирла ҳолидин изҳор қилмади,
Қандоғ кечурди даври фалак анга солу моҳ.

Эй кони фазл, мужда билан бизни шод қил,
Бўлсун бу рози ғамзададин рафъи иштибоҳ.

Айлар салоти хамсада³⁹ дасти дуо баланд,
Бўлсун ҳамиша исмати ҳақ сизга жойгоҳ.

Юсуф, фироқ шиддатиға сабру шукр қил,
Ҳижрону васл айлагучи ҳазрати Илоҳ.

* * *

Сарв қоматчағина, баччағина, созғина,
Гулжабини шўхғина, маҳваши таннозғина.

Лаби ширинчасидин бизға табассумча қилиб,
Қўл солиб бўйниғинамға, қиладур нозғина.

Тўти-қумри бачалардек, неча афғонча қилуб,
Олибон қўлғинасиға чоладур созғина.

Очилиб гул, сочилиб, ғамзачалар бирла боқиб,
Ишвача кўп этибон, жилвачаси озғина.

Нуқтача холлари доначаи райҳондек,
Қошини ёчалари ғамза ўқандозғина.

Хат(т)и мушкинғинаси лаъличасин давринда,
Ё зумуррадчағина, ёқути пардозғина.*

Олибон чангғина гоҳи қилиб машқи ситам,
Танбурун жўрғина, ўзни ҳам овозғина.

Неча фурсатғина истабғина хилватғинада,
Дерми Юсуфғина Султонғинаға розғина⁴⁰.

* * *

Сарви гулдин ким манингдек доғи ҳижрон чекмади,
Кумридек «ку» демади, булбулдек афғон чекмади.

Юз гули тар узра кўрди ақди шабнам яхши хўй,
Кўз эмасдур ҳасратида дурри ғалтон чекмади.

Дастраслик топмади ул гулжабин домониға,
Коса-коса лоладек маҳзун дилим қон чекмади.

Оҳ, бу гулшан гулин ҳаргиз тиконсиз кўрмадим,
Базм аро бир жом беағёр жонон чекмади.

Кўкрагимни қилмайин то шона янглиғ чок-чок,
Биргина машшота ул зулфи паришон чекмади.

Рухпарвар лаълу хаттингдин ўланлар шодком,
Миннати Хизру Масиҳ, оби ҳайвон чекмади.

Холу хаттинг шавқин истаб, хаста кўнглум жон билан,
Шукрилиллоҳ, бу ики савдои нуқсон чекмади.

Оғзидин сўз очма, нозик белиға тил тегмасун,
Ваҳ(м) узулғай, фикр дуррин риштаи жон чекмади.

---

* Ёқути пардоз — зеб берилган лаъл; қизил лаб; зумуррадча — устидаги майин тук.

Босмайин дийдам рикобин, минмади шабранги ноз,
Ишва майдонида тиғи ғамза урэн чекмади.

Наргиси шаҳлоу гулрухсору холу хатти ёр,
Ёди бирлан, Юсуфий, ранжи гулистон чекмади.

* * *

Жон димоғиға келур ҳар дам гулрухсор иси,
Булбули шўридаға етган қаби гулзор иси.

Ҳар сабоким эснаса, мен телбаға бир ўзга ҳол
Бўлғусидир, келса андин зулфи анбарбор иси.

Қайда бир хоки қудумидин ғубори қўзғалур,
Сурмадур дийдамға гар андин етушса ёр иси.

Боғи васлиға етушганда нигорим, олма деб,
Искатурму сийнаи софинда буткон нор иси.

Оҳким, чўх бедимоғ айлаб, бошимни оғритур,
Қайси кун етгач манга ағёри бадҳинжор иси.

Ушбу дардимни давосиға етургил бўйи ёр,
Эй насими субҳи иқболим, манга дилдор иси.

Лаъли майгунингни сўрмоқлиғда топтим коми дил,
Оғритур бошимни етса бодаи саршор иси.

Гулға майлим йўқ, бинафша сориға очмам димоғ,
Турра марғулидин эсгач нофаи тотор иси.

Хат чиқорди лаълидин ёрим, суюнғил, эй кўнгул,
Бу рақамдин бўлди пайдо ваъдаи дийдор иси.

Имтиёз этмам, таажжуб, қайси дайру хонақо,
Гар ҳужум этса риё хайли, келур куффор иси.

Хонақо аҳлиға, Юсуф, эътимодим қолмади,
Келгон учун зуҳд элин тасбеҳидан зуннор иси.

* * *

Кўрунги, фурсати қиш ўтти, навбаҳор қани?!
Ҳавои сайри чаман, гашти гулўзор қани?!

Мақоми дилкаш, назҳатфазои маъман йўқ,
Шаробу соқию уду тарабшиор қани?!

Фалак муҳолифтабъ, замона аксмурод,
Малоли аҳли дил этмакка аҳли ёр қани?!

Ғамоми қатра учун замҳарир ёғмоққа,
Насими атрафшон, абри қатрабор қани?!

Азим ҳодиса кўрди ниҳолу шоҳи шажар,
Шукуфа «тифл» гули — ғунчаи асмор қани?!

Наботи арз* сариғранг бу мусибатдин,
Қилиб либосини кўк, дерки, сабззор қани?!

Бас, эмди бўлмаса— бўлса, на ғамки, лолажабин,
Чу хусни Юсуфий, ул хатти мушқбор қани?!

* * *

Эсмади ҳажрида бир ройиҳаи зи салами,
Чекмади ташнаи васлиға тарашшуҳ рақами.

Шомда дема шафақ, вақти саҳар партави субҳ:
Бири куйган жигаримдур, бири оҳим алами.

Фикри ҳолу руҳидин кеча санарман анжум,
Дона-дона кўзима ёки сиришкимни нами.

Лаъли майгуни уза хат била холин кўргач,
Орзу қилди кўнгул силсилаи зурфи хами.

Нақди жонимни олиб, ёр сари кўйина бор,
Гарди роҳини кетур, пайки насими ҳарами.

Бу кеча, соқи(й), манга йиққуча тут бодаи ноб,
Йўқса, ўлдургудек ўхшар мани ҳижрон ғами.

---

* Ердаги гиёҳлар.

Ёрсиз ҳар нафаси ўтса ани(нг), умр деманг,
Хизр умри деса бўлғай, кечар онингла дами.

Хаста кўнглумни яросиға хаданги марҳам,
Роҳати жони ҳазин они жафоу ситами.

Кўйини итларини синган аёгин ўпсам,
Гўйиё етти манга салтанат Жоми Жами⁴¹.

Кишвари ғамда дилим мунча гадолиғ била шоҳ,
Ашқу оҳу рухи зардим ани хайлу ҳашами.

Ер ўпуб, неча аёқиға бош урсам боқмас,
Бир бути тошкўнгул, бўлмади мундоғ санами.

Ғайр ила коми дил истар мани куйдурмоқ учун,
Хирмани сабрима ўт чоқти бу барқ алами.

Гоҳ аҳволи недур, деса, камола етсун,
Гарчи бир келмаса ҳам айни камоли карами.

Бовар этмас эса, чеккан ғами андуҳима ёр,
Бодаи лаъли лаби нобидин ичқум қасами.

Неча ҳижрон аламин тортти кўнгул, жон чекти,
Офарин, келди ани йўлида собит қадами.

Оғзидин нукта сўрар чоғда бордим ўздин,
Магар ул нуқтаи мавҳум саводи адами.

Ул сиҳи сарвни нозик белидин дам урманг,
Ҳар хирад олдида бир мўйи ани бешу ками.

Қадди жон гулшанида бир алифи нахли мурод,
Юзидек кўрмади гул равзаи хулди Эрами.

Ҳажрида нома саводини чекарда Юсуф,
Сўзидин ўт тудошиб, сафҳаға кўйди қалами.

* * *

Неча кундур кўрмадим ул орази гулфомни,
Дуди оҳим тийра қилмиш субҳ бирлан шомни.

Файр бирлан бодапаймо бўлмиш ул мастонавор,
Ким билан юргузди ул ой кеча даври жомни.

Йўқтур оромим мани — ранжи фироқин тортаман,
Кўрмагунча бир йўли ул шўхи дилоромни.

Маҳв бўлмас лавҳи хотирдин ул ойни сурати,
Маҳв қилди ёдидин ўхшар мани ноқомни.

Нотавон ҳолимни сўрмағлиғ учун бир келмади,
Манга лозим кўйи сари боғламоқ эҳромни.

Субҳи уммидим дам ургил, ҳамраҳи пайки сабо,
Манга еткур ёрдин чун бўйи гулпайғомни.

Юсуфий, кўнгул қушин сайд эттали ул сарвиноз,
Холу зулфидин кўйубдур дона бирла домни.

* * *

Ҳар тун фиғор кўнглум бир аҳли ёр топмай,
Бир шамъи анжуманни ман хаста, зор топмай.

Бемехрлар хаёли кўздин юборди уйку,
Чун зарра они истаб, ҳаргиз қарор топмай.

Чун субҳ ёқалар чок, чун шом доғ кўнглум,
Бир сарвиноз қомат, гулгунъузор топмай.

Истаб ғубори роҳин, сурмақға кўзга мардум,
Бу тифли ашк тинмас лайлу наҳор, топмай.

Ҳар тун чу шамъ ёндим изҳори ҳол этарға,
Бир шоҳиди муродим ёлғуз дучор топмай.

Ул мулки ҳусн шоҳи кўйиға кеча бордум,
Ҳасратда зор ёндим, кўрмакка бор топмай.

Юсуф дили очилмас бир сабзахатни кўрмай,
Гулзор сабза бўлмас, фасли баҳор топмай.

* * *

Ким кўрди сувратингни, ул бутпараст бўлди,
То айладинг табассум, бебода маст бўлди.

Эй қошлари камоним, ғамзанг ғизойи жоним,
Ҳар ўқларики отдинг, ул дил нишаст бўлди.

Чун меҳру маҳ гадойинг, кўйунгда жабҳасойинг,
Ўпмоқға нақши пойинг туфроқға паст бўлди.

Кўргач сани, қуёшим, ўртанди ичу тошим,
Кўздин югурди ёшим, бепоу даст бўлди.

Олам бори харобинг, кўрсатма зулфи тобинг,
Моҳийи жону дилға ҳар тори шаст бўлди.

Суймас беҳишт боғи, ўпгай итинг аёғи,
Гулбарг доманингим, ул дастраст бўлди.

Юсуф, чу маҳлиқолиғ, ушшоқи бенаволиғ,
Мустағнию гадолиғ, рўзи аласт бўлди.

* * *

Қарилармиз — йигитларни адоси,
Йигитлардек йигитлар мубталоси.

Ёрутган дийдамиз ойинасини
Қарорғон сурмалик кўзлар қароси.

Букулғон қаддимизни рост қилғон
Синони нози мужгонинг асоси.

Суманбарлар йўлида ўлтурурмиз,
Суманбў, сиймтанлар биз гадоси.

Кўнгулда ишқ дарди ҳаддин афзун,
Ба жуз маҳбублар йўқтур давоси.

Синуқ кўнгулларимизни бутургай,
Табассум — лаъли нобинг мўмиёси.

Йигитлик, нозанинлик, дилраболик,
Фаниматдур қариларнинг дуоси.

Кел, эй сарви гулистони малоҳат,
Юзунг жон роҳати, дийдам зиёси.

Бу йўлда бўлса, Юсуф, ишқи содик,
Бўлур қаддинг дуто, оҳинг гувоси.

РАДНОМАИ МУҲАББАТ БА ОБИДЖОН

Кироми номи Обиджон саҳҳоф,
Саломи сизга биздин Қоф то Қоф⁴².

Юзинг равнақфизои шамъи маҳфил,
Сўзинг қадри буюк чун лаъли шаффоф.

Матои илми дўкони фазоил,
Очиб монанди ҳикматхонаи чоф*.

Шакаргуфтор ҳам ширин таҳаррук,
Шакарлаблар қошингда мисли аллоф.

Замиринг якжиҳатлик кўзгусидур,
Дилинг зангги риёу самъадин соф.

Зару мис қадрини яхши билурсиз,
Дўкони растаи донишда сарроф.

Хатингдин дил бўлибдур мушкили ҳал,
Фамимға бўлди зулфинг қофи кашшоф.

Бориб, эй нома, мандин кўйи сори,
Ўпуб ер, эврел, ул бошида таввоф.

Мидоди — ашк, нуқта — мардуми чашм,
Варақ кўз пардасидин, оқ лаффоф⁴³.

Баногоҳ етса бу мушкин саводим,
Ўқуб, эй тошкўнгил, айла инсоф.

Илоҳо, ҳажр бунёди йиқулсун,
Унум — ўн, юз, фиғон, фарёд — олоф.

Етур арзи дили, жоним эди ул,
Ҳисори ҳусн, маҳи хуршиди алтоф.

---

* Чоф-чопхона, босмахона дейилмоқчи.

Жамолисиз кўзумни ашки тори,
Сориғ рухсор уза доим гуҳарбоф.

Фигонимдин ҳама жондин ўсонди,
Маҳалла-кўйу шаҳру аҳли атроф.

Муъанбар хаттидин дашти Хўганда,
Кезиб оҳуйи Чин мушкин қилур ноф.

Билолмас завқи ҳуснин зуфунун гар,
Ҳарифи ишқ эмас таббохху наддоф.

Қаро мужғони ханжарсои хунрез,
Муқаввас қоши тийрандози саййоф.

Бўлубман, Юсуфий, ҳусни муъарриф,
Матои хўблар васфида вассоф.

Юсуф, замона аҳлига сан дема можаро,
Кечтурди чарх даври бошингдин замон аро.
Гар десаларки, ушбу жаҳондин на ҳосилинг,
Де, дуди оҳ қилди бу даҳлизни қаро.

* * *

Ҳар кимки, мунда бўлса гадо, анда шохдур,
Ким мунда шох, анда, билинг, хоки роҳдур.
Бир қилча мунда эгилибон ажз кўрсатур,
Бошида анда кофу каромат кулоҳдур.

* * *

Бандаи бечорамиз,
Не қилса, не чорамиз.
Ҳар на худо хоҳласа,
Хоҳишига борамиз.

* * *

Санга, булбул, баҳордур боис,
Мани ноламга ёрдур боис.
Мунча савдо билан жунунимга,
Бўйи зулфи нигордур боис.

* * *

Нотавонлиғ кишини роҳатидур,
Роҳати гўшаи қаноатидур.
Бир масал бор эл аро машҳур:
Чумолини қаноти офатидур.

* * *

Нури ҳуснинг, қайда боқсам, чашми ҳайронимдадур,
Обрўйим бу сабабдин айни гирёнимдадур.
Бир улуғ неъматки, они шукридин ожиз келиб,
Бандалик доғи ўшал кундин бери жонимдадур.

---

* Ушбу сарлавҳа остида берилган шеърларнинг кўпчилиги рубоий-нинг мумтоз қоидаларига тўғри келмайди. Шунга қарамасдан, уларнинг ўрнини ўзгартирмасликни, мавжуд ҳолида қолдиришни маъқул кўрдик (*Тузувчилар*).

* * *

Кимки кўrsa сани, санга мубтало бўладур⁴⁴.
Туrolмаса даме, кўргунча ул адо бўладур.
Рухинг риёзи малоҳат гулини барги тари,
Чароғи базм юзинг бирла пурзиё бўладур.
Очилди лола юзингдин, кел, эй баҳори тараб,
Чаман юзинг гули бирлан фараҳафзо бўладур.

* * *

Хумори бодаи гулфоми дийдорингман, эй соқий,
Гули рухсоринг(н)и кўрмак учун зорингман, эй соқий.
Тараҳхумсиз кўзунгдин ғамза пийро тири нор истаб,
Манам чун сурма, жон бирлан гирифторингман, эй соқий.

* * *

Қади боғи малоҳат ичра сарвинозлардурлар,
Тамоми хўбрўлар аҳлидин мумтозлардурлар.
Тағофул дастгоҳи, нози истиғно шиоридур,
Ситам бирлан жафоси кўбу лутфи озлардурлар.

ҚИТЪАЛАР

Келса, меҳмон билан келур баракат,
Хурмати мақдами бало кетгай.
Қанча турса, шарофат, раҳмат,
Кетса, меҳнатларинг оло кетгай.

* * *

Ул шақар найи қалами мўъжизофарин,
Ширин сўзини тотлиғидин тилни ёрадур.
Обиҳаётдур зулумот давотда,
Монанди Хизр манзили элдин канорадур.

ФАРДЛАР

Сояи хаттингда лаълинг бодасидин мастман,
Бу сабабдин бодапаймоларға болодастман.

* * *

Киши бу даҳр аро қолса кўб маҳал,
Бало*дур, қариб бўлса ҳам камбағал.

---

* Бола дейилмоқчи.

* * *

Хирад аҳлин талаб қил, суҳбатин фавзу фалоҳ анда,
Тиларсан хайр бобин ҳар сари юз ифтитоҳ анда.

* * *

Кимга бу даврон аёгиндин шароби ғам етар,
Демангиз ҳаргиз машиятдин зиёду кам етар.

* * *

Гардиши айёмдин бир ёз юз, кўз кўрсатуб,
Сунъи ҳақ бирлан, кўрунг, бир қиш келиб, тўқсон баҳор.

* * *

Хатдур жаҳонда ҳажру бало дофеъи,
Хатдур мудом иллату фурқатни шофеъи.

* * *

Хат турфа мўъжизики, узоқни яқин қилур,
Бўъди маконни рафъ этуб, ҳамнишин қилур.

* * *

Ману зоҳид ик(к)ов беақдурмиз, дер масжидда,
Мани май маст қилди, ани дастор гаранг этти.

* * *

Ҳар ким ўзини кўрди, ҳаргиз бўлакни кўрмас,
Суратда дийдаси бор, маънида келди аъмо.

* * *

Эй, жамолинг аксидин ойналар олижаноб,
Файзи меҳрингдин эрур ҳар зарралар бир офтоб.

* * *

Турки бедодгари, сиймбари, лабшакари,
Мани девона қилон нашъайи файзи назари.

* * *

Ҳасратим эл ичра айтсам, токи ифшо роз ўлур,
Аксари пайваस्ताабрўларни меҳри оз ўлур.

Эй гули наврас, тутубдур бўстонни шуҳратинг,
Ортгуруб булбулға минг ҳисса фиғонни шуҳратинг,
Айлади пажмурда нози аргувонни шуҳратинг,
Ўт солуб ёндурди, эй жонон, жаҳонни шуҳратинг,
Оташи ишқингда ёқти жисму жонни шуҳратинг.

Сарв қаддингга асир айлаб гули шамшодни,
Сунбулингдин мушки анбарбўй қилибсан бодни,
Сен каби ким кўрди, раъно, ҳури жаннатзодни,
Сиймтан, шаккардаҳан, нозик дили фўлодни,
Синдирибдур ҳам гулу сарви равонни шуҳратинг.

Хусн бобида эшитдим хўблар султони деб,
Хуру филмону пари бир боқининг қурбони деб,
Меҳру маҳ хуршиди тобонингни саргардони деб,
Ким кўрар — ойна янглиғ оразинг ҳайрони деб,
Лол қилмиш ваёфинг айларда забонни шуҳратинг.

Қадду зулфинг мубталоси сарвдин сунбулғача,
Меҳру рухсорингга шайдо дола бирлан гулғача,
Холу хаттингни асири Ҳинддин Кобулғача,
Маҳв миръоти жамолинг Руму Истанбулғача,
Ё қилич қошингдин олмиш Исфиҳонни шуҳратинг.

Ўл мусулмон, тавба қил, зоҳид, муҳаббат таркидин,
Бехабар ўлтурмағил ушшоқларни даркидин,
Навбаҳори ноз бир гул очти боғи Марки*дин,
Хуснига айлар тамошо ҳури жаннат аркидин,
Инфиёбол этмиш гули боғи жинонни шуҳратинг.

Журъаи зикри жамилинг бирла олам тарзабон,
Номи соминг чун келиб, ушшоқларга ҳирзи жон,
Эй, малоҳат гулшанида тўтии шаккардаҳон,

---

* Марки шаҳридур (Тавалло изоҳи).

Сен Эрам гулзорида сиймопари — кўздин ниҳон,
Бас, тутиб Чину Тарозу Ховаронни* шуҳратинг.

Олди меҳри оразингдин нур шамъи анжуман,
Жавҳаринг кони сафода донаи дурри Адан,
Ҳасрати ширин лабингдин қон ичар лаъли Яман,
Анбарин холинг гирифтори ғазолони Хўтан,
Қилди ҳам кўб қомати абрукамонни шуҳратинг.

Нозанинлар шаҳриёри, хайли маҳвашлар сари,
Ҳусн афлокинда дилбарлик буржин ахтари,
Хушлиқолиғда малак, нозикадолиғда пари,
Афсари ҳар банд авсофингда номинг гавҳари,
Юсуфий чекмиш эшитгач дostonни шуҳратинг.

* * *

Тарарда зулфи анбарборинг, эй маҳваш, мутарро қил,
Хўтандин нофа олғил, Шомдин то Рум савдо қил,
Саводи Ҳинд аро турмай, Сабо мулкида маъво қил,
Ҳабашдин бир хабар бирлан Яман сиррини ифшо қил,
Наботи Мисрдин бир сўрди маҳзун хотирим жо қил.

Ватан тутмиш кўнгуллар коқулинг чинида, жононим,
Бу боисдан бўлуб жамъийат аҳволи паришоним,
Саҳардек чок-чок уз оқи сардимдин гирибоним,
Тоғофулдин эшитмас ул жафоандиш афғоним,
Кел, эй дил; итлариға қўшулуб, кўйида ғавго қил.

Риёзи ҳусн аро мумтозсан, эй сарви сийминтан,
Сумансо, бодапаймо, гунчаосо, тангги пийраҳан,
Узори настарин, насринлиқо, гул баргидин доман,
Чаманда муддаи чўх ҳуснига азм эт сари гулшан,
Юзунгга гул, кўзунгга дийдаи наргисни шайдо қил.

Ҳилоли қошларинг бўлмиш муҳаббат аҳли меҳроби,
Бу меҳроб ичра бош қўймоқға йўқ зуҳд аҳлини тоби,
Кўнгуллар бўйниға зуннор ўлуб зулфингни қуллоби,
Ҳамани-маст қилди базм аро лаълингни унноби,
Кўзунгдин, соқиё, тут бодани, соғар ду боло қил.

Хумори кўзларингни мастлиғидин сурмасо қилма,
Қарорғон рўзгорим дуди оҳимдин қаро қилма,

* Жой номлари.

Гиреҳ зулфунгдин очма, қайта бошдин можаро қилма,
Тараҳҳум, ноз* илкинги гайри қонимдин хино қилма.
Бу эҳсондин рақибим бирла ағеримни расво қил.

Ичиб сармаст бўлдинг, соқийи ноз илкидин соғар,
Чекиб гулбарги тар рухсора ҳўби дурридин гавҳар,
Паришон кокулингдин атр бозори қолиб музтар,
Юзу лаълингни кўрган ёд қилмас жаннату кавсар
Қиёмат қоматингдин кўрсатиб, юз ҳашр барпо қил.

Нечук ул ҳусн шоҳи, нотавонлиғ билмасун ҳолинг,
Куёшлар соядек туфроқа чекмиш нақши иқболинг,
Ажаб домони матлабга етушмас дасти омолинг,
Кўруб, раҳм этса шояд, ашки олу қомати долинг,
Кўйуб бошингни, Юсуф, остониға тавалло қил.

* * *

Манга бир нозанини олма берди васл боғиндан,
Яна сармаст қилди, май тутуб гулгун аёғиндан,
Кўзумни қилди равшан партави ҳусни чароғиндан,
Тамоша айладим ул моҳруни ҳар қаёғиндан,
Латофатда кўрунур эрди сув ичса тамоғиндан.

Ажаб шўхи суманбў, сиймпайкар, сарви болодур,
Муъанбар хат, мусалсал зулф, холи мушки сородур,
Ҳама бошдин-аёғи боғи санъатда тамошодур,
Кимиким, бу малоҳат бирла кўрди, анга шайдодур,
Ки чексун доғи дардин, кимки чекмас дард доғиндан.

Зумуррадгун хатиким, мавж урмиш лаъли ноб узра
Ва ёким барги райҳон сояси гулгун шароб узра,
Мужабад зулфидин сунбуллари юз печутоб узра,
Кўзи наргислари сармастлардек нимхоб узра,
Ки юз минг фитналар ортуқчадур бедоди чоғиндан.

Мушаккар лаълиға зебанда келди шаҳди гуфтори,
Кўрунган ганжи лабдан ҳарфи ширин ханда осори,
Садафдан мавж урган сўзлари дурру гуҳар бори,
Очилган ёки шабнам намларидан гунча тумори,
Дема ул сўз жондан, нуктаи қандин дудоғиндан.

* Ноз — нозик маъносида.

Хати даври рухинда хусн султонини унвони,
Ки то мулки малоҳат аҳлиға қилмоққа фармони,
Қоши тортиб қиличлар, тўккали ишқ аҳлини қони,
Сизилган лаъли узра хат эмас, ушшоқлар жони,
Ва ёким Хизр келмиш ичғали ҳайвон булоғиндан.

Бўлиб сармаст жонон кеча бормиш жониби гулшан,
Юзини хижлатидан айламиш гуллар яқо-доман,
Паризоди Эрам, эй ҳури мансуби жинон маъман,
Рақиблар илгидинму гунчалардек чоки пираҳан,
Илоҳи, синсун ағёр илги узган тугма боғиндан.

Демам, жоду кўзунгдан, сеҳру афсун ҳуққасин боз эт,
Ситам кам айлама, ортуқ жафо-бедодлиқ оз эт,
Камонабрўки, бир ўх бирла анжомимни оғоз эт,
Нишони тир бўл, эй мурғи дил, кўйида парвоз эт,
Чиқар ҳар ён пару бол ул пари ўқин башоғиндан.

Сунуқ бошимда ҳар дам санги ёрони маломатдур,
Анингчун туну кун одат манга оху надоматдур,
Кўрунг, юз шўр барпо айлаган ул сарвқоматдур,
Агар кўзғалса маҳшар, йўқ ажаб, қадди қиёматдур,
Назокат бош урар ул нозаниним бош-аёғиндан.

Бўлуб нафсу вужудим мазҳари зотини исботи,
Ҳама зарроти олам келди нури партави зоти,
Ҳамиша жилвагардур ҳар тараф хуснини миръоти,
Тамошо айла сунъи покини ҳайҳот-ҳайҳоти,
Паришон қилди зулфи шоми субҳидам тароғиндан.

Кечурмай умри жонон ёди бирлан кунжи узлатда,
Фигонким, фурсатим зое қилиб саҳрои гурбатда,
Куюндек чўх губорим совуруб водийи меҳнатда,
Мани Юсуфни эмди ушбу бозори муҳаббатда,
Сотинглар кул қилиб, эй дўстлар, ушлаб кулоғиндан.

* * *

Мани кўб мунча ҳам авворан дашти алам қилма,
Куюндек водийи мақсадға еткузмай, адам қилма,
Бошимдин ҳеч савдои талаб бир зарра кам қилма,
Эзиб бағримни, ҳижрон шиддати, дийдамни нам қилма,
Оқузма кўзда қонлиғ ёшимни, гарқоби ғам қилма.

Фамим ортурма, эй дил, саъйи сахройи жунун этма,
Кўзумдин ашки гулгун оқузуб, дийдамни хун этма,
Ҳамиша доғи ҳасрат илгида ҳолим забун этма,
Нашотим жомини синдурма, андуҳим фузун этма,
Тараб ноз айлама, эй айш, мандин мунча рам қилма.

Қачонким, манга соқий бир шароби арғувон тутти,
Анга юз заҳри ғам қотти, сўғун бир коса қон тутти,
Бошимга кулфату ғам қушлариму ошён тутти,
Танимга фурқату ҳижрону меҳнатму макон тутти,
На истигнодур ул дам, орзу, келғил, ситам қилма.

Манга юз ниш етди, узмайин бир гул тиканлардин,
Етушмас шамъдек куймақдин ўзга анжуманлардин,
Жафодан бошқа етмас манга шўх гулбаданлардин,
Етар ҳар дам ситамлар ўзгача бебок фанлардин,
Кўнгул, кўб нола қилма дам-бадам, оҳинг алам қилма.

Тиларсан шодмонлиғ, эй кўнгул, кел, гўшаи ғам тут,
Қўлингдин берма ҳаргиз домани матлабни, маҳкам тут,
Ҳавас оғозу анжомини қўйғил, орзу кам тут,
Қаёнда дард аҳли бўлса, они ёру ҳамдам тут,
Синуқ, афтодаи дилрешларни муттаҳам қилма.

Кел, эй дил, жоми ғурбат нўш қилдинг, ғамга хў айла,
Талаб йўлига кирдинг, эмди тарки орзу айла,
Хамуш ўл, бар жаҳон бесавту белаб гуфтигў айла,
Жамоли ёрға миръоти дилни рўбарў айла,
Скандар кўзгусиға боқма, фикри Жоми Жам қилма.

Керак сабр айламак, гар етса даврон аҳлидин кулфат,
Ҳаётинг шод ё ғамлик кечар, билғил улуг неъмат,
Вафоомиз, меҳрангез бўлғил, бўлма бадтийнат,
Санга оғу ичирганларға бергил шахддин шарбат,
Жаҳон аҳлини қаддин бори миннат бирла хам қилма.

Зану фарзанд, молу жоҳ учун ҳаргиз ема қайғу,
Тириклик ҳар нафасда борадур мисли оқилған сув,
Олибдур жаҳлу ғафлат бирла олам дийдасин уйқу,
Бу ҳолат бирла коми нафс учун чекмак на ғамдур, бу —
Ўзунгни мубталои доми бу хайли ҳашам қилма.

Кўй эмди ўзгани, ҳар лаҳза қоқғил маърифат бобин,
Кўзунга тўтиё қил хоки роҳи завқ арбобин,
Учурғил йиғлаб, аччиғ ун чекиб, кўзни шакархобин,
Чиқар дилдин хаёли субҳау сажжода, меҳробин,
Наким зоҳид қилур, жаннат учун сан они ҳам қилма.

Тилаб нақши кафи пойини туфроқ ичра паст ўлғил,
Сари кўйига етсанг, итларига ҳамнишаст ўлғил,
Умидинг торин узма, жону дилдин пойбаст ўлғил,
Тоmuzса ит ялоғин дурдасин, масту аласт ўлғил,
Муяссар бўлса ёди равзаи хулди Эрам қилма.

Етушсанг анда, ёд эт, неча биздек нотавонлардин,
Чу лола дашти ҳирмон ичра бўлгон бағри қонлардин,
Улуғ ҳасратда қолгон зор, ранги заъфаронлардин,
Синуқ болу, ҳазин дил бу ямонлардин, ямонлардин,
Дема ёр олдида бу мустамандидан, надам қилма.

Ажаб эрмаски, Юсуф, нолаи зоринг писанд ўлса,
Карим ҳолингга боқса, лаъли ноби нўшханд ўлса,
На давлат, гарданингга тори зулфидин каманд ўлса,
Танингга бу риёи тамғасидин нақши банд ўлса,
Нишонни қуллиғингдур бу, нишон ўзга алам қилма.

* * *

Эй, насими саҳари, боди шамими шоми,
Матлаъи субҳи тараб, маншаи фарраҳфоми,
Маъмани барги гули, саҳни чаман ороми,
Бўйи гул ҳамнафаси, сунбули мушкин доми,
Ҳамдами анбари сороу муаттар коми.

Тушса жонон сари кўйига, сабо, раҳгузаринг,
Равшан эт, зуд губори дари бирлан назаринг,
Дару деворин ўпуб, кўй аёғи узра саринг,
Деди дегил санга арз дилпурхун жигаринг,
Ҳажри фурқатда қолибдур на нишону номи.

Шаммаи айла баён кўп ғами ҳижронимдин,
Гунчадек хуни дилу чоки гирибонимдин,
Дам-бадам оҳи жигарсўз ила афғонимдин,
Яна бу жони ҳазин, дийдаи гирёнимдин,
Бўйла жонона етур шарҳи ғамим пайғоми.

Фурқатинг шиддати ҳаддин оша бемор этти,
Меҳнату дарду алам, андуху ғам бор этти,
Дийда нам, қомат ҳам, ҳажри дилафгор этти,
Нўлди бу зорни бир кўрмак учун зор этти,
Деки, мундоғ деди ҳоли дили хуношоми.

Эй сабо, ёр сари кўйида турғил бардам,
Иста хоки даридин чоки дилимға марҳам,
Хомаи нома на асрори ғамимға маҳрам,
Доғи меҳнатзада аҳволими, эй пайки ҳарам,
Ёра еткур, на дари билсун ани, на боми.

Санга дерманки, сабо, мужда сабодан келтур,
Анбарин холу хати мушки Хитодан келтур,
Сурмаи гарди қадам кўзи қародан келтур,
Сийнама бир-ик(к)и ўх ул қоши ёдан келтур,
Токи бўлғай мани оғози ғамим анжоми.

Қайда бир еиймтан, сарви суманбў кўрсанг,
Зулфи мушкин, хати анбар, кўзи жоду кўрсанг,
Тунда бебоки ситапешаи бадхў кўрсанг,
Ёки мандек ғаму ҳижронда баложў кўрсанг,
Эй сабо, анга салом айт, нағў фаржоми*.

Оҳ, фурқат туни айёми висол ўлғайму,
Чашми ғамдийда тараб байни жамол ўлғайму,
Ранги зард бодаи вуслат била ол ўлғайму,
Ҳажримиз рафъ ўла, нуқсони камол ўлғайму,
Вой, ўлдургусидек меҳнату ғам иброми.

Неча ҳижрон ол майин(?) хома савод айламади,
Сафҳа кўз пардасидин, ашк мидод айламади,
Арзи пайғоми кўнгул, ҳамраҳи ёд айламади,
Ёди аҳбоб ила Юсуф дили шод айламади,
Тамма би-л хайр** деди нома топиб итмоми.

* * *

Бориб мандин шаҳим кўйида одоб ила тур, қоғаз,
Ўпуб хоки дарин, юз дору девориға сур, қоғаз,
Мани мужгонларим бирлан сари кўйин супур, қоғаз,

---

* Оқибатини айтма. Унда «некфаржоми» — охири яхши бўлади маъноси ҳам бор.

** Яхшилик билан тамом бўлди.

Кўзум ашқидан олуб, остониға сув ур, қоғаз —
Ки андин сўнгра фармон бўлса, шаҳзодамни кўр, қоғаз.

Равон, эй нома, қил рухсоринг(г)а дийдамни ёшидин,
Очиб қоғаз, қанотинг ўйрулуб давлатлу бошидин,
Ўзингни заррадек бетоб қил ҳусни куёшидин,
Кўтармай ер ўпуб, бошинг уруб, пайваста қошидин,
Бошинг бирлан оёғин ўпгали мандек югур, қоғаз.

Ҳамон дам бор топсанг, олдида арзу ниёз этгил,
Очиб илгинг, дуои давлати умри дароз этгил,
Кўруб ҳусни шаҳи гардун рикобим сўзи соз этгил,
Яқонгни чок этуб, бағрингни ёрғил, кашфи роз этгил,
Магар рухсат топилса, ҳоли зоримдин гапур, қоғаз.

Агар топсанг, шарафлик вақти бўси дасти иқболин,
Бошинга чун ҳумои бахт солса сояи болин,
Зиҳи давлат, гули кўрсанг, ик(к)и рухсораи олин,
Саропо нақш этуб, жону дил ичра сақла тимсолин,
Ниҳон ағёрдин ул шаҳ мисолини кетур, қоғаз.

На дерман, манда тил йўқ, лудмони шаҳриёримға,
Гули боғи иморат хисрави олитаборимға,
Саманди чархи меҳру маҳ рикоби комкоримға,
Шаҳи мулки малоҳат, ҳусни давлат ифтихоримға,
Тамаллуқ пеша қил, ажзу дуо ҳаддин ошур, қоғаз.

Буюк иқбол эмасму, баҳра олсанг бўси дастиндин,
Ўқурда нома бўлсанг, масти чашми майпарастиндин,
Тамошо айласанг сарв қадин болоу пастиндин,
Бир-икки ўқ тила сийнамға тийри дил нишастиндин,
Магар топсанг бу давлат, шум рақибимдин ёшур, қоғаз.

Ёқилғил лоладек рухсори оташнокини кўрсанг,
Хуморолуд, масти нарғиси бебокини кўрсанг,
Улус қатлиға чеккан ханжари чолоққни кўрсанг,
Манингдек ҳажр тиғи бирла бағри чокини кўрсанг,
Ёрут ҳижрон тунин, чун субҳи уммидим дам ур, қоғаз.

Каромат мулкини султони шоҳи хофиқайнимдур,
Балоғат хиттасин шаҳзодаси фағфури Чинимдур,
Фасоҳат зумрасида зеббахши офаринимдур,
Дури баҳри сиёдат нури чашми покбинимдур,
Дуоғў Юсуфийға, қосидо, шаҳдин кетур, қоғаз.

Азалда ҳақ сани анвори зотинг айлади фош,
 Юзунгга заррача саргашта бўлди ойу қуёш,
 Эрур санга бу атои камоли ҳусн маъош,
 На янглиғ айлади тасвири оразинг наққош,
 Ки наътинг айғоли айлар кўнгул тил ила талош.

Кулунг қулиға шаҳи муҳташам тенг эрмаским,
 Итинг ялоғиға юз Жому Жам тенг эрмаским,
 Губори равзанг(г)а Байтул Ҳарам тенг эрмаским,
 Кўюнгда бўлса супурги миҷам, тенг эрмаским,
 Йўлунгда шаҳлари Жибрил эмин эди фаррош.

Сани ҳадиси шарифингни истимоъидин,
 Топарким икки жаҳон ҳосили матоидин,
 Дуруди номутаноҳи санга бу роидин,
 Қамар юзи ёруғ ўлди юзинг шуъоидин,
 Ул ахшомики, малойик санга эди йўллош.

Туники, қурби риёзи сори хиром ўлдунг,
 Сувори раҳши буроқ чу барқи ком ўлдунг,
 Ҳарими иззу шарафда боэҳтиром ўлдунг,
 Пайамбар аҳлиға Ақсода сан имом ўлдунг,
 Алар кавокиб эдилар, сан эрдинг анда қуёш.

Адув жафосидин ул тун ҳазин эдинг йиғлаб,
 Жаноби ҳаққа туруб ҳоли дил дединг йиғлаб,
 Ўтурмайин туну кун ранжи ғам эдинг йиғлаб,
 Фалаклар узра чиқиб, уммати, дединг йиғлаб,
 Итингни босқон изиға тасаддуқ ўлсун бош.

Очиб ниқоби маҳи орази жаҳонтобин,
 Улусқа ўргатиб ул илми дин одобин,
 Анинг учун ўқуди «каннужум»* асқобин,
 Бел узра боғлади маҳкам қаноат асқобин,
 Муҳаммад очлиғидин воқиф ўлмасун, деб тош.

Юзунгга ғозау «ваш шамс-и ваз-зуҳо»⁴⁵ берди,
 Сочинг савдосиға «вал-лайли изо сажо»⁴⁶ берди,
 Қаддингга хилъати лав локдин қабо берди,
 Бу жоҳу салтанатиким, санга худо берди,
 Ҳижозу ғайри Ҳижоз ичра йўқ санга ўхшош.

* Каннужум — юлдузлар каби.

Фигонки, ҳашрада эл номаи қароға боқиб,
Югурса оҳ чекиб, сўйи Мустафоға боқиб,
Шаҳи курайши насаб муарриз дуоға боқиб,
Мудом йиғлар эди авжи кибриёға боқиб,
Ҳам анда уммат учун кўзларидин оқиб ёш.

Демакда Юсуфий наътинг сиришки дийдаи хун,
Дилида шавқи тавоф, ҳариминг ўлди фузун,
Баҳаққи хоки ҳарам, фазлинг айла раҳнамун,
Эрур кўюнга, Навоий асиру ҳам Мажнун,
Ул ойки, суҳбатини топқай эрсам эрди, кош.

МУХАММАС БАР ҒАЗАЛИ АМИР НАВОИЙ

Тутар хилвати ҳар фана жода шайх,
Ҳарифин толуб, итарур года шайх,
Кетурмай мунингдек ишин ёда шайх,
Мани ишқдин манъ этар сода шайх,
Дема сода шайх, ит каби* лода шайх.

Қилур зоҳири кору бори савоб,
Ниҳони урар нуқл бирлан шароб,
Вали еуврату, лек ботин хароб,
Май устидаги хасча қилманг ҳисоб,
Агар сув уза солса сажжода шайх.

Хужум этса эл тун таҳажжуд гузар,
Эрур кундузи халқ аро рўздор,
Тузаб зоҳирини хўб мардумшикор,
Ёруғлуқ эмас мумкин, андоққи бор,
Залолат тариқида афтода шайх.

Тутуб гўшаи элдин айлаб камин,
Вараъи дастгоҳ этти ялғону чин,
Каромат ясаб, дерки, бўлдим яқин,
Риё баҳри ичра тамаъ заврақин.
Солибдур, асодин тутуб хода шайх.

Улус алданур зарқ ила шайдиға,
Гирифтор ўлур макр ила қайдиға,
Тушар кимки, нодон, ани қайдиға,

* Навоийда «айтким».

Ёйар доми тазвир эл сайдиға,
Қилиб субҳадин дона омода шайх.
Ибодат этар, муддао зару сим,
Қилур зарқи томмот бевахму бим,
Урар элни йўлдин чу деви ражим,
Ғазабда сабуъ, шаҳват ичра баҳим,
Агарчи эрур одамизода шайх.

Қани ул музил бошида бўлса хуш,
Қилурди бориб хизмати майфуруш,
Бузуб ўзлугин, қилса жўши хуруш,
Кирар одами сонига қилса нўш,
Фано дайрида бир қадаҳ бода шайх.

Хуш ул кийса фақри фано жандаси,
Чу бўлса раҳи ишқ пўяндаси,
Ки ман умрлар они жўяндаси,
Иродатдин ўлғай эдим бандаси,
Агар топсам эди бир озода шайх.

Ҳавоу ҳавас кўнглида бешумор,
Қўл олмоқ учун бўлди тақвошиор,
Чу хуннасои мушқил, ҳамадин канор,
Эранлардин тутар ўзни гарчи бор,
Ўкуш зебу зийнат била мода шайх.

Эранлар ўзин ёр этар ишқға,
Дилу жонин исор этар ишқға,
Ки номардлар ор этар ишқға,
Маломатдин инкор этар ишқға,
Эрур ҳез, таркиби кундода шайх⁴⁷.

Агар бўлса бир оху кўзлук йигит,
Ўзи дилрабо, шаҳд сўзлук йигит,
Бўлур, Юсуфий, борса ўзлук йигит,
Навой тилаб сода юзлук йигит,
Не ғам, гар ани манъ этар сода шайх.

Бир неча гулбарги қабо, ял-яли,
Айлағали бизни адо, ял-яли,
Тузмоқ учун савту наво, ял-яли,
Жам бўлунг, моҳлиқо, ял-яли,
Бўлди қизиқ базми саро, ял-яли.

Қўлга олиб нози тарабдин ғино,
Қилди жигарсўз тараннум бино,
Чанг ила даф ҳалқасида деб сано,
Нағма била мутриб этуб таранно,
Соқи(й) тутуб жоми сафо, ял-яли.

Икки жаҳон меҳри юзидин бориб,
Қурби илоҳиға чу бўлди қариб,
Бизни тилаб, ҳақ сориға ёлбориб,
Руҳи наби арш тагига бориб,
Бир-бириға қилди имо, ял-яли.

Рози ниҳонимға етар бир гиреҳ,
Оҳи фиғонимға етар бир гиреҳ,
Тори равонимға етар бир гиреҳ,
Риштаи жонимға етар бир гиреҳ,
Қилди вужудимни фано, ял-яли.

Сабза бўлуб боғ сари раҳнамун,
Бўйнида сунбулни таноби жунун,
Сарв боши узра чекиб қумри ун,
Гул очилиб, гулшан ўлуб лолагун,
Булбул анга нағмасаро, ял-яли.

Васли умидида ани умр ўтуб,
Бир-бирини ҳасратида қон ютуб,
Роҳи вафосида ўтурдум кутуб,
Бир назари солса, дебон, кўз тутуб,
Қоматимиз бўлди дуто, ял-яли.

Кеча очиб орази тобонини,
Равшан этуб ғайр шабистонини,
Рашк ёқиб Юсуфни жонини,
Хаста Навоийни тўкуб қонини,
Қўллариға қўйди хино, ял-яли.

МУХАММАС БАР ҒАЗАЛИ ФУЗУЛИЙ

Муқаддар лафзи анжумни бу лавҳи тора ёзмишлар,
Шафақ гулгунасидин гардиши даввора ёзмишлар,
Қазо савдогари мушки Хўтан бозора ёзмишлар,
Азал котиблари ушшоқ бахтин қора ёзмишлар,
Бу мазмун ила хат ул сафҳаи рухсора ёзмишлар.

Кўруб эъжози ҳуснинг жон ила тасдиқ эдуб мардум,
Қолиб ҳайратда, мужгон сафларин тафриқ эдуб мардум,
Шарори ашқдин кўз пардасин тафриқ эдуб мардум,
Хавоси хоки пойинг шарҳини таҳқиқ эдуб мардум,
Губор илан баёзи дийдаи хунбора ёзмишлар.

Бинафша доғи ғамдан, дийдаи наргис пуроб, эй гул,
Чекиб юз нағма булбул илгида чангу рубоб, эй гул,
Солиб қўйнига ғунча сафҳаи гулдан китоб, эй гул,
Гулистони сари кўйинг сифотин боб-боб, эй гул,
Хати райҳон ила жадвал чекуб, гулзора ёзмишлар.

Гунаш лавҳина чекмиш хатти нури оламафрўзи,
Қасамнода ғами ушшоқа вермиш бахти ферўзи,
Азалдин вор кўксум чокида мужгони дилдўзи,
Муҳаррирлар ёзанда ҳар кима оламда бир рўзи,
Банго ҳар кун дили садпорадин бир пора ёзмишлар.

Масиҳодамму, улким, қилди мавзун лаъллар васфин,
Танимда руҳ этмишг ҳаддин афзун лаъллар васфин,
Дилу жоним этар ёқуту гулгун лаъллар васфин,
Ики сатра битиб ул икки майгун лаъллар васфин,
Гўранлар ҳар бирин бир чашми гуҳарбора ёзмишлар.

Хаёли зулфунга ҳуш аҳли саргардон бўлур, шаксиз,
Қуёш миръоти ҳуснунг кўр(м)адан ҳайрон бўлур, шаксиз,
Ҳилоли ийд қавси қошинга қурбон бўлур, шаксиз,
Кируб бутхоная қилсанг, такаллум, жон бўлур, шаксиз,
Мусаввирлар на суратким, дар-у девора ёзмишлар.

Ажаб баҳридурурким, мавжи шўри ишқи беҳосил,
Бу водийда ўзини йўқотиб Лайли, қолиб маҳмил,
Қалам айла, Юсуф сори сур эй, муншийи комил,
Ёзанда Вомиқу Фарҳоду Мажнун васфин аҳли дил,
Фузулий одини сардафтари тумора ёзмишлар⁴⁹.

Ёраб, ба мажди курсийи арши аъло ҳақи,
 Ёраб, ба нури анжуми шамси зуҳо ҳақи,
 Ёраб, ба иззи Каъбаи арзу само ҳақи,
 Ёраб, камоли мартабаи Мустафо ҳақи,
 Сидқи сафойи силсилаи анбиё ҳақи.

Ҳар нотавони зор қилур санга илтижо,
 Ҳар муддаоси бўлса, топар шоҳ ё гадо,
 Сансиз қаерда топти музил маслаки худо,
 Сандин етар валилара таъйиди иқтидо,
 Сан муқтадойи халқ эдан раҳнамо ҳақи.

Сансан зиёи шамъи шабистон маҳфили,
 Истаб муроди дилни кўтардум дуо оли,
 Домони муддаоға етур илтижо кўли,
 Душмаз ҳарими қурбинга бегоналар йўли,
 Ул боргоҳға маҳрам ўлан ошно ҳақи.

Ёраб, хатоу журм бaсе айладим фузун,
 Чўх шармсор ҳам ўла хижлатда сарнигун,
 Кўздан сиришк дема, охир қатра-қатра хун,
 Қаҳрингдаги сиёсат осибии хавф учун,
 Лутфингдаги латофат файзи рижо ҳақи.

Ёраб, тараҳҳум айла, бу қаддим дутоси чун,
 Бу хаста дил кўлидаги оҳи асоси чун,
 Бемори дарди ишқ руҳи қаҳрабоси чун,
 Ушшоқа ёр қилдуғи жабру жафоси чун,
 Маъшуқа ошиқ этдуги меҳру вафо ҳақи.

Бўлди манга гамингда ватан водии жунун,
 Юз чок-чок ўлди, юрак қолмади бутун,
 Ширин йўлида қоздуғи Фарҳод Бесутун,
 Лайлида зоҳир айладугинг файзи ҳусн учун,
 Мажнуна вердугинг гаму дарду бало ҳақи.

Ёраб, риёзи жаннат, лутф эт Фузулия,
 Ҳам руҳи роҳи роҳат, лутф эт Фузулия,
 Юсуфга ҳам иноят лутф эт Фузулия,
 Фақру фано саодат, лутф эт Фузулия,
 Андуҳ ўлан саодат, фақру фано ҳақи.

МУХАММАС БАР ҒАЗАЛИ ФУЗУЛИЙ

Юрумак масту ғофил бўлмайин хушёр етмазми?
Йигитлик фавт бўлди, фикри кирудор етмазми?
Букулмақдин букулдинг, қилмай оху зор етмазми?
Кўнгул, етти ажал, завқи рухи дилдор етмазми?
Оқарди мўйи сар, савдои зулфи ёр етмазми?!

Тугатдинг умринги бедор бўлмай хоби ғафлатдан,
Эзиб бағрингни, тўкмай кўзларинг ашки надоматдан,
Кетурмай хотирингга бир йўли ваҳми қиёматдан,
Етурди бошинга гардун, аёға бори меҳнатдан,
Хаёли ҳалқаи гесуйи анбарбор етмазми?!

Қачон бўлғай санга панди келур, гўш этмака навбат,
Керак беҳуда сўздин тилни хомуш этмака навбат,
Ҳамага бир куни келғай кафанпўш этмака навбат,
Санга етти ажал паймонасин нўш этмака навбат,
Ҳавои чашми масту ғамзаи хунхор етмазми?!

Равон қил оби ҳасрат доимо дийданг булогиндан,
Фигон гардунға еткур дам-бадам бу дард доғиндан,
Ўлумни шарбатин сунғай тирикликни аёғиндан,
Етар ўлди қулоқға бонги рихлат даҳр боғиндан,
На дермишсен, томошои гули гулзор етмазми?!

Риёзат гулшанида мисли булбул нолау зор эт,
Ўзунгдин бўлма ғофил, саъй ила бир эзгулик кор эт,
Фано базми қурулмай, барчадин ўзни сабукбор эт,
Етар жамъ ила бори маъсийат тағйири атвор эт,
Ҳаё қил, йўхмидур инсофинг улким, вор етмазми?!

Аламдин ҳар кеча то субҳидам чок эт гирибонинг,
Фалаклардин ошурғил сўзи дилдан оху афғонинг,
Вужудинг хирманиға ўт тутоштур куйдуруб жонинг,
Ҳидоят манзилиға еттилар саъй ила ақронинг,
Залолат ичра сан қолдинг, санга бу ор етмазми?!

Муҳаббат аҳли кўнгли хўблар сориға мойилдур,
Бу боисдин туну кун посбони хужраи дилдур,
Ғариқи баҳри ваҳдат, Юсуфо, инсони комилдур,
Фузулий, дема етмак манзили мақсуда мушкулдур,
Дутан домони шаръи Аҳмади Мухтор етмазми?!

МУХАММАС БАР ФАЗАЛИ ФУЗУЛИЙ

Сандин мудом жафо ила меҳру вафо банго,
Бандин кечарки ҳар даме, сансиз жафо банго,
Фазлинг рафиқим ўлмаса, йўқ жуз хато банго,
Ёраб, ҳамиша лутфинги эт раҳнамо, банго,
Гўстарма ул тарийқки, етмас санго, банго.

Кўрдумки, қавми хонақоҳ ё аҳли дайрдур,
Заъми аларни айлагони кори хайрдур,
Офоқ анфо олами* қатъида сайрдур,
Қатъ айла ошнолиғим андинки, ғайрдур,
Онжақ ўз ошноларинг эт ошно банго.

Кўйунгдин ўзга сори совурма губорими,
Хоки дарингдан айла буюк иқтидорими,
Жуз остонинг этма маҳалли қарорими,
Ҳар ерда собит эт қадами эътиборими,
Ким раҳбари шариат ўла муқтадо банго.

Во ҳасратоки, юз вера кори табоҳ агар,
Хижлат натижа бермаса, бу ранги қоҳ агар,
Мўйисафидвор чу рўйи сиёҳ агар,
Йўх банда бир амал санго шоиста, оҳ, агар,
Аъмолима кўра верар адлинг жазо банго.

Бантак ўлурму банда гунаҳқор, умидким,
Чўх шармсор, сийнаси афғор, умидким,
Кўп кўрқарам, кўёлмаса деб зор, умидким,
Хавфу хатарда музтарибам, вор умидким,
Лутфунг вера башорат афву ато банго.

Сирри ниҳони ҳолима, ёраб, алимсан,
Ҳам бергувчи башорат, ҳам хавфу бимсан,
Дутдум рижо қўлунгга, рауфи, раҳимсан,
Бан билмазам банго керакин, сан ҳақимсан,
Манъ айла, верма, ҳарна керакмас санго, банго.

Узмам умиди журм ила тоатга эътимод,
Йўқгур ҳамиша хавфу рижодин бўлак видод,
Таслим ила ризонг эрур маслаки иршод,
Улдур банго муродки, улдир санга мурод,
Ҳошоки, сандан ўзга ўла муддао банго.

---

* Калтабинлар маъносида.

Қомат камон ўлди анго, дуди оҳ — тир,
Юсуф дуто гунаҳ юкидин токи ўлди асир,
Қилғил, илоҳо, раҳмати фазлингни дастгир,
Хирсу ҳавода кўйма Фузулийсифат асир,
Ёраб, ҳидоят айла тариқи худо банго.

МУХАММАС БАР ҒАЗАЛИ ФУЗУЛИЙ

Меҳнатободи жаҳона роҳати жонни унут,
Чих бу дайри кўҳнадин, афсурда маъвони унут.
Айши боқийни диларсан, ҳар наким фони(й), унут,
Баҳри ишқға душдинг, эй дил, завқи дунёни унут,
Болиғ ўлдунг, кел, раҳимдин ичдикинг қони унут.

Хоки роҳин сурма қил, ҳар кимда бўлса бўйи дард,
Субҳдек чок эт гирибонингни, чекғил оҳи сард,
Бордилар асҳоби акронингни бори фард-фард,
Верди рихлатдин хабар мўйисафиду рўйизард,
Чеҳраи гулгун ила зулфи паришони унут.

Қолмади даврон ғамин бир кўрмағон овора бош,
Кирди туфроғ ичра неча орази моху куёш,
Пора қил ёқонгни, бу ҳасратда урғил боша тош,
Чек надоматдан кўка дуди дилу дўк қонли ёш,
Сарви нози таркин эт, гулбарги хандони унут.

Тарк этуб ўзлукни, ташла худнамолиғ шевагин,
Айлама эл кўзларида порсолиғ шевагин,
Қайда борсанг, айла зори бенаволиғ шевагин,
Тут ғанимат фақр мулкида гадолиғ шевагин,
Эътибори мансабу даргоҳи султони унут.

Маст ўл майхонада, соқий оёқина кўлан,
Олма ҳасрат жомини паймонаи айшинг дўлан,
Даҳра доман чек, ҳавас ташлаб, ани сори йўлан,
Чекма олам қайдини, эй сарбаланди фақр ўлан,
Салтанат тахтида эрдинг, банди зиндони унут.

Меҳрин истаб ҳар замон, чун зарра бўлғил беқарор,
Бош-аёғинг дийда қил, ўлтур йўлида интизор,
Гарди роҳила кетур миръоти кўнгулдин ғубор,

Лавҳи хотир сурати жонона қил ойинавор,
Они ёд эт, ҳар наким ёдингдадур, они унут.

Сунса давронинг санга кулфат аёгин дам-бадам,
Нўш қил, дам урма, урса лужжаи маввожи ғам,
Етса баҳри фазлдан, Юсуф, на ғам, бир қатра нам,
Эй Фузулий, чек надомат раҳгузоридан қадам,
Лаҳза-лаҳза чекдигинг беҳуда афғони унут. -

МУХАММАС БАР ҒАЗАЛИ БОҚИЙ АҒАНДИ

Сани, эй ҳусн шаҳи, эл кўра ҳайрон саф-саф,
Эдалар оҳ чекиб чоки гирибон саф-саф,
Бўламиз, деб югурар жон била қурбон саф-саф,
Мижа хайлин дизар ул ғамзаи фаттон саф-саф,
Гўйиё жангда дураар найза гузарон саф-саф.

Лолатек доғ ўла ҳар барги тар гулшанда,
Гул юзинг ҳасратидин хуни жигар гулшанда,
Нахли шамшод санубарла турар гулшанда,
Сани сайр этмак учун раҳгузар гулшанда,
Ик(к)и жонибда дураар сарви хиромон саф-саф.

Тоқат этмам дами, эй жон, кўзима айла ватан,
Сан паризода герак, чашмия дутмак маскан,
Рашкдин оҳу доғ айлаяжак жон ила тан,
Жомеъ ичра кўра то кимлара ҳамзонусан,
Шақли саққоя гезар дийдаи гирён саф-саф.

Эй, санга ким ўла шайдо, йўх анга номусу нанг,
Дам-бадам оҳ чекар кўкка урар сийнаи санг,
Ерда истаб кезарак ҳар аёку бош яланг,
Кўкда афғон эдарак, сонма, кечар хайлу галанг,
Чекулур кўйинга мурғони дилу жон саф-саф.

Новакингдин ета ҳар дам жигари чока алам,
Дема ул мойаи шоди келибон дофеъи ғам,
Эй, сани бош-аёқинг шарҳин этар чоғ рақам,
Васфи қаддингла хиром этса алам киби қалам,
Лашкари садраҳ чекар дафтари девон саф-саф.

Ҳон дами нўш эда, гулгун рухи жонона арақ,
Нуқтаи жон чекиб, этмиш анга гулнор варақ,

Шукр чекмак аламинг то кела ушшоқа насақ,
Аҳли дил дарди гаминг неъматина мустағрақ,
Дизилурлар караминг хонина меҳмон саф-саф.

Ашки хунин асари бағрим эзилмиш гўё,
Бу жигар пораларим дийдама келмиш гўё,
Юзинги қиблаи таҳқиқ эда билмиш гўё,
Кўйинг атрофида ушшоқ дизилмиш гўё,
Ҳарами Каъбада ҳар жониба аркон саф-саф.

Нехуш ул васлинг ўла заҳри жафо тарёки,
Ташнаи айшинга бир жоми тараб тут, соқий,
Юсуфий кўрди буюк абруйи нозинг тоқи,
Қадринги санги мусаллода⁵¹ билиб, эй Боқий,
Туруб эл боғлаялар, қаршинга ёрон саф-саф.

МУХАММАС БАР ҒАЗАЛИ СУЛТОН

Ҳар дам мани айлар хижил вақти талабдин қолишим,
Зоҳир манга бу эрта кун ботин доғи ғулу ғашим,
Ёраб, ўзинг ёндурмасанг мушкул хатодин ёнишим,
Афсус, мағлуб ўлди нафс илгида фаҳму донишим,
Ўтди гунаҳ бирлан ҳама рўзу шабу ёзу қишим.

Қилдим, илоҳо, журм ила исённи олам тўлғудек,
Ўтди баҳори гулшаним нахли хазондин сўлғудек,
Ҳаргиз қўлумдин келмади иш санга мақбул ўлғудек,
Бир зарра манда йўқ амал авфингга боис бўлғудек,
Авфингга боис бўлмаса, ёшим кўзумдин сочишим.

Умримни зоеъ ўтқариб нафси ҳавони хоҳиши,
Эл фозилу доно билур, нодонлиғим билмас киши,
Фазлинг агар кўрсатмаса, йўлни хатодур билмиши,
Наздингда ҳар махлуқни мақбулдур бир қилмиши,
Илло, мани расвониким, мақбул эмасдур қилмишим.

Дил кулфати айёмдин ғайр аз таоми ғам емас,
Жон чок бўлгон ёқасин озорини ҳаргиз демас,
Инсоф, бу феъли бадим кўрган кишилар тонимас,
Оламда расво ман каби бўлғаймукин, мақбул эмас,
На халққа, на холиқа, на ўзима қилгон ишим.

Бир бўйи маъни бермади, бу суҳбати пиру жавон
Бир ранги улфат топмайин, бўлди гули умрим хазон,
Бу илму донишлар билан жаҳл аҳлидин ортуқ ҳамон,
Фафлат йуқусиға чунон хў айладим ман, нотавон,
Бу уйқудин билмам қачон ҳосил бўлур уйғонишим.

Умримни бу андуҳдан ўткармадим беҳўрду хоб,
Қилмай надомат ашқдин қасри вужудимни хароб,
Атвори ношоисталарким, мандадур, йўқтур ҳисоб,
Қилди самандар жилдидек олойишим оташқа боб,
Авфингни собуни магар кеткурмаса олойишим.

Кўб нақди умрим кетди, бир фикрим этолмайман ҳануз,
Коми муроди нафсими ташлаб ўтолмайман ҳануз,
Мақсадга етди дўстлар, неткум, етолмайман ҳануз,
Жамъи маосийдин ўзум фориг тутолмайман ҳануз,
Сочу соқол оқорди, ҳам бўлди қадим, тушти тишим.

Борди ҳама, кўнглумда йўқ, гофиллигимдин ҳеч гам,
Келдим қариб исён ила мўйи сафиду қадди ҳам,
Ёраб, кўзумдин чиқмади ҳасрат била бир қатра нам,
Журмимни гар авф этмасанг, маъдум этиб уқбода ҳам,
Мушкул эрур наздингда бу расволиғ ила боришим.

Боди хазон офотидин барги гули гулшан сўлур,
Гул дийдаси, шабнам кўзи бу оби ҳасратдин тўлур,
Ўз ҳолими ёд айласам, фаҳму хирад ҳайрон ўлур,
Роҳатға хў қилмиш таним бистардин озурда бўлур,
Неткум қаро ер бир кунни ҳам бистар ўлса, болишим.

Мандек қабули топмағон бегона бирлан хешиға,
Борму дучор ўлғон дили даҳр ичра кулфат нешиға,
Гайр аз намак айёмдин етмайди бағрим решиға,
Пайдо қилиб солдинг мани хавфу рижо ташвешига,
Йўқ эрди бу ташвишлар, гар қилмасанг пайдо ишим.

Эрдим майи масти қадим, на шод бор эрди, на гам,
Билмас эдим кайфияти бору йўқи мулки Адам,
Бор айладинг фазлинг била эҳсон этиб ақлу фаҳам,
Лутф ила бердинг кўб наъам беҳожат, эй кони карам,
Навмид қилма эмди ҳам ҳаддин ошибдур хоҳишим.

Сансан ҳақими бебадал, халлоқи еру осмон,
Зотинг билан қоим эрур бу жумлаи кавну макон,
Бир қатрани гавҳар қилиб, бердинг қаро туфроға жон,
Узмам кўнгул раҳмингдин, эй парвардигори меҳрибон,
Ким раҳм этар, номеҳрибон душман эшитса нолишим.

Ман бандаи кони гунаҳ, келтурмишам ажзу ниёз,
Юз йўқ манга юз бўлмагон саҳву хато абвоби боз,
Айлаб ўзумдин беҳабар расво қилибдур ҳирсу оз,
Осойишим на йўлдадур билмасман, эй донои роз,
Солғил мани ул йўлғаким, анда эрур осойишим.

Эй, олими доно, санга, сирри ниҳоним мункашиф,
Нафс илгида ожиз манам анга бўлолмай мунҳариф,
Умр ўтди, Юсуф, бир даме ҳақ сори бўлмай мунсариф,
Султон ик(к)и дунёда ўз айбимға борман мўътариф,
Берса шаҳодат қўл-аёғ мумкин эрурму тонишим.

МУХАММАС БАР ҒАЗАЛ АМИРИЙ

Умрлардурким, биёбони алам пўёниман,
Шавқ даштида балият аҳлини жўёниман,
Ишқ водийсини гирдбоди бесомониман,
Манки, саҳрои жунун Мажнуни саргардониман,
Ҳурматим тутким, муҳаббат мулкини султониман.

Бесаруполиғ ул ой кўйида комимдур манинг,
Ҳосилим чун тарки ору нангу номимдур манинг,
Мунча расволиғ шиор субҳу шомимдур манинг,
Баски ваҳшийлар жунун даштида ромимдур манинг,
Эл гумон айлар кийиклар хайлини чўпониман.

Эйки, кўрмишман балоу меҳнат айёмин баса,
Топмадим бир гардиши даврон элидан ғамраси,
Барқи хирмондин тутошуб, ёнди жисмимни хаси,
Ғам тунин равшан қилур оҳим ўтини шуъласи,
Ҳажри фурқат тийра шомини маҳи тобониман.

Дилдан инмас рафъи ғам, гулгашти сайри боғлар,
Сунбулу сарву раёҳину суман яфроғлар,
Ёд қилсам, қон тўкар дийдам, кўрушган чоғлар,
Гул юзунгдин захмлик кўнглумда юз минг доғлар,
Ишқ тоғида муҳаббат зеварини кониман.

Мен асири сарви қадди бу дуто қомат билан,
Кечмади айёми умрим бир дами роҳат билан,
Доғи фурқат ҳажри заҳматни бало улфат билан,
Ранжу ҳасрат ҳамнишинимдур гаму кулфат билан,
Гўйиё андуху меҳнат кишварини хониман.

Ҳар кеча парвонаи бир шамъи базми дилфирӯз,
Оташин рухсоралар ёдида айлаб созу сўз,
Лаъли майгунлар хаёлида тўқуб хуноба кўз,
Қад букилдию оқарди мўйи сар, аммо ҳануз,
Қоши ёларни нишони новақи мужгониман.

Эй жамолингдин баъид ўлдум, фироқинга қариб,
Ҳажр айёми тўла ўлди, тараҳҳум, эй ҳабиб,
Оху афғоним фалаклардин ошурсам, йўқ ажиб,
Ийди васлингдин, манга юз доғи ҳирмондур насиб,
То қошинг ёйини янги ойини қурбониман.

Юсуфий, ҳусни муҳаббатга бериб зийнат Амир,
Кўрсагиб дард аҳлиға юз шон ила шавкат Амир,
Қолғусидур то қиёмат боқи(й) бу давлат, Амир,
Кўрмасун занги малол ойинаи фитрат, Амир,
Бир пари пайкар жамоли жилваси ҳайрониман.

МУҲАММАС БАР ҒАЗАЛИ АНДАЛИБ

Ман тамошои гули гулзор сансиз найлайин,
Барги ҳар гул дийдама бир хор сансиз найлайин,
Бўлмишам бир андалиби зор сансиз найлайин,
Насру гуллардин манга озор сансиз найлайин,
Ёр, сансиз найлайин, дилдор, сансиз найлайин.

Сандин ўзга бўлса, боқмам, гар жамоли ҳуриайн,
Юз куёшдин бўлса ортуқ маҳваши нозофарин,
Нахли гулзори Эрам, нарғиз кўзи охуйи Чин,
Бўлса гар ул ой макони равзаи хулди барин,
Ёр, сансиз найлайин, дилдор, сансиз найлайин.

Айламасман, бўлмасанг, сайри гулистони Эрам,
Арзи рухсор этсалар юз лоларух, зебо санам,
Сунсалар базми Фаридун ичра манга Жоми Жам,
Қилмағай ҳаргиз таманно хотирим, бергил қасам,
Ёр, сансиз найлайин, дилдор, сансиз найлайин.

Бир замони кўрмагунча манда тоқат бор эмас,
Шод-ғам, айшим алам, дилда фароғат бор эмас,
Ранжи ҳижрон торта-торта ҳеч роҳат бор эмас,
Жисм аро жондин бўлак ҳаргиз бизоат бор эмас,
Ёр, сансиз найлайн, дилдор, сансиз найлайн.

Гар мани комим учун юз хирмани зар берсалар,
Чарх аро анжум каби ёқути аҳмар берсалар,
Мулки Хоқон ила Миръоти Скандар берсалар,
Маснади Жамшиди Жоми тожи Қайсар берсалар,
Ёр, сансиз найлайн, дилдор, сансиз найлайн.

Тортаман ҳар дам жигардин оҳи оташ бор-бор,
Абри найсондек тўкарман ашк йиғлаб зор-зор,
Қолмади девоналиғдин манда нангу ор-ор,
Топмайин олам аро сандек ўзумга ёр-ёр,
Ёр, сансиз найлайн, дилдор, сансиз найлайн.

Юсуфий то ҳасрати бир лаъли хандон айтадур,
Шоми ҳажри чун шафақ бағрин қилиб қон айтадур,
Орази раъно, руҳи рашки гулистон айтадур,
Дам-бадам чун Андалиби зору нолон айтадур,
Ёр, сансиз найлайн, дилдор, сансиз найлайн.

**МУҲАММАС БАР ҒАЗАЛИ МАВЛОНО КАМИЙ
САЛЛАМАҲУЛЛОҲИ-Л-ҒАНИ⁵²**

Айларда азми гулшан, эй шўхи сарвқомат,
Шамшоду гул йўлунгда айларди истиқомат,
Бодому нарғис айтур ҳасрат билан давомат,
Мастона кўзларингдин кимга қилай шикоят,
Ўлдурғали қилурлар ҳар дам мани ишорат.

Кимга баён этарман бедодгар ишини,
Хома чекарда ожиз дафтарга қилмишини,
Санги сиёсат айла, синдур уруб тишини,
Ҳуснунгни бодасидин маст ўлмағон кишини,
Одам эмаслиғига қилмоқ керак ривоят.

Дилбарлик осмонин хуршиду ховарисан,
Ё кони хўблугнинг бир пора гавхарисан,
Бу хусну ноз бирлан ё хуру, ё парисан,
Маҳбублар борини сархайлу сарварисан,
Қилмоқ муносиб онлар фармонинг(г)а итоат.

Ким кўрди қўш ҳилолинг, ҳайрону маҳву лолинг,
Истар сани камолинг, иқбол ила жалолинг,
Мафтуни хатту холинг Мажнуни алиф долинг,
Дил мойили висолинг, жон толиби жамолинг,
Ҳақ иккисига қилсун бу давлати иноят.

Ҳар зарра мубталойи юзи қуёшинг ўлмиш,
Фазл аҳли мажлисида васфи талошинг ўлмиш,
Жумла кўнгуллар ичра доим кенгошинг ўлмиш,
Ишқ аҳли саждагоҳи меҳроби қошинг ўлмиш,
Кўз ёшидин таҳорат эрмиш аларға одат.

Куйдурди жисми жоним васлингни иштиёқи,
Ўлдургудек, нигоро, ҳижронинг(н)и сиёқи,
Йўлинг боқиб оқорди, сансиз кўзум қароқи,
Юз йил десам ғамимни: қолғай ҳануз боқи,
Бўлмас экан фироқинг шарҳига ҳадду гоят.

Ишқингда неча мандек хунобаи жигардур,
Сўзларму шахд ё лаб, ё қанд, ё шакардур,
Даври руҳингда чеккан тавқиъи мушки тардур,
Холу хатинг мисоли ояту нуқталардур,
Мусҳаф юзингга боқиб, қилсам, нахуш, тиловат.

Ушшоқ аҳли кўрмас, ҳаргиз санингча дилдор,
Қилмас камоли қаддинг шамшоду сарвдин ор,
Этмиш қизил юзингдин ўзни чаманда гулзор,
Айларда ҳар тарафдин юз жилва бирла рафтор,
Оламга қоматингдин солдинг қизил қиёмат.

Бир йўл кўруб, нигоро, бўлдум қулинг ҳамоно,
Маҳбуби ёри сарвар, маъшуқи нуктадоно,
Эмди қачон бўлурсан Юсуфга меҳрибано,
Нозу ситам тағофул айлаб Камийга жоно,
Бегонага қилурсан меҳру вафо риёят.

* * *

Эй зоти поки нури аҳад раҳмати худо,
Хуршиди осмони карам машриқи худо,
Кавнайн баргузидаси оламға муқтадо,
Эй, мазҳари инояти ҳақ, санга жон фидо,
Умнатларинг гунаҳ қўлида зор, Аҳмадо,
Бу кун шафоат этмасангиз, ё Муҳаммадо.

Бўлди замона охир, фош ўлди шўру шар,
Боқмас ўғул афосиға, ўғлига ҳам падар,
Фазли камол қолди, бўлуб эътибори зар,
Куффордин харобиға қасд этти, алҳазар,
Умнатларинг гунаҳ қўлида зор, Аҳмадо,
Бу кун шафоат этмасангиз, ё Муҳаммадо.

Нафсу ҳаво қўлида ҳама бўлдилар хароб,
Мақсад тамоми зийнат ўлуб, қасди хўрду хоб,
Қилса хилофи шаръ ишин йўқдур эҳтисоб,
Ваҳмим, яқинда чиқғуси мағрибдин офтоб,
Умнатларинг гунаҳ қўлида зор, Аҳмадо,
Бу кун шафоат этмасангиз, ё Муҳаммадо.

Фиску фужур бирла тўлуб арсаи жаҳон,
Шайтон алам кўтарди, бўлуб яхшилар ёмон,
Эл бир-бириға моли учун қилди қасди жон,
Қатъ ўлди раҳм, бош кесилди, тўкилди қон.
Умнатларинг гунаҳ қўлида зор, Аҳмадо,
Бу кун шафоат этмасангиз, ё Муҳаммадо.

Во ҳасрато, бу осийлара ёр бўлмасанг,
Афтодамиз, бу кунда мадаккор бўлмасанг,
Журму гуноҳ, куфр қилур хор, бўлмасанг,
Нақди шафоат ила харидор бўлмасанг,
Умнатларинг гунаҳ қўлида зор, Аҳмадо,
Бу кун шафоат этмасангиз, ё Муҳаммадо.

Ҳирсу ҳаво муродида йўқтур қаноатим,
Нафсим қўлида банда бўлуб паст ҳимматим,

Йўқ лойиқи ризои худо ҳеч тоатим,
Шармандаликда дам-бадам ортар хижолатим,
Умматларинг гунаҳ қўлида зор, Аҳмадо,
Бу кун шафоат этмасангиз, ё Муҳаммадо.

Ёраб, ба ҳаққи тоати нури Муҳаммади,
Ёраб, ба ҳаққи хулқ ила кирдори Аҳмади,
Ёраб, ба ҳаққи шафқати эҳсон сармади,
Еткур шафоатингга бу Юсуфи дуто қади,
Умматларинг гунаҳ қўлида зор, Аҳмадо,
Бу кун шафоат этмасангиз, ё Муҳаммадо.

ИН ҚАСИДАИ АМИРИ БУХОРОИИ ШАРИФ

Эй Скандаршавкату Жамшидфар, Доросанад,
Оби тийгинг келди яъжузи адув, Оллоҳ сад,
Ҳомийи дини Муҳаммад, моҳийи авзойи бад,
Пойдор ўлсун илоҳи кирудоринг то абад,
Шоҳи динпарвар, валиаҳди шаҳи Абдулаҳад,
Маснадоройи Бухоро, зилли Оллоҳ-ус самад.

Хоки даргоҳинг зиёи дийдаи ҳар хосу ом
Мажлиси айшингдадур гардун — су(в), хуршид — жом,
Етти афлока садойи кўси адлинг субҳу шом,
Салтанат зотингда боқийдур, жалолат мустадом,
Шоҳи динпарвар, валиаҳди шаҳи Абдулаҳад,
Маснадоройи Бухоро, зилли Оллоҳ-ус самад.

Кўхи тамкину фалак қадрү кафи дарё навол,
Остонинг жабҳасойи зумрайи жоҳи жалол,
Фазл аҳли раъфатинг зиллида топмишлар камол,
Хусни ройингдин топуб ойинаи олам жамол,
Шоҳи динпарвар, валиаҳди шаҳи Абдулаҳад,
Маснадоройи Бухоро, зилли оллоҳ-ус самад.

Оташу обу ҳаводин чун Сулаймон маркабинг,
Куббайи тўққуз сипеҳрдин муалло кавкабинг,
Қадри хоқондин буюк аднойи соҳиб мансабинг,
Ганж фош ўлғай, агар эҳсонға қўзғолса лабинг,
Шоҳи динпарвар, валиаҳди шаҳи Абдулаҳад,
Маснадоройи Бухоро, зилли Оллоҳ-ус самад.

Кишвари ислома тожинг гавҳаридур нурфош,
Шамъи зоти анваринг парвонаси ойу қуёш,

Афсари давлат самандингни изидин топти бош,
Хисрави аҳдингда золи даҳр қайтуб бўлди ёш,
Шоҳи динпарвар, валиаҳди шаҳи Абдулаҳад,
Маснадоройи Бухоро, зилли Оллоҳ-ус самад.

Меҳру маҳдур рутбасиким чун рикобинг пойбӯс,
Шоҳ сандек кўрмади бу тахти ожу обнӯс,
Чиндин ўтти шукуҳу давлатинг то мулки Рус,
Сиййат* эҳсонинг биландур беш навбат бонги кӯс,
Шоҳи динпарвар, валиаҳди шаҳи Абдулаҳад,
Маснадоройи Бухоро, зилли Оллоҳ-ус самад.

Шоҳқим бўлса насири шаръи поки илмдин,
Бўлғуси онинг санохони ҳама рўйи замин,
Юсуфий, дасти дуо очиб тамоми муслимдин,
Дер бақойи давлатинг то бор бу қасри барин,
Шоҳи динпарвар, валиаҳди шаҳи Абдулаҳад,
Маснадоройи Бухоро, зилли Оллоҳ-ус самад.

* * *

Эй вужудинг гавҳари баҳри қадим, ё Мустафо⁵³,
Манбаъи жуду ато, кони карам, ё Мустафо,
Нури хуршиди азал воло ҳимама, ё Мустафо,
Ҳақ таолоға ҳабиби муҳтарам, ё Мустафо,
Лутф қилса ҳақ манга тавфи ҳарам, ё Мустафо,
Равзаи покингга борсам, дийда нам, ё Мустафо.

Саййиди кавнайн, шоҳи анбиё, хатми русул⁵⁴,
Меҳри афлоки рисолат, бадри моҳу жузу кул,
Мазҳари нурул-худо, хайрул-вараъ, ҳодий субул,
Эй гулистони нубувватда очилгон тоза гул,
Лутф қилса ҳақ манга тавфи ҳарам, ё Мустафо,
Равзаи покингга борсам, дийда нам, ё Мустафо.

Зоти анворинг эрур кавну макон сармоёси,
Арши аъзамдин буюкдур хоки роҳинг пояси,
Гарди домонинг сани ҳуру жинон пирояси,
Нури мутлақсан, қадинг сарвини йўқтур соёси,
Лутф қилса ҳақ манга тавфи ҳарам, ё Мустафо,
Равзаи покингга борсам, дийда нам, ё Мустафо.

* Овоза маъносида (муаллиф изоҳи).

Келдинг аввал дунёга, эй матлаи анвори кун,
Нури раҳмат бирла тўдди арсаи олам бутун,
То бўлуб ражми шаётинлар бориси бағри хун,
Кисри тоқий синди бори, бут йиқилди сарнигун,
Лутф қилса ҳақ манга тавфи ҳарам, ё Мустафо,
Равзаи покингга борсам, дийда нам, ё Мустафо.

Бир кеча бординг ҳарамдин Масжиди Ақсоғача⁵⁵,
Ҳамраҳинг Руҳул қудс⁵⁶ то олами болоғача,
Курсию лавҳу қалам, арши уло аълоғача,
Сайр қилдинг қоби қавсайнау «ав адно»ғача⁵⁷,
Лутф қилса ҳақ манга тавфи ҳарам, ё Мустафо,
Равзаи покингга борсам, дийда нам, ё Мустафо.

Раҳматан лил оламин, Ёсин⁵⁸, лақаб хайр-ул башар⁵⁹,
Кум фа анзир⁶⁰ бўстонин нахли Тоходин⁶¹ самар,
Тожи иклил ла умрик айнун мозоғал басар⁶²,
Хильати лавлок, эй «насрун мин аллоҳ»⁶³ зебу фар,
Лутф қилса ҳақ манга тавфи ҳарам, ё Мустафо,
Равзаи покингга борсам, дийда нам, ё Мустафо.

Эй, губори остонинг сирри моҳ арзу само,
Маҳбати оёт манзил жойу ҳаййу кибриё,
Дарғаҳинг доруш-шифо, шамсуз-зуҳо, нурул-худо,
Истарам жону кўнгулдин кўзга, Юсуф, тўтиё,
Лутф қилса ҳақ манга тавфи ҳарам, ё Мустафо,
Равзаи покингга борсам, дийда нам, ё Мустафо.

**ДАР МАНҚАБАТИ ҲАЗРАТИ СУЛТОН ХОЖА
АҲМАД ЯССАВИЙ НУРУЛЛОҲ МАРҚАДУҲУ⁶⁴**

Эй, қошифи ҳақойиқ, асрори содиқин,
Вей воқифи дақойиқ, мишкоти хориқин,
Рушди тарийқи ҳодии иршоди толибин,
Эй қулзуми ҳидоят бурҳони ошиқин,
Келдим губори дарғаҳинг(г)а сургали жабин,
Эй махзани қаромату султонул-орифин.

Зоти шарифи манбаи алтофи жуду ҳақ,
Олдинг тифлӣғда ладун илмидин⁶⁵ сабақ,

Ёздинг жаҳонға дафтари асрордин варақ,
Эй олами ҳақойиқу, вей соҳиби насақ,
Келдим ғубори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Тўқуз равоқи чарх қаламинг олинда паст,
Рифъатда келди гунбазинг гардунга ҳамнишаст,
Эй хумми ишқинг қиблаи ҳожоти майпараст,
Мадҳуши масту журъакаши бодаи аласт,
Келдим ғубори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Эй, Кўҳиқоф ишқида Анқои мосиво,
Вей, шоҳбози авжи бақода қилиб ҳаво,
Овози болинг эрди келан аршдин нидо,
Меърож уза кўрди қилиб лутф Мустафо,
Келдим ғубори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Туттинг тарийқи суннату бидъатдин ижтиноб,
Буржи ҳидоят узрадурусиз чу офтоб,
Кездинг тарийқи сайрида сабъайн алиф ҳижоб,
Ясси маҳали марқаду мавлудинг Исфижоб⁶⁶.
Келдим ғубори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Кўнгул кўзи ғубори дарингдин зиё топар,
Тайрингни боли сояси юмни ҳумо топар,
Кўюнгда руҳ нуқтаи фавқи фано топар,
Сар кўзгуси кулинг била нури сафо топар,
Келдим ғубори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Лутфинг муҳаббат аҳли вужудиға жисму жон,
Рутбанг баланд, сайринга бир поя осмон,
Автод қутбу ғавс эшигингда посбон,
Хилватнишин ҳужраи лоҳути ломакон,
Келдим ғубори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Эй, нури чашми дийдаи анвори, Мустафо,
Фарзанди поки сийнаи дилдори, Муртазо,

Муждарасонинг ҳазрати Салмони порсо⁶⁷,
Жамъи машойих афсари, эй тожи авлиё,
Келдим губори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Маснаднишини қурбати ҳақ, соҳиб сарир,
Файзи дарингни толиби шоистау фақир,
Эй, хилватинги суҳбати равшан қилур замир,
Илёсу Хизр⁶⁸ ҳамраҳинг, эй пири дастгир,
Келдим губори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Мен мустаманди зори фироқ, асири ғам,
Юз жайби чок доғи жигар хун, кўзумда нам,
Тан хозини маълумат, жон маъдани алам,
Билдим тавофи Каъбаи кўюнгни муғтанам,
Келдим губори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Гурбаткашида Юсуфи бешаҳру бедийёр,
Чун шоми доғ сийнау чун субҳи дилфигор,
Қилмиш губор кўзгуйи бахтимни рўзгор,
Уммид сафойи қалбдур, эй муршиди кибор,
Келдим губори дарғаҳинг(г)а сурғали жабин,
Эй махзани каромату султонул-орифин.

Мани, ғам, мунча ҳам таклифи саҳрои жунун этма,
 Фироқи ҳажр, афғонимни кун-кундин фузун этма,
 Фалакдек, доғи ҳасрат, жоми айшим сарнигун этма,
 Ҳазин кўнглумни вайрон айлама, ҳолим забун этма,
 Эзиб бағримни, меҳнат илкида дийдамни хун этма,
 Хаёлимни манга жуз кўйи, жонон, раҳнамун этма,
 Манга, эй носихо, кўб тарки ёр эт, деб фусун этма.
 Паришон хотирим, эй ақли ҳолим; озмун этма,
 Маломат тошин урма, бошима кўб таъни дун этма,
 Муриди ишқ ўлубман, ўзга таълими фунун этма,
 Кўзумға жилвагардур хусни беҳбудимни буд этмас,
 Нафас куйдурмангизлар, манга эмди ҳарф суд этмас.

* * *

Кел, эй дил, санга лозим лоладек доғ ила қон бўлмоқ,
 Эзилиб қатра-қатра ашқдек кўздин равон бўлмоқ,
 Бориб жонон сари кўйида фарши остон бўлмоқ,
 Керак бу ҳол ила манзури ул номехрибон бўлмоқ,
 Ва ёким ганжи ғамда ҳамдами оҳу фиғон бўлмоқ,
 Маломат ўқлариға, эй кўнгул, эмди нишон бўлмоқ,
 Замоңа аҳлиға, эй хаста дил, яхши-ямон бўлмоқ,
 Ул ой ҳажрида, эй кўз, санга лозим хунфишон бўлмоқ,
 Қади сарвини ёди бирла, эй қомат, камон бўлмоқ,
 Бўлуб сармасти жоми ишқ, расвои жаҳон бўлмоқ,
 Хаёли бодасидин нўш айлаб, маст бўлмишмен,
 Шиканжи турраи занжириға побаст бўлмишмен.

* * *

Сабо, еткур манга бир мужда турки ҳурзодимдан,
 Суманбў, зулфи сунбул, ғунчалаб ноз эътимодимдан,
 Тараб паймонадори, кокили басту кушодимдан,
 Анинг нозик дилида бормукин афсурда ёдимдан,
 Хабардор айлагил, эй бод, чеккан оҳу додимдан,
 Рақиблар зулми доғи тийрабахти номуродимдан,
 Ёзарда ҳасби ҳолим кўзларим хунин мидодимдан,
 Рақам айланг сариғ рухсорим узра кўз саводимдан,
 Чиқар ёдимда ҳар тун оташи ҳасрат ниҳодимдан,
 Фиғонким, вақти фурқат қилғон ул гул хайрбодимдан,

Қўйунглар, телбадурман, жомаи сабримни чок айлай,
Ўзимни бир йўли маъшуқ кўйида ҳалок айлай.

* * *

Гули боғи муродим мубталои хор бўлмишдур,
Тикондин гул таниға беадад озор бўлмишдур,
Паризодим асири нечаи ағёр бўлмишдур,
Рақибим дастидин ул гулбадан афгор бўлмишдур,
Мани зор ўлғоним етмасму, мандек зор бўлмишдур,
Фигон қил, хаста кўнглум, бўйла маҳзун ёр бўлмишдур,
Нечук кундур, мусулмон бандаи куффор бўлмишдур,
Ҳазин жоним нигорим дардидин бемор бўлмишдур,
Туну кун ҳасратингда кўзларим хунбор бўлмишдур,
Ишим девоналардек тарки нангу ор бўлмишдур,
Ҳазар қилмам, улус бошимға отса таън тошиндан,
Вужуди зарра мумкиндурму айрилмак куёшиндан.

* * *

Демам гул фасли ўтти, булбули шўрида, афгон эт,
Висоли ҳажр бўлди, гул каби бағринг тўла қон эт,
Юракка хори ҳасрат санчилибдур, тарки бўстон эт,
Ҳазондин гунчалардек қон ютиб, чоки гирибон эт,
Юлуб болу паринг, жон куйдуруб, жисмингни урён эт,
Бу гулшан гулларидин лоладек доғинг намоён эт,
Вужудинг хирманиға ўт солиб, рашки гулистон эт,
Мани андин сўгун гулгашти боғ этмакға фармон эт,
Саропо кездуриб гулшан, мани ўрнунгға нолон эт,
Суруди ишқ туздим, ҳажри ул гулдин ғазалхон эт,
Хаёлим пардасида нолаи ушшоқ соз айлай,
Шарори захмаи нохун била бағрим гудоз айлай.

* * *

Фигоним етти кўкка қомати сарви чаманлардан,
Жунун бўйнумға тоқмиш тори анбар бу расанлардан,
Кўзумда қондур ашқим ёди ул лаъли Яманлардан,
Танимда тоб йўқтур ҳасрати гулпираҳанлардан,
Ҳамиша талх комим хандаи шаккар даҳанлардан,
Жафо хорин чекарман гул каби нозик баданлардан,
Сиришким олу рангим заъфарондур сиймтанлардан,
Вафо бўйи етушмас орази гул ёсуманлардан,
Бағир, қон бўлма, холу хатти Чин, мушки Хўтанлардан,
Жафодин ўзга ҳосил кўрмадим бебок фанлардан,

Кўнгул, эмди фано дайрига юзлан, бесарупо бўл,
Муҳаббат жомидин қил дурдкашлик, ринди шайдо бўл.

МАРСИЯ — ТАРЖИЪБАНДЛАР

Печутоб гардиши чарх сипеҳри нилуфар,
Субҳи чок сийналар шоми шафақ хуни жигар,
Анжуми чун донаи бар хирмани доғи алам,
Куйган элни хонумонин учқунидин бир шарар,
Навбаҳори бир қиёматдурки, гўё рустахез
Ҳамхазони шоҳиди гулзори хок этмиш басар.
Оҳким, бир гулки юз кўрсатти қонлиғ чехраси,
Ҳар тикон бош чекти, бу гулшанда жонга ништар.
Лолалар йўқтур очилғон жоми хунолуддур,
Чунки туфроғ ичра бир олам ҳама гулчехралар.
Тундбоди еткуруб, ногаҳ қазои бемаҳал,
Сарвнозу сиймтанлар нўш этуб жоми ажал.

* * *

Боғ-роғ ўлди, бориб ул сарвинози гулшаним,
Бистарин хок айлади, гулпийраҳан, сиймин таним.
Гулбуни боғи муродим нахлига етмиш хазон,
Дўстлар, чун гунча юз чок айлайин пийраҳаним.
Кўрмайин ҳасратда ман, эй ашки хунин дийдалар,
Ёшлар тўккум, бўялсун қонга жайбу доманим.
Тийра бўлди рўзгорим чун бу ўтлуғ оҳдин,
Хийра бўлди дийдалар, ўчғач чироғи равшаним.
Эй кўнгул, юз пора қил сийнангни мотам захмидин,
Барқи ҳижрон ёқти бори елға берди хирманим.
Шамъи жону дил ўшал мастураи ифбатнишин,
Йиғлатуб бизни фано жойин қилиб зеру замин.

* * *

Мотаминг қон қилди ашки дийдаи гирёнимиз,
Барқи оламсўз ўлуб, оҳи дил сўзонимиз.
Нолаи оташфишон чектурди айёми ғаминг,
Бўлди хокистар ёнуб бу ўтга куйган жонимиз.
Дуди оҳи дилларимиздин қарорди рўзгор,
Тийра бўлмишдур бу андуҳ бирла хонумонимиз.
Қайда ботти ул қуёш, эй чарх, давринг бесабот,
Эй сипеҳри дун, қаён кетти маҳи тобонимиз?
Чок этармиз пийраҳан чун гунча осибиди фано,
Айлади хоки сийаҳ барги гули хандонимиз.

Вой, бу ҳасрат билан бўлмиш яқолар чок-чок,
Ул гули боғи умидим манзили домони хок.

* * *

Юз фиғон дастингдин, эй тоқи тилисми вожгун,
Элни қони бирла оламни қилиб дарёи хун.
Тори уммиди жаҳон даврингда кўрмай жуз гирех,
Базми айшингда ҳама жоми муроди сарнигун.
Дастгоҳингдур ҳама солмоқ фано сориға йўл,
Кирдорингдур ҳама дашти ажалға раҳнамун.
Навжувонларни қилиб бу бори меҳнат бирла пир,
Пирларни айладинг ҳар лаҳза аҳволин забун.
Бизға лозим айламак бу мотами жонкоҳдин,
Ёқаларни чок-чоку нола қилмоқ тортуб ун.
Заҳми нохундин кўрарким, юзимизда ёралар,
Шул замон жонсўзлик бирлан яқосин поралар.

* * *

Бир харобободи олам, масти нўшо-нўши ғам,
Заҳри қотил, шаҳд суврат айши маънида алам,
Ҳар куни бир шўри маҳшар, барча ўз аҳволиға
Мотами шоди кўрар, андуҳи меҳнат дам-бадам.
Орзу ҳар лаҳза ортар, бошға кулфат еткуруб,
Бир нафас ортуқча савдо бирла нақди умри кам.
Сарвинози лола руҳсору гули боғи ҳаёт,
Бўдилар боди хазонӣ бемаҳалдин қадди хам.
Нолаи мотам билан тоқи сипеҳри пурсадо,
Сиймтанлар хоки узра нозанинлар дийда нам.
Эл азосиға сўкулғон субҳ бағрин чокидур,
Лолалар ҳар ерда энди бир суманбў хокидур.

* * *

Нега бўлмай жону дил хошогина оташфиган,
Сочмайин бошимға ман туфроғ бу дайри кўҳан.
Бўлмаган бўлмас майи жоми қазодин талхком,
Бўлса минг нозик мизожу шаҳдлаб, шаккардаҳан.
Кўб ҳалок ўлғон уқоби марг чанголида бас,
Булбули хушлаҳжа бирлан тўтии ширинсухан.
Ун чекиб, йиғлаб, яқо чун ғунча юз чок айлаким,
Хок бўдилар ҳама сиймин тану гул пийраҳан.
Барчаға лозимки, ўз ҳолиға мотам тутмоғи,
Бўлса жойи оқибат гўру либосидир кафан.
Йиғла тинмай ҳолинг(г)а, бошингга олиб, тош уруб,
Музтараб ҳол ўл, юзинг хоки мазаллатга суруб.

* * *

Чархи анжум йўқ, қазо ёйгон бу дому донадур
Ранги туфроғ ҳама оғушта бўлгон хонадур.
Бу фано бунёдиға боқғил вужуди чун адам,
Олам-олам эл кечурган эски бир вайронадур.
Еру кўк гўё наҳангидур очуқ коми — ажал,
Ким, нечук дер, истиқоматга ажаб кошонадур.
Дори дунё гулхани тўлгон шарор, ҳирсу-оз,
Келса ким мунда нечук ҳўлу қуруқдур, ёнадур.
Войқим, асрори оламдин хабарсиз шодлиғ,
Дарҳақиқат, ақлдин бегона эл девонадур.
Водариғо, аҳли маънидин топиб, ёр ўлмадим,
Ўтти умрим бори ғафлат бирла ҳушёр ўлмадим.

* * *

Борди бир-бир кўз ёшимдек дийдадин ёронларим,
Нотавон жисмимға роҳат эрди, кетти жонларим.
Нури дийдам, қувватим, айшим мадори бордилар,
Кўздин оққан ёш эмасдур, мотамида қонларим.
Тийра бўлди кулбаи эҳзонимиз, аҳбоблар,
Хокка ботти бир неча меҳри рухи тобонларим.
Бас ўчурди кечалар, анжум кўзини уйқусин,
Сўзи дилдин айлағон тун нолаи афгонларим.
То бориб туфроқа қадри нақди умрим қолмади,
Кўзларимда ўйнағон ёшлар дури ғалтонларим.
Эй қиёмат, қайдасан, келғил, кечур бу можаро,
Кисвати олам элидур барча мотамдин қаро.

* * *

Эй сурури сийналар, жоми фано нўш айладинг,
Андалиби боғи гуфторингни хомуш айладинг.
Тарк этиб, эй тоза гул, ушбу чаманпиро ватан.
Бир йўла ташлаб ўзингни хоки бардўш айладинг.
Барги гул сиймин танинга эрди чун бори гарон,
Оҳким, дасти ажал бирлан кафанпўш айладинг,
Мотамингдин оқузуб ёшу қари тўфони ашк,
Кўзларидинким, бағир қонини даржўш айладинг.
То тирикмиз, мотаминг Юсуфға доим тозадур,
Дема, эй жаннат гули, бизни фаромуш айладинг.
Доғ айлаб бизни бординг, боғи умрум лоласи,
Куйдурур ортуқча тифли нотавоннинг ноласи.

ТАЪРИХИ АЙВОНИ АКМАЛБОЙ ДАР ШАҲРИ САРЁМ⁷⁰

Таъмири дилкушойи бўлмиш, илоҳи бўлсун,
Асбоби айши комил, жинси тараб мукаммал.

Кори хирад муҳандис, айлар замони таъсис,
Чун қасри хулди тарҳин чекмиш улову асфал.

Наққош ҳуш фитратомиз ранг этарда,
Монийни лол қилди, Беҳзод қолди мўътал.

Айвони нилуфому сақфи сипеҳр янглиғ,
Айни шуоъи ховар, кўрсатти оби зарҳал.

Сиймоби ранг бермиш ойнадек сафода,
Хок этти арзи мино, топғач камоли сайқал.

Фарҳатфизо бу манзил, рафъи кудурати дил,
Бўлмиш маҳалли беҳжад, чун хонаи сижанжал.

Арбоби ақл айтур, меҳру вафо юзидин,
Таърихи ҳуш музайян, оли(й) бинои Акмал.

(1903)

ТАЪРИХИ МЕҲМОНХОНАИ ДАР ТОШКАНД

Лиллаҳилҳамд ҳақ қилиб эҳсон,
Бўлди таъмири хўб олийшон,
Шарофат рафиъи сақфи манъ,
Фарҳатафзои дил чу қасри жинон.
Баҳри меҳмон иморати олий,
Бўлди маъмур бу хўжаста макон.
Ҳожи Абдулмуталлиби зеҳқаш
Фанни меъморликда фарди замон.
Кўрсатиб офарин камоли ҳунар,
Яди байзо чу дасти истиҳсон.
Чўбкорида ончунон тардаст,
Етар андин қуруғ ёғочга жон.
Бу музаййан макон беҳжат учун
Зеби ақдоми ашраф ихвон.

Айласун бонисиға давлати жоҳ,
Лутфи иззу шараф худои жаҳон.
Равшан этгил чироғи давлат ила,
Бахту иқболдин бериб меҳмон.
Ёраб, айла мабони бонисини,
Доим чашми бад назардин амон.
Айла доим маҳалли айши сурур,
Лутф қилгил камоли бенуқсон.
Кўрди Юсуф мисоли равзаи хур,
Офарин, деди анга онифон.
Айди таърих рўйи зийнатдин,
Тоқи аъло, бинои хулди нишон.

ФИТ ТАЪРИХИ МАНЗАР

Юз шукр, бўлди барпой ушбу бинои аҳсан,
Тарҳи на хуш мураббаъ, сатҳи ажаб мусамман.
Бўлди асоси маҳкам, доғи ҳавоси хуррам,
Ҳар лаҳзау ба ҳар дам айши тарабга моъман.
Меҳмон қудуми бирлан қўзғолса ҳар губори,
Аҳли қарам кўзиға гўё чироғи равшан.
Бўлди бу жойи рифъат, бўлғай макони беҳжат,
Рафъи ғам айламакға хушдур рафиъи маскан.
Бир неча аҳли дилдин жамъ бўлса созу мутриб,
Ёраб, муяссар айла, бир шўҳи нози шеван.
Ёзилса хони ишрат, бергил паёноҳ андин,
Ағёри бад ҳайуло чун деви Аҳрамандан.
Таҳсини офаринким, устоди тоза фикрат,
Элтиб ду кўйи сабқат, аҳли фунундин фан.
Бонийи бу мабони тойиди фазли ҳақдин,
Қилди бинойи оли, зебо ҳама мубаййан.
Бўлсун бақойи давлат, фатҳи дари саховат,
Яъни буюк мақоми, иззу шараф муаййан.
Айди, Юсуф мунингдек таъмири дилкушоға,
Зебинда келди таърих, бу манзари музаййан.

ТАЪРИХИ МАСЖИДИ ДАР ТОШКАНД

Хайржўу некхоҳ Орифжон,
Сидқу ихлос ила дилу жондин.
Айлади масжиди рафиъ метин,
Сарф этуб нақдлар фаровондин.
Кони ҳиммат сахо билан элтуб,

Кўйи сабақат жамиъ акрондин.
 Қилди бу масжиди музайян хўб,
 Манбаъ файзу лутфи яздондин.
 Кимки масжид қилур баройи худой,
 Ҳақ берур бўстони ризвондин.
 Исмидур шоҳиди мусаммоси,
 Бас, саховати камол ирфондин.
 Олғуси тонгла аҳли жуду сужуд,
 Қасри жаннатда хуру гилмондин.
 Юсуф, элни қошида равшандур,
 Ҳожат эрмас далили бурҳондин.
 Нури таърихи ушбу байтуллоҳ,
 Қадди тоат чароғи эҳсондин.

(1904)

ТАЪРИХ — МАРСИЯЛАР

**ТАЪРИХИ БАРОЙИ ФАВТИ ИН МАРСИЯ ҲАЗРАТИ
 БАҲОДИРХОН МАҲДУМИ ТОШКАНДИЙ МУДАРРИСИ
 БЕКЛАР БЕКИ⁷¹**

На дерман, эй сипехри золи раъной,
 Қани меҳринг, ҳама олам жигар*, ҳой.
 Жафосиз йўқ даме ороми давринг,
 Бажуз ҳасрат санга йўқ зайну пирой.
 Ҳилолинг баски, хунолуда шамшир,
 Кӯёшинг жонгудозу барқосой.
 Либосинг нилгун эл мотамидин,
 Чекилгон субҳ — тийринг, қоматинг — ёй.
 Кунингдиндур улусга умр гоҳи,
 Тунингдиндур каломи қирсиймой**.
 Баҳодирхони маҳдуми мударрис,
 Чароғи илми хуршиди фалакрой.
 Аторудхомаи⁷² дониш сурайё⁷³,
 Шӯъои илму фазли чархфарсой.
 Воҳидул-аҳду фарди даҳру нодир,
 Ки баҳрул-аср, кони дурри яктой.
 Муфассиру, муҳалдису мударрис,
 Улуми қолу ҳола дарсфармой.

* Ғамхона дейилмоқчи.

** Зулмат.

Калимосо йади байзойи илми
 Эди таври такаллумда тажаллой⁷⁴.
 Фасоҳатда забони жисму жони,
 Ҳаловатда каломи руҳафзой.
 Вужуди шамъи жамъи олами фазл,
 Вуруди файзу гуфтори тарабзой.
 Дури баҳри балоғат эрди ноёб,
 Ки чун Семурғу Қофу илма Анқой.
 Фигон дастингдин, эй дунёи фоний,
 Ҳама тўйинг аза, эй мотаморой.
 Мунигдек маъдани илму фазойил,
 Қазодин бўлдилар туфроқ аро жой.
 Хусуфа бу азодин неча ховар,
 Кусуфа тушти мотамдин неча ой.
 Бу ҳасрат бирла толиблар кўзидин,
 Тўкулган ёшидин олам бўлуб лой.
 Бажуз йўқ жавҳари гуфтори боқий
 Ҳама Юсуф, адамға роҳпаймой.
 Савол этдим кеча пири хиралдин,
 Жавоби вой кетса, англагил вой,
 Чароғи илми таърихи вафоти
 Деди, ўчти чароғи илми дин, вой.

(1906)

**МАРСИЯИ ТАЪРИХИ ВАФОТИ ЖАНОБИ ТОЖИХОН ЭШОН
 АФАНДИ НУРУЛЛОҲУ МАРҚАДАҲУ⁷⁵**

Эй, найи хомам наво соз эт, наволар йиғласун.
 Рўзгори санча мотамдин қаролар йиғласун.
 Бош ёрилғон, сийна чок ўлғон, қаро қилғон ридо,
 Эй қалам, сандек қаро қилғон адолар йиғласун.
 Осмон тўксун кўзидин дона-дона нажми ашк,
 Нилгун айлаб либосини самолар йиғласун.
 Баҳру бар гирён ўлуб, урсун бошиға тоғу тош,
 Аҳли мотам ҳолиға мурғи ҳаволар йиғласун.
 Шаҳри диллар бўлди вайрон, ўлди жонлар, боғи роғ,
 Орзудин айлаган рангин бинолар йиғласун.
 Чун маҳалли зикри ҳақ тўлган вуруди файздин,
 Минбару меҳробу тоқи хонақолар йиғласун.
 Мунда побўси шараф топган фироши остон,
 Ҳам дару девор, сақфу бўрёлар йиғласун.
 Мисли гулзори Эрам чун равзаи ҳулди барин,

Анда очилгон гули фирдавсосолар йиғласун.
Навҳи мотам эрди, ёронлар, муҳаррам ойида
Бу азоға то шаҳиди Карбалолар йиғласун.
Нажми афлоки вилоят, меҳру чархи рўзгор,
Кетдилар уқбоға, дурри бебаҳолар, йиғласун.
Тарки дунёи дун айлаб, бўлуб жаннат хиром,
Ул мақоми қурби ҳақ қурбида жолар йиғласун.
Шайхи Тожиддин қутби вақт, аҳрори замон,
Азми уқбо айладилар, авлиёлар йиғласун.
Ҳожии байтул ҳарам, ул муршиди соҳиб ниъм,
Мотамида айлаган саъйи сафолар йиғласун.
Тарк айлаб, бу харобобод дунё манзилин,
Бордилар уқбо сариға, итқиёлар, йиғласун.
«Иржиъи» овози етгач, ҳақ соридин жониға,
Тутдилар амри қазо, аҳли ризолар, йиғласун.
Мулку молу аҳли авлодиға кўнгил бермагон,
Масти жоми айши ҳақ, дўсти худолар йиғласун.
Манзили маъвои жаннат, маскани қасри беҳишт,
Айлагай ҳақ деб ҳама соҳибдуолар йиғласун.
Эрдилар ҳазрат Жунайдуллоҳ арбоби яқин,
Нақшбанди аср, асҳоби худолар йиғласун.
Шайхи олам, қутби аъзам, соҳиби хайлу ҳашам,
Бу фанообод аро шоҳу гадолар йиғласун.
Ҳожии байтул ҳарам бўлгон муқими равза ҳам,
Айлагон саъйи сафода босафолар йиғласун.
Муршиди шаҳру қароу турку тожик эрдилар,
Турку тожик ун чекиб, шаҳу қаролар йиғласун.
Вой шайхим, деб, яқо йиртиб халифа то мурид,
Ун чекиб, девонаи оҳи асолар йиғласун.
Вақти эҳсони атода илги эрди кони жуд,
Кони лутфу жуди эҳсону атолар йиғласун.
Хонақода ҳалқа-ҳалқа зикр этиб важду самоъ,
Доди фарёду фиғону оху волар йиғласун.
Йиғласанг арзир мунингдек қутби олам шайх учун,
Мотами жонсўздин қоматдутоллар йиғласун.
Бўйла шайхи хонақоу тожи автоди замон,
Бас, ажалдин кеттилар, деб порсолар йиғласун.
Шайхи Тожиддин учун ёзмоқ замони марсия,
Ғайбдин етти қулоғимға нидолар, йиғласун.
Бас, вафоси йўқ, кўринглар, мунча молу жоҳни,
Олсун ибрат аҳли мулк, молу жолар йиғласун.
Остони дилда ўлтур, йиғла Юсуф борҳо,

То сани ҳолинг кўруб, аҳли азолар йиғласун.
Келди номи Шайхи Тожиддин, таърихи вафот,
Чунки бир нол* қалам чексун, расолар йиғласун.

(1907)

МАРСИЯИ ПИСАРИ ФАЗЛУЛЛОҲ НОМ⁷⁶

Баҳори умри хазон ўлди, оҳ қани байирим,
Узулди нахли ҳаётимни шохидин самарим.
Қарифонимда бу бори гарони мотамдин,
Нетай, қаддим букулуб, синди, дўстлар, камарим.
Чу лола доғ дилим ҳам қадаҳ-қадаҳ қондур,
Чу гунча чок яқо; пора-порадур жигарим.
Гул умиди риёзим на кўрди фасли баҳор,
Хазони марг билан баргу борсиз шажарим.
Ниҳоли боғи муродим камолига етмай,
Етиб самуми қазодин, қуруди барги тарим.
Тириклигим чаманин булбулу гули эрди,
Фаноға ўғради, синди, тўкулди болу парим.
На чора дам-бадам йўқу борим ўртанур,
Чиқар чу ҳар нафаси барқи оҳдин шарарим.
Жаҳон кўзимга қаронғу эрур, тунум ранжур,
Билолмадим, ки қаён борди нури дийдаларим.
Танимни қуввати, жон роҳати, мадори дилим,
Вужуди рафъи ғамим, васли равнақи басарим.
Қазо бинои ҳаётимни қилди тўдаи хок,
Чу берди елга ғуборимни, қолмади асарим.
Отани жони, онани равони Фазлуллоҳ,
Камоли фазлу фатонатда манбаи ҳунарим.
Кечиб жаҳони фанодин, бақо йўлин тутдинг,
Ризо йўлида улуғҳиммату буюкназарим.
Замиринг оинадек сирри ғайба акспазир,
Рамузу жонис паридин, тамоми бохабарим.
Ҳамиша хотиринг истаб чу фарди яктолиғ,
Мудом гўшаи узлатда соҳиби мақарим.
Чекиб чу ранжи тааб, суймадинг нашоти сурур,
Сани азанг ила қон бўлди ашки чашми тарим,
Фигонки, сарвқаду навжувон, наврас эдинг,
Фигонки, лоларуху навниҳол сиймбарим.
Фироқинг ўртадию мотаминг қаритти мани,

* Нол — исқот (Тавалло изоҳи).

Чу оху нола билан кечти шом ила саҳарим.
Илоҳо, фазлинг ила айла руҳи Фазлуллоҳ,
Қарини раҳмати ғуфронинг, эй худон карим.
Илоҳо, Юсуфга раҳматинг. қапусини оч,
Атоу лутфу карам бирла, эй гафуру раҳим.
Бўлди таърихи фавти Фазлуллоҳ,
Сайри боғи жинони бепоён.

(1906)

БОСМАЧИЛАР ҚҮЛИДА ШАҲИД БЎЛГАН ТОШКАНДЛИК САЙИД ҒУЛОМ ХҲЖА НУРУЛЛОҲ МАРҚАДАҲУ

Эй, хазон илгида ўлмоқдин баҳор ўлғон шаҳид,
Қатра-қатра қонидин юз долазор ўлғон шаҳид,
Етти бошига қазо тиғи, фигур ўлғон шаҳид,
Тан ғилофин ханжари жавшангузор ўлғон шаҳид,
Ғарқи мавжи жўшиши хуни баҳор ўлғон шаҳид.

Неча кун дунёи фоний кулфатидин хосу ом,
Бехабар ишрат сониб, истар муроди нангу ном,
Золи сайёди фалак ҳар бир қадамга неча дом,
Кўйди, ўлтурди ани истаб замонин субҳи шом,
Вой, бепарво қазосига дучор ўлғон шаҳид.

Арзимасдур, ема ғам бу даҳри нофаржом учун,
Айлама чун ғунча қон бағрингни нангу ном учун,
Бўлмағай дунё макони турғали ором учун,
Бир жаҳон саргаштадур бу ранжи ноитмом учун,
Воқиф-ул ушбу жаҳони бемадор ўлғон шаҳид.

Тошканди навжувони эрдилар воло насаб,
Соҳиби иқболи давлат, ҳам закийи боадаб,
Хайрхоҳу, хайржў эрди ҳамиша рўзу шаб,
Бўлғон эрдилар қабули хосу ом аз фазли раб,
Бас, қарини раҳмати парвардигор ўлғон шаҳид.

Вой, бир-бир навжувони дилкашу дилхоҳ эди,
Икки руҳсори зиёлиғда чу меҳру моҳ эди,
Қадри дунё ҳимматин олдида парри коҳ эди,
Илги эҳсонга дарозу бухлдин кўтоҳ эди,
Нофаси чун оҳуйи мушкин шикор ўлғон шаҳид.

Эрди бас Сайид Ғулом Хўжа Эшон ном анга,
Раста чит бозорида дўкон эди ором анга,
Ҳожати халқи худо эрди чиқармоқ ком анга,

Ногаҳон қўйди қазо сайёди бир кун дом анга,
Водариғо, дом уза ул раҳгузар ўлғон шаҳид.

Чун атодин эрдилар танҳо ўшал воло гуҳар,
Рўзгори нахли гуллар очғон эрди, йўқ самар,
Яъни, қиз фарзандлар бор эрди, аммо йўқ писар,
Орзу гулзоридин бир гул узулмай чашми тар,
Раҳми йўқ золим қўлидин қатра бор ўлғон шаҳид.

Бир кеча ногаҳ эшикдин кирди саккиз аждаҳо,
Бориси хунхора эрди, ҳар бири саксон бало,
Бош-аёғи ғарқ эрди, барча олоти дағо,
Қайда етса гўйиё ҳукми қазо бирлан қазо,
Ваҳмидин ўздин кетиб, беихтиёр ўлғон шаҳид.

Бўйла шиддат бирла келди, тиф ила қилди шаҳид,
Этги бизлар нотавонни шамъи васлидин баъид,
Олдилар бору йўқу молу пул онлар, ноумид,
Кеттилар солиб бошимизға азобе, бас, шадид,
Мотами бизларга ранжи бешумор ўлғон шаҳид.

Заҳми нохун ёра қилмиш чехраи наврас гулин,
Қилди қонлиғ мотами ёшлар паришон коқулин,
Бу азодин ёйди юзларга мутарро сунбулин,
Неча минг армон ила йиғлатди гулшан булбулин,
Бу мусибат дostonдин сад ҳазор ўлғон шаҳид.

Заҳми тиф ила бўялғон қонға гулнори бадан,
Ҳукми шаръи мустафо бирлан шаҳид ўлмиш экан,
Бу сабаб куззотлар ҳукмила пираҳан кафан,
Қолмади эл ичра бу аҳвола ҳасрат қилмаган,
Равзаи фирдавси жаннатдин мозор ўлғон шаҳид.

Бил, шаҳидлардин оқилғон қон эмасдур, бори нур,
Қанчаким, заҳми танидур, чашмаи айши сурур,
Ҳақ қошида бор топканлар ҳама курби хузур,
Қони жаннат ичра бўлғай ғозаи рухсори хур,
Бас, беҳишт ичра ери дорулқарор ўлғон шаҳид.

Чун шаҳид ўлғон замони анда қолмас ҳеч ғам,
Нури чашми Мустафо чорлар, дебон келғил, бўтам,

Шоду хуррам ким югургай, бошдин айлонуб қадам,
Яхши аҳволин сўруб, эҳсон этарлар дам-бадам,
Оли асҳобу пайамбар бирла ёр ўлғон шаҳид.

Чун мозори ашрафидур қасри фирдавси барин,
Боғи ризвондур оқузгон жўйбори кавсарин,
Соия тўбода қўйгай бошқа жаннат афсарин,
Ҳар куни айлаб зиёрат равзаи пайғамбарин,
Барқи рафтори буроқа шаҳсувор ўлғон шаҳид.

Юсуфий, ким нўш этар мунда шаҳодат шарбатин,
Бўйнига туммор қилмиш ҳирзи раҳмат оятин,
Афву ғуфрон анга шомил, олди озоди хатин,
Гўйиё ғаввоси бўлгай ҳақни баҳри раҳматин,
Тож бил, ихё бошида, тождор ўлғон, шаҳид.

МУНОЖОТ

Қадими ҳаййу қайумки, ашё зотингга исбот,
Сани воҳидлигингга шоҳиди оёт ҳар заррот,
Худованди эурсан холиқи ихё билан амвот,
Келиб шоёни зотингга ижобат бандадин даъвот,
Раво қил, ҳожати ҳар бандани, ё Қозийул ҳожот.

Алими санки, олам жумлаи ғайби шаҳодатдин,
Ўтубдур журми афъоли бадимиз ҳадди ғоятдин,
Кўзумдин тўкмадим бир соати ашки надоматдин,
Ва лекин бор умидим лутфи баҳри бениҳоятдин,
Раво қил, ҳожати ҳар бандани, ё қозийул ҳожот.

Тавонолиғ санга, шоиста, бизлар нотавондурмиз,
Ки фисқи журми исён заҳматидин бағри қондурмиз,
Залолат қўчасида биз ямонлардин ямондурмиз,
Умид ул: уммати пайғамбари охир замондурмиз,
Раво қил ҳожати ҳар бандани, ё қозийул ҳожот.

Худовандо, ижобат сандину қилмоқ дуо биздин,
Қабул этмак ярошур зотинг(г)а юз илтижо биздин,
Гунаҳлар айладук, то титради арзу само биздин,
Кечурғил журмимиз лутфунг билан, ё раббано, биздин,
Раво қил ҳожати ҳар бандани, ё қозийул ҳожот.

Илоҳо, ман ўзумни нафс домиға илиндурдум,
Ҳаводин худнамолиғ девини бўйнумга миндурдум,

Худоё, тавба қилдим, юз йўли тавбамни синдурдум,
Тазарруъ гарданини даргаҳингга боз индурдум,
Раво қил ҳожати ҳар бандани, ё қозийул ҳожот.

Уёлмай, маъсийятдин бош кўтармай, сарнигундурман,
Бу авзои бадимдин меҳнат илгида забундурман,
Бўлуб помоли шайтон, нафсни устида нундурман,
Тилаб афву гуноҳим, даргаҳингга дийда хундурман,
Раво қил ҳожати ҳар бандани, ё қозийул ҳожот.

Тиларман бу тилимни ғайри зикридин жудо қил деб,
Кўзумни ҳар тараф солгонда ибрат бирла во қил деб,
Дилимни маърифатдин кўзгуйи гетинамо қил деб,
Тани зоримда жоним шавқи бирла ошно қил деб,
Раво қил ҳожати ҳар бандани, ё қозийул ҳожот.

Илоҳо, зикринг(г)а зокир келибдур моҳу то моҳи,
Басе шармандадурман қилмайин зикрингники гоҳи,
На бўлди чекмадим умри надомат бирла бир оҳи,
Кетурдум ашки олу, ҳам яна рухсорай коҳи,
Раво қил ҳожати ҳар бандани, ё қозийул ҳожот.

Аҳаддурсанки, доим сомеъи кулли муножоти,
Самаддурсан кифоят айламакка ҳар муҳиммоти,
Самиъу олиму донои сирру ҳам хафиссоти,
Таоллоллоҳки, сандин кўб бу Юсуф қулни ҳожоти,
Раво қил ҳожати ҳар бандани, ё қозийул ҳожот.

ИЗОҲЛАР

1. **Машриқи Мино** — сабзранг, олтинранг, шарқ, эрта тонгдаги кун чиқиш манзараси тасвир этилмоқда.

2. **Масихо** — Исо пайғамбарнинг лақаби. Ривоятларга кўра Исо пайғамбар ҳар қандай касални даволай олиш ва ҳатто ўликни тирилтириш кучига эга бўлган.

3. **Маснади Жам** — Жамшид тахти. Жамшид — афсонавий Эрон шоҳларидан. Улуғворлик, базм-ишрат тимсоли.

4. Бу ерда сўз Юсуф пайғамбар ҳақида боради. Мумтоз шеърятимизда Юсуф образи гўзаллик тимсоли бўлиб келган.

5. **Сикандар** — Искандар Зулқарнайн ҳақида сўз боради.

6. **Равзаи Эрам** — диний ривоятларга кўра саккиз жаннатдан бирининг номи. Яна бир маълумотга кўра, Яман мамлакатадаги афсонавий гўзал, хушҳаво бир боғнинг номи.

7. **Хизру Масих** — Хизр ва Мусо алайҳиссалом.

8. **Фиръавн** — Мисрнинг афсоналарга кўмилиб кетган қадим ҳукмдорлари номи. «Қуръони карим»га кўра, Мусо алайҳиссалом ва унинг қавмига зулм ўтказган Миср ҳукмдори.

9. **Ҳомон** — Фиръавннинг вазири. Бу ерда уларнинг инсонийликдан четлашган табиатига ишора қилинмоқда.

10. Бу ғазал ҳижрий 1291 (милодий 1871) йилда Ўрмонбек бинни Худоёрхон шаънига битилган.

11. «Қуръон»дан иқтибос, «сокин бўлинглар» маъносида.

12. **Намруд** — афсоналашиб кетган қадимий, тарихий шоҳлардан. Мумтоз шеърятимизда адолатсизлик, ёвузлик тимсоли бўлиб келади.

13. **Халил** — садоқатли, самимий маъноларини беради. Иброҳим алайҳиссаломнинг лақаби. Бир ривоятга кўра отаси Озар Намруднинг вазири бўлган.

14. «Салқин ва омонлик бўл!..» Иброҳим пайғамбарнинг ўтда ёқилишлари муносабати билан келган хитоб. Қуръоннинг 21-оят ва 69-сурасига ишора.

15. «Қуръон»нинг «Бақара» сураси 55-оятдаги «Эй, бани Исроил, эсланг: «Эй Мусо, Оллоҳни очиқ-равшан кўрмагунимизча, ҳаргиз сенга ишонмаймиз», дейишингиз билан қараб турган ҳолингизда сизларни чақмоқ урди» сўзларига ишора.

16. **Айман** — ривоятга кўра, Мусо пайғамбар Худо билан мулоқот қилган водийнинг номи. У Тур тоғида жойлашган бўлиб, Мусо пайғамбарга ундаги бир дарахтдан нидо келган.

17. **Яъқуб** — Пайғамбарнинг номи. Ҳазрати Иброҳимнинг набиралари, Исҳоқ пайғамбарнинг ўғиллари.

18. **Юсуф** — Пайғамбарнинг номи бўлиб, мумтоз шеърятимизда гўзаллик тимсоли бўлиб келади. Ривоятларга кўра, Оллоҳ-таоло бандаларига берадиган гўзалликнинг 99 фоизини унга берган экан.

19. **Довуд** — Пайғамбарлардан яна бирининг номи. Бу ерда унинг мусиқа устаси бўлганлигига ишора қилинмоқда.

20. «Ал-Исро» сурасининг биринчи ояти бошланиши.

21. **Форук** — чорёрлардан халифа Умарнинг лақаби.

22. **Шери Ҳақ** — Оллоҳнинг шери (Ҳазрат Алининг лақаби).
23. **Вайсул Қаран** — Шайх Увайс Қараний. Уҳуд урушида пайгамбаримизнинг тишлари синганлигини эшитиб, ўзининг 32 тишини уриб синдирганини нақл қиладилар.
24. Ҳадисдан.
25. **Боязид Бистомий** (874 йилда вафот этган).
26. **Жунайдуллоҳ** — Жунайд Бағдодий (910 й. вафот этган).
27. **Абдуллоҳ Ансор** — Абдуллоҳ Ансорий (1006—1088).
28. **Аттор** — Фаридиддин Аттор (1145—1221).
29. **Шоҳ Муҳиддин Жилоний**, чамаси, тариқатнинг улўф пирларидан, Қодирия тариқатининг асосчиси Абдулқодир бинни Абу Солиҳ Жангидўст Жилоний (1077—1166) кўзда тутилмақда.
30. **Ғавсул Аъзам** — Жилонийга берилган улўф унвон.
31. **Нажмиддин Кубро** (1145—1221) — кубравия тариқатининг асосчиси.
32. **Жалолиддин Румий** (1207—1273) — машҳур мутасаввифлардан.
33. **Шамс Табризий** — Жалолиддин Румий ихлос қўйган улўф сўфий.
34. **Баҳоуддин Нақшбанд** (1318—1389) — нақшбандия тариқатининг асосчиси.
35. **Ҳойи ҳуввият** — тасаввуфий истилоҳ, ғайб оламидаги ҳақиқатни англатади. (Сулаймон Улудаг. Тасаввуфий терминлар сўзлиги. Истанбул, 1991, 235-бет).
36. Ғазал мувашшаҳ йўлида ёзилган бўлиб, «Эркахон» деган ном чиқади.
37. Ғазал мувашшаҳ бўлиб, «Киромиддинхон» деган исм чиқади.
38. Хайрли қадамнинг билан босган йўлинг кўзимга (тўтиё)!
39. Беш вақт намоз.
40. Мазкур мувашшаҳ-ғазал Султонхонга бағишланган.
41. **Жоми Жам** — Жамшиднинг жоми дейилмоқчи. Ривоятларга кўра Эрон шоҳи Жамшид шундай бир жом кашф қилганки, биринчидан, унинг ичидаги ичимлик адо бўлмаган. Иккинчидан, у оламнинг азалу абадини намоён этган.
42. **Қоф тоғи**. Ривоятларга кўра, бу тоғ дунёни ўраб туради. «Қоф то Қоф» — Қофдан Қофгача, яъни дунёнинг бу бошидан у бошигача деган маънони англатади.
43. Байтнинг маъноси: Сиёҳи кўз ёшидан, нуқтаси — кўз қорачиғи, (ёзиладиган варақ) кўз пардасидан.
44. «Мавлавий Юсуф Сарёмий» девонидаги рубоийлар тартибидан ушбу олти мисралик шеър ҳам ўрин олган.
45. «Қуръон»нинг «Ваш-шамс» сурасидан биринчи оят: Куёш ва унинг ёғдусига қасам.
46. «Вал-дуҳо» сурасидан иккинчи оят: Ўз зулмати билан чор-атрофни ўраб олган кечага қасам...
47. Ушбу байт Навоий асарлари нашрида учрамади.
48. Навоийнинг мазкур ғазали девонларида кўринмагани мутахассисларга маълум.
49. Фузулий ғазалининг мазкур матни шоир асарларининг нашридагисидан бир оз фарқ қилади.
50. **Боқий** (1526—1600) — машҳур турк шоири. «Сунбул қасида-си» муаллифи.
51. **Санги мусалю** — жаноза ўқиш манзараси кўзда тутилади.
52. Оллоҳ уларни босаломат ва бодавлат сақлагай.

53. **Пайгамбаримизнинг исмлари**, уларга берилган сифат.
54. **Охирги пайгамбар**.
55. **Расулulloҳ меърожга кўтарилган Қуддус шаҳридаги машҳур масжид. Ҳарам** — Маккадаги масжид.
56. **Рухул қудс** — Жаброил алайҳиссаломга берилган сифат.
57. **«Қоба қавсайна ав-адна»** — 53-сура 9-оятдан. Таржимаси: Оралари икки камон оралигида ё ундан ҳам яқинроқ. Меърожга чиқиш олдидан Ҳазрати Жаброилнинг Расулulloҳга яқинлашишига ишора. Маъшуқа қошининг таърифида келтириладиган «Қоба қавсайн» шундан олинган.
58. **Яъсин** — пайгамбаримиз ҳақидаги 36-сурага ишора.
59. **Хайрул-башар** — инсонларнинг энг яхшиси (пайгамбаримизга берилган сифат).
60. **Кум фа анзир** — «Қуръон»дан иқтибос, «тур, қарагин» маъносиди.
61. **Тоҳо** — «Қуръон»даги 20-суранинг номланиши. Расулulloҳнинг исмларидан бири ҳам дейдилар.
62. **Кўзни қамаштирадиган** (Расулulloҳ шаънига айтилган).
63. **Имдод** Оллоҳдан.
64. Ҳазрати Султон Хожа Аҳмад Яссавийнинг (қабрларига Оллоҳ нури ёғилгай) сифатлари (баёнида).
65. **Ладун илми** — илоҳий илм.
66. **Исфижоб** — Мовароуннаҳрнинг қадим шаҳарларидан бўлган Сайрам араблар истилосигача Исфижоб деб аталган.
67. **Салмон Форсий** — саҳобалардан бирининг номи.
68. **Хизр, Илёс** — пайгамбарлар исми. Ривоятга кўра, улар доим барҳаёт, Хизр — қуруқликда, Илёс — сувда одамларга ҳамиша ҳамроҳ.
69. Шоир таржиябандларига «Мутафарриқоти Боқий назмлари» деб изоҳ берган. Шерда Сарёмий тахаллуси бўлганлиги учун тўпلامга киритдик. Мазкур таржиябандлар Боқий шерларига битилган назирага ўшайди.
70. Бу ерда сайрамлик машҳур муҳандис Акмалбой ҳақида гап боради.
71. Бу таърих-марсия Тошкентдаги «Бекларбеги» мадрасасининг мударриси (ҳозирда таниқли физик олим проф. Кабир Баҳодирхоновнинг бобоси) Баҳодирхон вафоти муносабати билан ёзилган.
72. **Аторуд** — Меркурий юлдузининг номи, Уторуд шаклида ҳам ишлатилади. Қадим ҳайъат илмида «кўк дабири» («осмон котиби») деб таърифланган. Донишмандлик, баланд мартаба эгаси сифатларини англатишда ишлатилган.
73. **Сурайё** — Хулкар юлдузининг номи. Кўпинча, юксак мақомни таърифлашда қўлланилган. Гоҳо билимдонлик мартабасини кўрсатишда ҳам мурожаат қилганлар. Чамаси, унинг тик, баландликда жойлашганлигига ишора қилиб, ҳар нарсани кўрувчи, билувчи сифатида таърифлаганлар.
74. Оллоҳнинг Мусо пайгамбар илтимосига кўра унга Тур тоғида ўз жамолини кўрсатганлиги ҳақидаги ривоятга ишора.
75. **Жаноб Тожихон Эшон афанди** (қабрларига Оллоҳ нури ёғилгай) вафотларига таърих-марсия.
76. **Юсуф Сарёмийнинг** уч фарзанди бўлиб, учинчи ўғли Фазлulloҳ оғир касалликка чалиниб, эрта оламдан ўтади. Мазкур марсияни шоир ўғлининг ўлими муносабати билан ёзган.

ЛУФАТ

А

Абас — бефойда
Абобил — тоғ куши
Абрүй — қош
Авроқ — варақлар; япроқлар
Авсоф — васф
Автод — азизлар, ҳаққа етиш-
ганлар
Адно — тубан, пасткаш
Ажлол — улуглаш, донг тара-
тиш
Аёғ — май
Айём — кунлар
Айн — күз; булоқ
Акспазир — акс эттирувчи
Алам — ғам; байроқ
Алан — ошкор, маълум
Аласт — бошланиш
Аллоф — ғалла сотувчи савдо-
гар, тегирмончи
Алтоф — лутфлар
Амал — орзу; фаолият
Амвот — ўликлар
Анбарбор — анбар ҳидли
Анбаршамим — анбар ҳидли
Ангабин — асад
Анжом — тугатиш
Ангуштнамо — шуҳрат, обрў-
эътибор
Анкабут — ўргимчак
Ано — ғам, дард
Ансор — малад бевувчилар
Анфо — қайсар дунё
Анфос — дамлар, нафаслар
Арақ — тер
Арил — покланмоқ
Аргувон — қизил гул
Асмор — мевалар
Асфал — паст, тубан
Атиббо — табиблар
Афсурда — руҳсизланган,
сўлгин, тушкун

Афсар — тож
Афтода — нотавон
Ахтар — юлдуз
Аъмо — кўр, сўқир
Ашк — кўз ёши
Ақд — никоҳ
Ақиқ — қизил рангли тош
Ақлом — қаламлар
Ақрон — тенгдош, яқин
Аҳд — ваъда; замон
Аҳсан — яхши

Б

Бад — ёмон
Бадр — тўлин ой
Бадру — хунук, кўримсиз
Бадхў — раҳмсиз маъносида
Бадшиям — ёмон одат маъноси-
да
Баёз — оқ
Байзо — оқ
Байд — узоқ
Байн — ора
Байъона — баҳо, қиймат
Баногўш — қулоқнинг солин-
чоғи
Бар — мева; қуруқлик
Бардор — кўтармоқ маъносида
Барин — олий
Бархурдор — баҳраманд
Барўз — ўзини кўрсатмоқ
Барқ — чақмоқ
Барқосо — чақиндек
Басар — кўз; кўриш қуввати
Баҳийм — ҳайвон
Баҳр — денгиз
Бебок — зolim, кўрқмас
Бедимажнуи — мажнунтол
Бедодгар — зулм қилувчи
Бешикаста бол — қаноти бутун
Бешу кам — кўпу ўз
Бешумор — чексиз

Бехжад — қувонч
Бияйн — соф, тоза
Бизоат — бойлик
Беди Мажнун — мажнунтол
Бийм — қўрқув, хавф
Бийн — қараш, назар солмоқ
маъносида

Бистар — тўшак

Боб — эшик

Бод — ел, шамол

Бодапаймо — соқий

Бодия — дашт

Боло — юқори, баланд

Болодаст — қўли баланд, го-
либ, бошлиқ

Бом — том

Бони(й) — қурувчи, биннокор

Бор — юк; мева

Борвар — сермева

Боригарон — оғир юк

Ботин — ич

Буид — олислик

Буроқ — Расулulloҳни Меърож
туни Маккадан Байтул Му-
қаддасга ва ундан осмонга,
арши аълога олиб чиққан аф-
сонавий отнинг номи

Буррон — ўткир, кескир

Бурҳон — далил, гувоҳ

Бутрамиш — тарқалмоқ, сочил-
моқ

Бухл — бахиллик

Бугз — ғазаб

Бўй — ҳид

Бўриё — бўйра

Бўс — бўса

В

Вараъ — 1. тақво, парҳезкорлик;
2. фарзанд

Вард — атиргул

Вассоф — васф қилувчи

Вафоомиз — вафоли

Вашшамс — Қуръон суралари-
дан бирининг номи

Видод — дўстлик

Вожгун — тескари

Вола — мафтун, шайдо

Волеҳ — шайдо

Воло — улуг, баланд

Воқиф — хабарчи

Вуруд — етишиш

Вуслат — етишиш

Вукуъ — содир бўлиш

Г

Гармрў — иссиқ юзли

Гарон — қимматбаҳо, қадрли,
оғир вазмин

Гесу — соч, зулф

Гетинамо — ойинайи жаҳон,
жаҳонни кўрсатувчи

Гирд — айлана, атроф

Гирдбод — айланма шамол,
куюн

Гиреҳ — тугун, соч ўрими

Года — гоҳида дейилмоқчи

Гудоз — куйиш

Гулгуна — зийнат

Гулфом — гулранг

Гулжабин — гул юз, чиройли

Гулоб — гул суви

Гулфишон — муаттар ҳид маъ-
носида

Гунаш — қуёш

Гурез — қочиш

Гуфтгў — суҳбат, гаплашиш,
нутқ

Гўша — хилват

Д

Даввор — айланувчи

Даймур — қоронғулик, зулмат

Дайр — дунё

Дар — эшик

Дарж — хазина

Дарк — ақд, идрок

Дарсфармой — дарс юритувчи

Дастраслик — етишиш

Дақойиқ — нафисликлар, гўзал-
ликлар

Дағо — ҳийла

Даҳан — оғиз

Дахр — дунё
Дий — кеча оқшоми
Дийда — кўз
Дилдўз — дилга санчилувчи
Дисор — уст кийим, қоплама
Дом — тузоқ
Доман — этак
Дор — бу ерда: ҳовли-жой
Дорайн — икки дунё
Дофез — дафъ этувчи
Дуболо — икки карра
Дудам — икки тарафи ҳам кес-
кир
Дудмон — хонадон
Дудоғ — лаб, оғиз
Дуруд — дуо, таҳсин
Дурахшон — порлоқ
Душворлиғ — қийинчилик

Ж

Жабинлик — юзли
Жабҳасой — юкиниш жойи,
саждагоҳ
Жавшан — совутнинг бир хили
Жайб — чўнтак
Жалол — улугворлик
Жамил — чиройли
Жода — йўл-йўриқ
Жонгудоз — жонни қийновчи
Жониб — томон
Жонис — инсу жинс
Жонкоҳ — жонни қийновчи
Жонсўз — жонни ўртовчи
Жонфизо — жонга роҳат берув-
чи
Жоҳ — бойлик
Жуд — эҳсон
Журм — гуноҳ
Журъакаш — май ичувчи
Жухул — жоҳиллар
Жўш — қайнаш
Жўянда — истовчи

З

Заввор — зиёратчилар
Заврақ — қайиқ, кема
Зайн — зийнат

Залолат — тубанлик
Замҳарир — қиров
Зан — хотин
Зар — олтин
Зард — сариг
Зарқ — алдов, макр
Заям — фикр, гумон, ақида
Зақан — ияк
Зебаида — муносиб, безовчи
Зевар — безак
Зехкаш — ип билан иморатнинг
деворини ўлчаш
Зи — соҳиб
Зилл — соя
Зиндағони — ҳаёт, тириклик
Зол — кекса
Зубахт — бахт эгаси
Зуд — тез
Зужажа — жом, шиша
Жулжалол — буюклик эгаси
(Оллоҳ сифатларидан бири)
Зулманан — олижаноб (Оллоҳ-
нинг сифати маъносида)
Зумра — гуруҳ, тўда
Зуннор — насронийларнинг бе-
лига боғлайдиган чилвир бел-
боғи
Зуфунун — илм-хунар эгаси
Зухо — тонг
Зухҳод — зоҳидлар

И

Ибром — зўрламоқ
Ижмол — қисқа
Ижтиноб — четлашиш
Изз — иззат, шараф
Илик — қўл
Инон — жилов
Инфиол — ҳаяжонланиш, таъ-
сирланиш
Исмаат — поклик
Исрик — сирға
Истимоъ — эшитиш
Истиҳсон — макташ
Итмом — тамомлаш
Итоб — таъна, маломат
Итқиё — хурлаф, озод бўлганлар
Ифтигоҳ — очиш
Ифшо — ошкор қилмоқ

Ихво — сир тутиш
Иштибоҳ — мос, монанд
Иқтидо — эргашиш
Ихё — тириклик

К

Кабк — хушовоз қуш, каклик
Кавкаб — юлдуз
Кавнайн — икки дунё
Кажкулаҳ — сўзма-сўз: қулоқини қийшиқ кийган, шўх маъносида
Кажрафтор — тескари
Каёсат — зийраклик; хушёрлик
Кайд — найранг, макр, ҳийла
Калим — Мусо пайғамбарнинг лақаби
Калола — соч жингалағи, қокил, гажак
Калом — сўз
Камин — пана жой
Канор — чет, қирғоқ
Каф — кафт, қўл
Кашол — умидворлик
Кашола — узун
Кашфи роз — сирнинг очилиши
Кофургун — оқ
Кахраболиғ — сарғишлик
Келоби гушна — оч ит.
Килк — қамиш қалам
Кирдор — амал, одат
Кишвар — мамлакат
Кишти — кема
Ком — бахт, мақсад
Комкор — насибали
Комрон — бахтли
Корубор — иш, аҳвол
Коф — ҳарф номи; синиқ нарса
Коҳ — сомон
Кулоҳ — бош кийим
Қусуф — қуёшнинг тутилиши
Кўҳан — кўҳна
Кўтоҳ — калта
Кўҳкан — тоғ қазувчи; Фарҳоднинг лақаби

Л

Лавюк — агар сен бўлмаганингда
Ладуний — ғайб илми

Лаффо́з — сўзамол
Лода — фаҳмсиз
Лоязол — безавол
Лояқил — фикрламайдиган
Лоҳут — илоҳий олам
Лужжа — денгиз

М

Мабони — бунёд, асос поя
Маъдалат — адолат, одиллик
Мажд — улугворлик
Мазоқ — маза, таъм; татиш аъзолари
Майгун — қизил май рангли
Майгусор — май ичувчи
Майкада — майхона
Макнн — макон эгаси
Мамкин — осойиш
Манъ — юксак, қўл етмас
Маншаъ — асли, бошланиш
Манҳ — таъқиқланган
Марг — ўлим, ажал, фано
Мардум — одам
Маргула — соч ўрими
Мардумкор — одамкўр
Маркаб — от
Масаррат — гурур, шодлик
Маснад — ўрин, тахт
Масо — кеч
Матбак — ошхона
Матбах — мажозий дунё
Матлаъ — чиқиш
Маъво — макон
Маъдум этмоқ — йўқ этмоқ
Маъман — макон
Маъраз — кўргазма
Маъсийят — гуноҳ
Машийят — ирода
Машшота — пардоз берувчи
Мақар — қароргоҳ
Мақдам — қадам қўйиш
Маҳ(моҳ) — ой
Маҳв — йўқ бўлиш; маҳлиё бўлиш
Маҳмал — далил, асос
Маҳмил — жой, ўриндиқ. Саёҳат пайтлари кўпинча туялар устида тайёрланган

Маҳмилкаш — кажава(юк)
 кўтарувчи
Махфил — базм, анжуман
Меҳрангиз — меҳрибон
Мидод — сиёҳ
Мийнакор — уста
Минқор — тумшук
Миръот — ойна
Мифтоҳ — қалит
Мишкот — чирогдон
Мозор — пайғамбарни мадҳ
 этувчи оятдан бир сўз
Мозоғ — алданмади, назм сура-
 сидан
Мор — илон
Моҳи — балиқ
Муалло — улуғвор
Муарриф — таърифловчи
Мубайян — ошқор
Мудданий — даъвогар
Мудаво — даво
Мужаад — жингалак
Мужгон — киприк
Мужда — хабар
Музд — иш ҳақи, фойда
Музил — бузук
Музтариб — изтироб чекувчи
Мукнат — кудрат, бойлик
Мунир — порлоқ
Мункашиф — очик, аён
Мунокир — инкор этувчи
Мунсариф — кўчувчи
Мушший — котиб
Мушҳариф — йўлдан озган
Мусаммо — ном эгаси
Мусаххар — бўйсундирилган
Мусиқор — мусиқа асбоби
Мустамад — муҳтожлик
Мустағний — бой, эҳтиёжсиз
Мустағрақ — фарқ бўлган, ўзли-
 гини йўқотган
Мусҳаф — Куръон
Мутарро — тозаланган, тарал-
 ган
Муфаррах — шодлик
Муфассир — тафсир қилувчи
Мушкбор — мушк таратувчи
Муқаввас — эгик, эгик қайрил-
 ган

Мугтанам — ганимат тутиш
Муҳмал — маъносиз, беҳуда
Мудрак — тушунилган; маълум
Мўй — тук, соч
Мўр — чумоли
Мўътариф — тан олиш
Мўътал — ночор

Н

Наам — ҳўп, яхши
Навид — хушхабар
Навол — феъл, қисмат
Навала — парча, нишон
Наврас — ёш ўспирин йигит
 маъносида
Навхат — сабза, мўй
Навҳа — йиги
Нағў — айтма
Надам — афсус
Наддоф — пахта тозаловчи
Назиҳ — тоза, пок
Назҳат — хушҳаво жой
Накҳат — оғизнинг хушбўй
 хиди
Наму — кўриниш
Намудор — намуна; намоён,
 зоҳир
Нард — нард (ўйини)
Насақ — тартиб, қоида
Насир — ҳомий, ёрдамчи
Наср (насрий) — оқ гул
Насринлиқо — оқ юз
Нахл — ниҳол
Наът — мадҳ, мақтов
Нақши по — оёқ изи
Нағматароз — нағмасоз
Некхоҳ — яхшилик хоҳловчи
Неам — неъматлар
Ника — қувмоқ
Нилгун — кўк ранг маъносида
Нилуфом — кўк ранг
Нимхоб — уйқусираган
Нишаст — ўрнатмоқ
Ниҳод — таъб, табиат
Ноб — тиниқ
Новак — ўқ
Нозофарин — нозли, наз яратув-
 чи

Ноком — мақсадига етмаган

Нол — заиф

Номвар — ном чиқарган

Номутаноҳий — чексиз

Нор — қизил, олов

Носих — насиҳатчи

Нофа — мушк

Нофаржом — бефойда, беоқибат, натижасиз, нотинч

Нохун — тирноқ

Нокус — кўнғироқ

Нубувват — набийлик

Нуктарез — чуқур маъноли сўзларни англатувчи

Нуктасанж — чиройли сўзлаш

Нуқл — қуруқ мева; ширинликлар

Нўк(г) — бирор нарсанинг учи, ўткир жойи

Нўшлаб — ширинлаб маҳбуба

Нўшханд — ширин табассум

О

Об — сув

Оби ҳайвон — тириклик суви

Обиёс — заранг дарахт тури

Овард — 1. Уруш; жанг; 2.

Кўшма сўз таркибида: қелтирилган, келтирувчи маъноларини билдиради

Ож — фил суяги

Озмун — имтиҳон, синаш

Оёт — оятлар

Ол — қизил

Олат — қурол, асбоб

Оли — ҳузурда маъносида

Олойиш — ифлослик

Олоф — минглар

Омода — жиҳозланган

Омол — истак, хоҳиш маъносида

Оннф(он) — ишчи ва ишбоши

Ораз — юз

Осиб — кулфат

Оташбор — ўт ёғдирувчи

Оташфиган — ўт солувчи

Отифат — лутф, хайрихоҳлик

Оят — сўз

Оғоз — бошлаш

П

Пажмурда — хаста

Пазир — бажарувчи маъносида

Пайваста — туташ

Пайкирақам — номани элтувчи

Паймона — идиш

Пайгом — хабар

Паргола — парча-парча, майда-майда

Паргор — ширкул

Парри коҳ — сомон парча

Партав — ёғду, нур

Пару бол — пат, қанот

Печугоб — жингалак, ўралган соч; изтироб, азоб, ранж

Пеша — иш, амал маъносида

Пийро — зеб-зийнат

Пийраҳан — кўйлак

Пирой — зеб

По — оёқ

Побўс — оёғини ўпиш

Порсо — тақводор

Пуркор — фаол, ишчан

Пўён — тезлик маъносида

Пўянда — тезюар

Р

Раб — Худо

Равза — боғ

Равнақфизо — шуқуҳли, тараққиёт

Равгане — ёғли

Раёҳин — райҳонлар

Ражим — тошбўрон қилинган

Рам — чўчиш

Расан — арқон

Ратл — қадаҳ

Ратли гарон — қимматбаҳо май идиш

Рауф — меҳрибон

Рафтор — юриш

Рафъ — юксалиш

Раъд — момақалдироқ

Раъфат — рағбат, мурувват

Рашха — томчи
Раҳгузар — ўтиш йўли; йўловчи
Раҳн — гаров
Раҳнамун — етакчи
Раҳвард — сафар совғаси
Риё — мунофиқлик
Риёз — боғлар, жаннатлар
Реза — бўлак, қисм
Рикоб — узанги
Ришва — пора
Ришод — тўғри йўл
Риққат — ҳамдард бўлмоқ
Риҳлат — кўчиш, ўлиш
Рой — фикр
Ройиҳа — ҳид, ис
Ройиҳа зи салами — хотиржамлик маъносида
Ромиш — фароғат
Ройпаймой — йўл тутувчи
Рустахез — ғавго
Рушд — тўғри йўл кўрсатиш
Руқъа — хат
Рўйизард — сариқ юз

С

Сабо — тонг; тонг шабадаси
Сабоҳ — гўзал
Сабуъ — ваҳший; йиртқич ҳайвон
Сабў — кўзача, май идиши
Сабқат — пешқадам
Савсан — гулисафсар
Садр — бошланиш; юрак, марказ
Сажжода — жойнамоз
Сайд — ов
Сайёф — жаллод
Сало — чақирик, мурожаат, даъват
Саманд — от
Самум — иссиқ шамол, гармсел
Самъа — ёмон овоза
Сарбаста — маҳкам
Сард — совуқ
Сарир — тахт
Саркарм (саригарм) — маст, боши қизиган; шавқли

Сарнигун — боши эгик
Саропо — бошдан-оёқ, тамоман
Сарроф — пул алмаштирувчи
Саршор — лиммо-лим, тўла
Саъди кавкаб — бахт юлдузи
Сақф — осмон
Саққо — сув ташувчи
Саҳбо — қизил май, узум суви
Саҳхоф — муқоваловчи
Себ — олма
Сежинжал — ёрдამчи хона
Сижанжал — ойна
Сиёдат — сайидлик
Сийм — кумуш
Сийна — кўкрак, найза, найза учи
Синон — киприк найзаси
Сипар — қалқон
Сипоҳсолор — бош кўмондон
Ситампиро — ситам қилувчи
Сиҳн — тик; баланд
Сол — йил
Солар — сарвар
Сомий — олий
Соний — иккинчи
Соғар — қадах
Соҳибсарир — тахт эгаси
Соро — холис
Субул — йўллар
Субҳа — тасбеҳ
Субҳхез — тонг маъносида
Суд — фойда
Суман — ёсмин гули
Сурмасо — сурмали
Сифла — паст, пасткаш
Сўда — майдаланган
Сўз — куйиш

Т

Тааб — ҳориш
Табаҳ — хароб бўлган
Таббоҳ — ошпаз
Табор — қариндош
Таважжуҳ — юзланиш
Таваҳҳум — ваҳимага тушиш
Тавомон — бирга бўлиш
Тавонгар — кучли, қудратли
Тавр — усул, йўл, одат

Тавф — тавоф этиш
Тавқиб — муҳр
Тазвир — макр
Талх — аччиқ, насибали
Талхком — аламзада
Тальбат — юз, чехра
Тамаввуж — мавжланиш
Тамаллуқ — ялиниш
Танг — тор
Тар — янги, тоза, ҳўл
Тараб — шодлик
Тарабзой — шодлик етказувчи
Таранж — цитрус меваси; ажин
Тарашшуҳ — бирор яширин нар-
санинг ошкор бўлиши
Тардаст — эпчил, чапдаст
Тарсубон — сергап, нотиқ
Тарош — қиринди
Тарс — ваҳм, кўркув
Тафриқа — айириш, бўлиш
Таъзим — улуғлаш
Таҳажжуд — бедорлик маъноси-
да
Тахмир — хамир қилиш
Таъвиз — тумор
Таъйид — мадад қилиш
Таҳаррук — ҳаракат
Таҳқиқ — ҳақиқат қилиш учун
текшириш
Тифл — бола
Тоб — товланмоқ
Тобон — порлоқ
Тойид — тасдиқлаш
Томмот — қуруқ, маънисиз
Тор — тола; қора
Тори — пайдо бўлиш, сочиш
Тотор — татар, мўгул
Тоқий — камон шаклидаги нарса
Тунд — асов, қайсар
Тундбод — бўрон
Турра — соч, зулф
Турфа — ажойиб, хилма-хил

У

Уд — чолғу асоби
Ужб — манманлик

Узор — юз
Уло — юксаклик
Улус — халқ
Унноб — жилонжийда
Усрат — қийинчилик маъносида
Ушшоқ — ошиқлар
Уқало — оқил одамлар
Уқда — охират
Уқбо — банд, чигал
Уқоб — бургут

Ф

Фавжи мағз — кибрланиш маъ-
носида
Фавз — қутулий маъносида
Фавт — ўлим
Фавқ — юксак
Файёд — лиммо-лим
Фазойил — фазилатлар
Фалоҳ — нажот йўли
Фан — найранг; усул
Фана — пана
Фараҳ — хурсандчилик
Файздисор — файз билан қоп-
ланган
Файёза жуд — карамбахш
Фард — ягона
Фаржом — оқибат
Фармонбар — бўйинсунувчи
Фарҳат — шодлик
Фархундафол — бахтли
Фарш — тўшак
Фатонат — зийраклик
Фиган — сочувчи
Фигор — жароҳатли
Фирдавс — жаннат, боғ
Фирош — тўшак
Фом — манба
Фузун — ортиқ, зиёда
Фурузон — куйдирмоқ
Фусун — афсун, сеҳр
Футувват — мардлик, олижа-
ноблик
Фўлод — пўлат

Х

Хавос — хоссалар
Хавфу рижо — кўркув ва умид

Хаданг — ўқ
Хайл — гуруҳ
Хайржў — яхшилик истовчи
Хам — эгик, қайрилма
Ханд — кулувчи маъносида
Харобобод — харобхона
Харош — дард, адам, азоб
Харроқ — ямоқчи
Харубор(харвор) — оғирлик
ўлчови (бир эшак юки)
Хасоил — сифатлар
Хат(т) — қизлар лабидаги тук
Хафиссот — бузиш
Хилоф — номувофиқлик, қара-
ма-қаршилик
Хирад — ақл
Хирман — хирмон
Хисол — сифат
Хитга — мамлакат
Ховар — шарқ
Хозин — хазиначи
Хок — тупроқ
Хома — қалам
Хонабардўш — уй-жойсиз
Хор-хор — эътибордан қолган
Хориқ — ғалати, фавкуллода
Хофиқайн — Шарқ ва Ғарб
Худ — ёлғиз; ўзи
Хужаста — қутлуғ, муборак
Хулд — абадийлик, жаннат
Хулди барин — жаннат боғи
Хунолуд — қонга буланган
Хуношом — қонхўр
Хунхора — қон тўкувчи
Хунфишон — қон сочувчи
Хусуфа — ой, куннинг тутилиши
Хушқу хол — бўм-бўш
Хушлиқо — гўзал
Хушоб — тоза, тиниқ
Хўб — яхши, гўзал

Ч

Чархфарсой — осмонга стувчи
Чашм — кўз
Чашми тар — кўздан тинмай ёш
қуйилиши

Чин — кўпинча Шарқий
Туркистон маъносида
Чоф — босмахона

Ш

Шабгир — кечани уйқусиз ўтка-
зувчи маъносида
Шабранг — қора от
Шадид — шиддатли, қаттиқ
Шай — нарса
Шайд — найранг, ҳийла
Шамим — хушбўй, ҳид
Шамма — бир оз
Шамсуз зуҳо — тонгги қуёш
Шайшаа — порламоқ, ярқира-
моқ
Шарар — учқун
Шаст — чангак; гарпун; олт-
миш
Шашдар — нард ўйини
Шақий — ёвуз, разил
Шаҳпар — улкан қанот
Шеван — нола
Шергир — кўрқмас маъносида
Шершикор — шер овловчи,
жасур
Шикан — синиқлик
Шикор — овлаш
Шир — сут
Шодком — шод, хурсанд
Шона — тароқ
Шофезъ — шифо берувчи
Шугуфа — гул
Шуон соадмў — нурли қўл
Шуоъ — нур

Э

Эъжоз — мўъжизавий

Ю

Юмн — муборак
Юмрул — санчилмоқ
Юҳйил изом — суякларни ти-
рилтиради

Я

Яд — кўл
Якто — ягона, тенгсиз
Яздон — тангри

Ў

Ўтру — рўпара
Ўх — ўқ
Ўкуш — талай
Ўсонмоқ — безмоқ

Қ

Қавси кузаҳ — камон, ей; кама-
лак
Қарин — яқин
Қасамно — қасамёд
Қаттол — қатл этувчи
Қийлу қол — гап-сўз
Қир сиймой — қора, зулмат
маъносида
Қосид — элчи, хабарчи
Кузот — қозилар
Кулзум — денгиз
Кулоб — чангак, соч занжири
Қумош — мол-матоҳ
Қурб — яқинлик
Қурратул-айн — фарзанд,
кўзнинг оку қораси
Қути жон — жон озуғи

Ғ

Ғавсул-аъзам — буюк мададкор

Ғаззол — кийик, шеърда гўзал
ёр

Ғалтон — думалоқ

Ғаммоз — чақимчи

Ғамом — булут

Ғизо — таом, насиба

Ғоза — юзга суртиладиган упа-
элик

Ғиллу ғаш — паришонҳоллик

Ҳ

Ҳайй — тирик

Ҳамзону — ҳамдам

Ҳамнишин — ёнма-ён ўтирмақ

Ҳарза — беҳуда

Ҳариф — шерик

Ҳарф — сўз, нутқ маъносида

Ҳашам — шон-шавкат

Ҳашр — маҳшар кўзда тугилади

Ҳаюло — бадбашара маҳлуқ

Ҳақойиқ — ҳақиқатлар

Ҳирзи жон — жонни асровчи ту-
мор

Ҳирмон — маҳрумлик

Ҳисор — қўрғон; осмон

Ҳишам — ҳиммат

Ҳован — ҳовонча, ўғир: бойлам
даста

Ҳоди — тўғри йўл кўрсатувчи

Ҳола — гардиш

Ҳолиё — ҳозирда

Ҳудо — ҳидоят, тўғри йўл

Ҳуққа — қимматбаҳо тошлар
солиб қўйиладиган думалоқ
қутича

МУНДАРИЖА

Устозга муносиб шогирд	3
Ғазаллар	17
Рубойлар	105
Қитъалар	106
Фардлар	106
Мухаммаслар	108
Мусаддаслар	132
Таржеъбандлар	138
Марсия-таржеъбандлар	140
Таърихлар	143
Таърих-марсиялар	145
Муножот	151
Изоҳлар	153
Луғат	156

Адабий-бадиий нашр

ЮСУФ САРЕМЙЙ

ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Тошкент «Маънавият» 2002

Муҳаррир *Э. Очилов*

Рассом *С. Соин*

Техн. муҳаррир *Т. Золотилова*

Мусахҳиҳ *Ҳ. Аҳмедова*

Теришга 13.12.01 й.да берилди. Босишга 15.02.02 й.да рухсат этилди.

Бичими 84×108¹/₃₂. Таймс гарнитураси. Офсет босма усулида

босилди. Шартли б.т. 8,82. Шартли кр.-отт. 9,24. Нашр т. 7,76.

5000 нусха. Буюртма № К-9064. Нархи шартнома асосида.

«Маънавият» нашриёти. Тошкент. Буюк Турон, 41-уй.

Шартнома 01-02.

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасининг ижарадаги

Тошкент полиграфия комбинатида чоп этилди. Тошкент, Навоий

кўчаси, 30-уй, 2002.